

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΧΕΣΕΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ»

*«Η ελληνική Διασπορά στη Γαλλία κατά τον 20ο αιώνα. Η ιστορία του
Ματαόρα στο πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο»*

Μήτρου Τρύφων

Επιβλέπουσα: Βασιλική Λαλαγιάννη

Κόρινθος, Νοέμβριος 2020

UNIVERSITY OF PELOPONNESE
FACULTY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES
**DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCE AND
INTERNATIONAL RELATIONS**
MASTER OF SCIENCE PROGRAM IN
“GOVERNANCE AND PUBLIC POLICIES”

*“The Greek diaspora in France during the 20th century. The story of
Mataroa in the political and cultural context”*

Trifon Mitrou

Supervisor: Vassiliki Lalagianni

Corinth, November 2020

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος «Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές» του τμήματος Πολιτικών Επιστημών και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου κατά την χρονική περίοδο 2019-2020.

Με αφορμή την θετική εμπειρία που αποκόμισα από τη φοίτηση μου, Θα ήθελα να ευχαριστήσω το σύνολο των καθηγητών του τμήματος ΠΕΔΙΣ για την αφοσίωση τους και τις πολύτιμες γνώσεις που μου μετέφεραν.

Ειδικότερα, ήθελα να απευθύνω τις θερμότερες ευχαριστίες στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κυρία Βασιλική Λαλαγιάννη για την καθοδήγηση και τις συμβουλές της, για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση: 1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία. 2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του/ης συγγραφέα/ως και ο/η επιβλέπων/ουσα, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ο δηλών

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελίδα

Περίληψη.....	1
Abstract.....	2
Μεθοδολογία έρευνας.....	3-6
Εισαγωγή.....	7-9

Κεφαλαίο 1. Η μετανάστευση στην Γαλλία

1.1. Η Ιστορική αναδρομή της Ελληνικής μετανάστευσης στην Γαλλία.....	10-14
1.2. Η επιλογή της Γαλλίας ως χώρα υποδοχής.....	15-17
1.3. Οι Έλληνες διανοούμενοι και καλλιτέχνες στη Γαλλία.....	18-20
1.4. Οι Ελληνικές πολιτικές προσωπικότητες στην Γαλλία του 20 ^{ου} αιώνα.....	20-22
1.5. Οι σχέσεις της ελληνικής λογοτεχνίας με τη γαλλική κουλτούρα.....	22-26

Κεφαλαίο 2. Το ταξίδι του Ματαρόα

2.1. Ο θεσμός των υποτροφιών.....	27-31
2.2. Το Ιστορικό - πολιτικό πλαίσιο της εποχής.....	31-33
2.3. Η πραγματοποίηση του ταξιδιού με το Ματαρόα.....	34-38
2.4. Ανάδειξη μεταναστευτικής ταυτότητας και ενσωμάτωση των Ελλήνων στη Γαλλία.....	38-42

Συμπεράσματα.....	43-47
-------------------	-------

Βιβλιογραφία.....	48-53
-------------------	-------

Παράρτημα 1.....	54
------------------	----

Εικόνα 1.1.....	54
-----------------	----

Εικόνα 1.2.....	55
-----------------	----

Εικόνα 1.3.....	56
-----------------	----

Εικόνα 1.4.....	57
-----------------	----

Εικόνα 1.5.....	58
-----------------	----

	Σελίδα
Παράρτημα 2	59
Εικόνα 2.1	59-62
Εικόνα 2.2	63
Εικόνα 2.3	64
Εικόνα 2.4	65-66
Παράρτημα 3	67
Συνέντευξη	67-68

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εστιάζει στην προσέγγιση των όψεων και των αιτιών του φαινομένου της μετανάστευσης των Ελλήνων στη Γαλλία μέσα από την περιγραφή και εξέταση των κοινωνικοπολιτικών συνθηκών της Ελλάδας. Επίσης, εξετάζονται οι πνευματικές σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ των δύο χωρών με έμφαση στη λογοτεχνική αλληλεπίδραση και την ανταλλαγή και τη διαμόρφωση πολιτισμικών ταυτοτήτων. Ως εκ τούτου, στη μελέτη εμπεριέχονται τα χαρακτηριστικά της Γαλλίας ως ιδιαίτερου προορισμού των Ελλήνων, από τα οποία παράγονται χρήσιμα συμπεράσματα για την επιλογή αυτής της χώρας έναντι άλλων. Επιπλέον, ένα μέρος της έρευνας εστιάζει στη μετακίνηση ορισμένων νέων ανθρώπων κατά τη μεταπολεμική περίοδο (1945) με το πλοίο Ματαρόα και στη μακρόπνοη μετανάστευση Ελλήνων στη Γαλλία κατά την περίοδο της Χούντας των συνταγματαρχών. Η παρουσίαση της έντονης και επίφοβης πολιτικής κατάστασης της Ελλάδας επέτρεψε την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τα αίτια φυγής τους. Η μετανάστευση στη χώρα της Γαλλίας και η λογοτεχνική και καλλιτεχνική έκφραση εντός αυτής οδηγούν στην ανάδειξη μίας μεταναστευτικής ταυτότητας, της διπλής ταυτότητας και των συνθηκών ενσωμάτωσης των μεταναστών στη χώρα υποδοχής.

Λέξεις κλειδιά: Ελλάδα, Μετανάστευση, Γαλλία, Πολιτισμικές ταυτότητες, Διώξεις, επιβίωση, Ταξίδι, Αναγνώριση

ABSTRACT

This dissertation focuses on the approach to the aspects of Greek immigration to France. This is achieved through the citation of specific reports and content analysis on the socio-political conditions of Greece and the causes of migration of specific individuals in parallel with the intellectual relations that develop between the individuals of the two countries in terms of literary interaction and cultural exchange and identities' homogenization. Therefore, the study includes the characteristics of France as a special destination of the Greeks, from which useful conclusions are drawn for the choice of this country over others. In addition, part of the research focuses on the movement of some young people during the post-war period (1945) by the ship Mataroa and the long-term migration of Greeks to France during the period of the junta of the colonels. The presentation of the intense and frightening political situation in Greece allowed the drawing of conclusions regarding the reasons for their departure. Immigration to the country of France and the artistic expression within it lead to the emergence of an immigrant identity, dual identity and the conditions of integration of immigrants in the host country.

Keywords: *Greece, Immigration, France, Cultural Identities, Persecution, Survival, Travel, Recognition*

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Βασικός σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η καταγραφή και η ανάδειξη των πτυχών της μετανάστευσης Ελλήνων διανοούμενων στην Γαλλία, τις μεταξύ τους πνευματικές σχέσεις και το ζήτημα της ομογενοποίησης των πολιτισμικών ταυτοτήτων. Σε αυτόν τον σκοπό προστίθεται η παρουσίαση και ο σχολιασμός του ιστορικού γεγονότος, που αφορά στο ταξίδι Ελλήνων με το πλοίο Ματαρόα, με στόχο τον σχολιασμό, την κριτική ανάλυση των αιτιών μετακίνησης συγκριτικά με τις επικρατούσες συνθήκες της χώρας εκείνης της περιόδου. Ως προέκταση αυτού του στόχου επιδιώκεται η ανάδειξη των ταυτοτήτων της μετανάστευσης και της διπλής ταυτότητας που ανέπτυξαν οι μετανάστες διανοούμενοι στη Γαλλία μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν βάσει του σκοπού της έρευνας είναι τα ακόλουθα:

- i. Ποια είναι τα αίτια μετανάστευσης των Ελλήνων στη χώρα της Γαλλίας κατά τη διάρκεια τριών χρονικών περιόδων;
- ii. Ποιοι είναι οι λόγοι επιλογής της Γαλλίας ως χώρας προορισμού των Ελλήνων διανοούμενων;
- iii. Ποιες πνευματικές αλληλεπιδράσεις συντελούνται κατά την επαφή των δύο πολιτισμών;
- iv. Ποια είναι τα αίτια που ώθησαν νέους Έλληνες να πραγματοποιήσουν το ταξίδι με το πλοίο Ματαρόα;
- v. Πώς επίδρασε το φαινόμενο της μετανάστευσης στη διαμόρφωση της διπλής ταυτότητας μέσω της λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής έκφρασης συγκεκριμένων διανοούμενων που διέμεναν στη Γαλλία;

Οι παραπάνω στόχοι οδήγησαν σε μία επιλογή βιβλιογραφικών αναφορών και υλικών, που εξυπηρετούν τους σκοπούς της παρούσας μελέτης. Για αυτόν τον λόγο, συγκεντρώθηκε και εξετάστηκε η σχετική με το θέμα βιβλιογραφία, ενώ εν συνεχεία εντοπίστηκαν τα στοιχεία, που επιτρέπουν τη σαφή παρουσίαση των γεγονότων, και τα οποία κατηγοριοποιήθηκαν ανά κεφάλαιο. Εξίσου αναγκαία κρίθηκε η συλλογή υλικού από αρχεία εφημερίδων κατά την πρώτη μεταπολεμική, αλλά και σύγχρονη περίοδο της Ελλάδας, τα οποία συγκεντρώνονται στο Παράρτημα 1. Κατόπιν,

πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών με στόχο την καταγραφή αρχειακού υλικού για το ταξίδι με το πλοίο Ματαρόα και των χαρακτηριστικών των επιβατών του, στο Παράρτημα 2.

Μέθοδος ανάλυσης περιεχομένου (contentanalysis)

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη βιβλιογραφική έρευνα αλλά και στην κειμενική έρευνα. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα επικεντρώνεται στην ανάλυση περιεχομένου, η οποία είναι μια δευτερογενής ερευνητική μέθοδος ποιοτικής ανάλυσης. Στην εργασία μας, αυτή η μέθοδος εφαρμόζεται σε λογοτεχνικά έργα, των οποίων το περιεχόμενο αφορά στους Έλληνες της διασποράς και τη μετανάστευση όπως το «*Ματαρόα*» σε δύο φωνές της Κρανάκη, το «*Διασπορά*» της Λυμπεράκη, το «*Z*» του Βασιλικού, το «*Οι τελευταίοι βάρβαροι*» του Φακίνου, το «*Παρίσι-Αθήνα*», και το «*Τάλγκο*» του Αλεξάκη, καθώς και σε σχετικά άρθρα και βιβλία που εντοπίστηκαν και μελετούν τις θεματικές προς εξέταση.

Επίσης, η χρήση αυτής της μεθόδου επιτρέπει μία αντικειμενική περιγραφή του εξεταζόμενου περιεχομένου (Κυριαζή, 2011: 20). Αυτή η ανάλυση επιτυγχάνεται μέσα από την παρατήρηση και την ερμηνεία των παραγόμενων νοημάτων, ενώ τα γραπτά κείμενα τοποθετούνται πάντα μέσα στο περιβάλλον του κειμένου, δηλαδή στο ιστορικό και κοινωνικό συγκείμενο παραγωγής ενός γραπτού έργου (Krippendorff, 2009: 213). Τα αποτελέσματα της έρευνας βασίζονται στον σκοπό και τα ερευνητικά ερωτήματα που έχει θέσει ο ερευνητής πριν την ανάλυση και διαμορφώνονται βάσει της σημαντικότητας των στοιχείων που παρατηρούνται και επιλέγονται (Ιωσηφίδης, 2003: 91).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η ανάλυση στην παρούσα έρευνα είναι ποιοτική, καθώς εξετάζεται συγκεκριμένος αριθμός περιπτώσεων για το ζήτημα που μελετάται και επιδιώκεται η παραγωγή συνολικών αποτελεσμάτων μέσω της συγκέντρωσης κοινών στοιχείων από τις πηγές που έχουν συλλεχθεί (Berelson, 1971: 18). Επίσης, ο διαχρονικός χαρακτήρας της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου προκύπτει από την εξέταση του περιεχομένου εγγράφων και αρχείων διαφορετικών χρονικών περιόδων με έμφαση στο σύνολο περιεχομένου που εκφράζει ιδέες, ώστε να ερμηνευτούν στάσεις, αξίες και πεποιθήσεις. Η εφαρμογή αυτού του είδους ανάλυσης εξυπηρετεί τον εντοπισμό των κοινωνικών και πολιτικών στοιχείων μέσα από τις πηγές άντλησης υλικού με σκοπό να καλυφθούν τα ανωτέρω ερευνητικά ερωτήματα.

Στάδια επιλογής και καταγραφής του υλικού

Το πρώτο στάδιο αφορά στην απεύθυνση στο αρχείο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών με στόχο τη συλλογή πληροφοριών και υλικού για τους επιβάτες του πλοίου Ματαρόα. Κατά τη συλλογή του εν λόγω αρχειακού υλικού εντοπίστηκαν και προσωπικές επιστολές του Μερλιέ. Η επιλογή του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών ως πηγής άντλησης υλικού βασίστηκε στο γεγονός ότι οι ιδρυτές αυτού ήταν η σύζυγος του Οκτάβιου Μερλιέ, η Μέλπω-Λογοθήτη Μερλιέ γεγονός που θεωρήθηκε ως κομβικό για την συλλογή στοιχείων σχετικών με το θέμα της παρούσας έρευνας.

Το δεύτερο στάδιο επικεντρώθηκε στη συγκέντρωση αρχειακού υλικού από την εφημερίδα «*Τα Νέα*»-συμπεριλαμβανομένων των πρωτοσέλιδων- κατά την περίοδο της απελευθέρωσης όσον αφορά την ελληνική διασπορά και το φαινόμενο της μετανάστευσης των Ελλήνων διανοούμενων στη Γαλλία. Το κριτήριο επιλογής της εφημερίδας βασίστηκε στην παροχή πλούσιου υλικού και στη διαθέσιμη πρόσβαση σε αυτό προς εύρεση στοιχείων σχετικών με το θέμα της έρευνας. Με αυτόν τον τρόπο, η αναζήτηση προσανατολίστηκε στις ιστορικές πτυχές και το τρέχον κλίμα της εποχής στις χώρες της Ελλάδας και της Γαλλίας.

Το τρίτο στάδιο σχετίζεται με τη συγκέντρωση των βιβλιογραφικών πηγών, οι οποίες κρίθηκαν χρήσιμες για την κάλυψη των αναγκών της παρούσας έρευνας. Παράλληλα, η επιλογή τους στηρίχτηκε στο γεγονός της αξιοπιστίας αυτών των πηγών προς όφελος της παροχής ασφαλών ευρημάτων και συμπερασμάτων.

Εν συνεχεία, αφού συγκεντρώθηκε το υλικό ταξινομήθηκε ανά θεματική παρουσίασης και καταγραφής, γεγονός που καθόρισε και τη διάρθρωση της δομής της παρούσας έρευνας. Εντός αυτού του πλαισίου υλοποιήθηκε η ανάλυση του υλικού με έμφαση στα αίτια της μετανάστευσης, στα χαρακτηριστικά της Γαλλίας ως πόλου έλξης διανοούμενων ατόμων, στις πνευματικές αλληλεπιδράσεις που αναπόφευκτα εντοπίστηκαν, καθώς και στις μεταναστευτικές ταυτότητες και την καλλιτεχνική έκφραση των μεταναστών διανοούμενων.

Περιορισμοί της έρευνας

Είναι εύλογο πως παρουσιάστηκαν δυσκολίες κατά τη συλλογή του υλικού, κυρίως λόγω της τρέχουσας παγκόσμιας κρίσης στον υγειονομικό τομέα. Χαρακτηριστικό είναι πως η άμεση πηγή άντλησης βιβλιογραφικών στοιχείων, δηλαδή οι βιβλιοθήκες, παραμένουν κλειστές για μεγάλο χρονικό διάστημα, στοιχείο που δημιούργησε εμπόδια στη συγκέντρωση πληθώρας βιβλίων και άρθρων.

Παράλληλα, το γεγονός ότι το θέμα προς εξέταση επικεντρώνεται σε παρελθοντικά γεγονότα ωθεί στην επιλογή προγενέστερων άρθρων και βιβλίων. Συνεπώς, διευκρινίζεται ότι η παράθεση στοιχείων της βιβλιογραφίας δεν μπορεί να είναι εξαντλητική, αλλά πραγματοποιήθηκαν ενέργειες ώστε να καλυφθεί ένα μεγάλο εύρος αυτών.

Εισαγωγή

Η μετανάστευση, ως ένα κοινωνικό και ανθρώπινο φαινόμενο, είναι στενά συνυφασμένη με τη διαρκή αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης. Αντιστοίχως, σε ό, τι αφορά τον ελληνισμό, διαχρονικά αποδημούσε προκειμένου να ξεφύγει εκτός των τοπικών ορίων από την ανέχεια και τους αρκετούς εξαναγκασμούς που βίωνε ανά χρονικές περιόδους (Χασιώτης, 1993: 18).¹ Αξίζει να αναφερθεί ότι η ελληνική διασπορά κατέχει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός αρχετυπικού είδους μετανάστευσης, η οποία υφίσταται σχεδόν αδιάκοπα ακόμη και στις μέρες μας. Το φαινόμενο της μετανάστευσης και η επιλογή συγκεκριμένων προορισμών οφείλεται στο περιβάλλον και τις συνθήκες (κοινωνικοπολιτικές και πολιτισμικές) της χώρας υποδοχής (Βεντούρα, 2006: 31).

Οι βασικοί λόγοι μετακίνησης εντοπίζονται στις πιεστικές ενέργειες από το πολιτικό περιβάλλον της Ελλάδας κατά τις περιόδους εξέτασης του φαινομένου της μετανάστευσης όπως είναι η Τουρκοκρατία, ο Εμφύλιος και η Δικτατορία. Η επιλογή της Γαλλίας ως χώρας προορισμού μπορεί να αιτιολογηθεί βάσει κάποιων ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, τα οποία επικεντρώνονται στις ανάγκες της κοινωνίας και παρέχουν ευρύτερες δυνατότητες στους πολίτες της (Χασιώτης, 1993: 27). Η Γαλλία αποτέλεσε έναν γόνιμο τόπο καλλιτεχνικής έκφρασης, αφού ήταν αποδεκτοί όλοι οι άνθρωποι του πνεύματος, στοιχείο που αποκαλύπτεται από τις προσπάθειες ανάδειξης των πολιτιστικών αξιών και δημιουργίας μίας πολιτισμικής συνομιλίας μεταξύ των ατόμων που δρούσαν σε αυτή τη χώρα (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, 2015: 14). Επομένως, η Γαλλία μπορεί να χαρακτηριστεί ως τόπος ασφάλειας και ελεύθερης καλλιτεχνικής έκφρασης, αλλά και ως τόπος αποστασιοποίησης από πολιτικά γεγονότα της Ελλάδας (Παπαδοπούλου, 2006: 11).

Η μετανάστευση στη Γαλλία των Ελλήνων διανοούμενων - σε όλες τις χρονικές της περιόδους- περιλαμβάνει αισθήματα απώλειας ποικίλων πραγμάτων όπως του τόπου καταγωγής, της μητρικής γλώσσας, των πολιτισμικών εθίμων, τα οποία αναβιώνουν μέσα από τα έργα τους ως αναμνήσεις (Oktapoda-Lu, 2004: 73). Η προσπάθεια για συντήρηση της μνήμης και η επαφή των Ελλήνων με τον γαλλικό πολιτισμό ωθεί σε μία πρόσμιξη στοιχείων στη διαμόρφωση της προσωπικής τους

---

¹Η Ελληνική καθώς και η Εβραϊκή διασπορά, έχουν αποτυπωθεί ως ιστορικές, γεγονός που μαρτυρείται από την 2η χιλιετία π.Χ, που συνεχίστηκε σ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας τους. Η εγκατάσταση τους σε χώρες ή περιοχές εκτός του εθνικού χώρου υπαγορεύτηκε από οικονομικούς, πολιτικούς, κοινωνικούς, θρησκευτικούς και ιστορικούς λόγους. Επίσης ο όρος Διασπορά, παρά την ελληνική της ετυμολογία, έχει βιβλική προέλευση. Συγκεκριμένα, η αναφορά αυτή παρουσιάζεται στην Παλαιά Διαθήκη για να περιγράψει τον γεωγραφικό διασκορπισμό των Εβραϊκών φυλών.

ταυτότητας, ουσιαστικά μέσα από την παράλληλη οπτική της παλιάς και της νέας πατρίδας (Καρπούζου, 2015: 363). Επομένως, γίνεται λόγος για την ανάδειξη ενός πολιτισμικού και κατ' επέκταση λογοτεχνικού υβριδισμού (Clogg, 2004: 44) μέσα από την μακρόχρονη ανταλλαγή στοιχείων των δύο χωρών (Φρέρης, 1999: 320). Εντοπίζονται πολλοί συγγραφείς, οι οποίοι κατασκευάζουν τα λογοτεχνικά τους έργα μέσω της υιοθέτησης δύο κουλτουρών και δύο γλωσσών (Βέικου & Λαλαγιάννη, 2015: 35).

Οι παράγοντες που ώθησαν στην επιλογή του ερευνητικού θέματος εντοπίζονται στην παρατήρηση του πλήθους ατόμων που μετανάστευσαν στη Γαλλία, καθώς και στη συστηματική επιλογή αυτής ως χώρας προορισμού. Σε αυτό συντελεί και ο παράγοντας της σημαντικότητας και της διεθνούς ανέλιξης και αναγνώρισης διανοούμενων ατόμων, οι οποίοι μετανάστευσαν στη Γαλλία. Παράλληλα, η ενασχόληση με το ταξίδι νέων διανοούμενων με το πλοίο Ματαρόα καθορίστηκε από τις μυθικές διαστάσεις αυτού του ταξιδιού, γεγονός που εντάχθηκε στη συλλογική μνήμη του τόπου. Μέσα από αυτές τις αναφορές προέκυψε το ζήτημα των ταυτοτήτων της μετανάστευσης και της διπλής πολιτισμικής ταυτότητας που δημιουργήθηκε στους διανοούμενους που ταξίδεψαν προς τη Γαλλία -κυρίως σε δύο χρονικές περιόδους- και παρήγαγαν την καλλιτεχνική τους έκφραση στο γαλλικό πολιτισμικό περιβάλλον, υποδεικνύοντας, όμως, την πολιτισμική και ιστορική τους καταγωγή.

Η παρούσα έρευνα διαρθρώνεται σε δύο βασικά κεφάλαια, εκ των οποίων στο πρώτο παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή της παρουσίας των Ελλήνων στην Γαλλία, αναλύοντας τις χρονικές περιόδους του μεταναστευτικού φαινομένου, καθώς και τα αίτια που την προκάλεσαν. Παράλληλα, στο ίδιο κεφάλαιο αναλύονται οι λόγοι που καθιστούν την Γαλλία έναν ιδιαίτερο προορισμό των ομογενών και πώς αυτοί σχετίζονται με τις πτυχές της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την ενασχόληση για τις πνευματικές σχέσεις της Ελλάδας με τη Γαλλία εστιάζοντας στην λογοτεχνική αλληλεπίδραση και την ομογενοποίηση των πολιτισμικών ταυτοτήτων.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει ένα ιστορικό γεγονός της μεταπολεμικής περιόδου το 1945, που αφορά την φυγή ορισμένων ανθρώπων, κυρίως νέων με υψηλά προσόντα με το πλοίο Ματαρόα που είχε ονομαστεί ο «ανθός» της ελληνικής διανοήσης. Επιπλέον, διερευνώνται οι αλληλενέργειες του κοινωνικού πλαισίου της χρονικής περιόδου στην Ελλάδα στη βάση συσχέτισης των αιτιών μετάβασης, της

εγκατάστασης και της πνευματικής εξέλιξης των επιβατών του πλοίου Ματαρόα. Η μελέτη ολοκληρώνεται μέσω της περιγραφής και ανάλυσης του παραγόμενου έργου δύο συγγραφέων, εκ των οποίων η μία ανήκει στη γενιά του Εμφυλίου και ο δεύτερος στη «νέα γενιά» αυτή της Δικτατορίας ως βασικά παραδείγματα της πνευματικής συμβολής σε παγκόσμιο επίπεδο και της διαπραγμάτευσης του ζητήματος του εκπατρισμού σε δύο διαφορετικές χρονικές περιόδους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑ

1.1. Η Ιστορική αναδρομή της Ελληνικής μετανάστευσης στην Γαλλία

Υποστηρίζεται συχνά, ότι η Γαλλία αποτελούσε -και αποτελεί- έναν από τους πιο συχνούς προορισμούς των Ελλήνων, καθώς η ιστορική παρουσία του ελληνικού στοιχείου στη Γαλλία, καταγράφεται από τον 6^ο αιώνα π. Χ., όπου δημιουργήθηκαν αρκετές ελληνικές αποικίες σε περιοχές που βρίσκονται στη σημερινή Νότια Γαλλία, όπως η Μασσαλία, η Αγάθη, η Αντίπολις και η Νίκαια (Παπαδοπούλου, 2006: 1). Ωστόσο, θα είναι χρήσιμο να διακρίνουμε τις μετακινήσεις του ελληνικού στοιχείου προς την Γαλλική επικράτεια σε τρεις μεγάλες χρονικές περιόδους με σκοπό να αναδείξουμε τις σημαντικότερες πληθυσμιακές μετακινήσεις των ομογενών.

α) Πρώτη περίοδος: από την πτώση της Κωνσταντινούπολης έως την ίδρυση του Νεοελληνικού κράτους (1830).

β) Δεύτερη περίοδος: από την ίδρυση του Νεοελληνικού κράτους μέχρι το β' παγκόσμιο πόλεμο.

γ) Τρίτη περίοδος: από τον β' παγκόσμιο πόλεμο, μέχρι τις μέρες μας.

Είναι φανερό ότι η πρώτη περίοδος, είναι η πιο διευρυμένη διότι περιλαμβάνει το χρονικό σύνολο της οθωμανικής κυριαρχίας, η οποία διήρκησε τέσσερις αιώνες. Επίσης στην αναφερόμενη περίοδο οι ποσοτικές μετακινήσεις στην χώρα υποδοχής (Γαλλία) ήταν σαφώς μειωμένες, συγκριτικά με τα επόμενα μεταναστευτικά ρεύματα που ακολούθησαν (Χασιώτης, 1993:35).

Κατά την πρώτη περίοδο εξελίχθησαν τεκτονικές αλλαγές στο εσωτερικό της Γαλλίας, οι οποίες μετέβαλαν το χαρακτήρα της, όπως για παράδειγμα η αλλαγή του τρόπου παραγωγής και οι συνέπειες της Γαλλικής επανάστασης (Χασιώτης 1993:36). Στη συνέχεια, κατά τις επόμενες δύο περιόδους, τόσο η Γαλλία, όσο και το σύνολο του δυτικού κόσμου θα βιώσουν αρκετά σημαντικές εξελίξεις από γεγονότα που επηρέασαν την πορεία της ανθρωπότητας, δημιουργώντας καταλληλότερες συνθήκες μετανάστευσης για εισροή μεταναστευτικών κυμάτων προ αυτές. (Χασιώτης 1993:46).

Αναλυτικότερα, αναζητώντας τις διαδρομές εγκατάστασης των ομογενών κατά την πρώτη περίοδο διαπιστώνεται ότι κατά την εποχή της τουρκοκρατίας, ασκήθηκαν έντονες πιέσεις σε χριστιανικούς πληθυσμούς της Ελλάδας από

μουσουλμάνους έποικους, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την αναζήτηση νέων πατρίδων. Μεταξύ αυτών των επιλογών υπήρξε και η Γαλλία. Μετοικεσία Ελλήνων είχαμε στην περίπτωση της Κορσικής τον 17^ο αιώνα, οπότε και εγκαταστάθηκαν στο νησί αρκετές εκατοντάδες Μανιατών. Στις προαναφερόμενες περιπτώσεις προκύπτουν πειστικοί - ακούσιοι λόγοι μετανάστευσης (Κατσιαρδή-Hering,2006:35).

Εντούτοις, είναι απαραίτητο να επισημάνουμε ότι σε μεταγενέστερο χρόνο, εντός της πρώτης περιόδου, υπήρξαν εκούσιες αιτίες μετανάστευσης, οι οποίες προέρχονται από συγκεκριμένες κοινωνικές τάξεις. Ειδικότερα, τους δύο τελευταίους αιώνες της οθωμανικής κυριαρχίας, 17^ο και 18^ο αρκετοί Έλληνες караβοκύρηδες, αξιοποίησαν αρκετές συγκυρίες, όπως για παράδειγμα την υπέρμετρη ζήτηση διακίνησης αγαθών από την οικονομική έκρηξη της εποχής (Παπαδοπούλου,2006: 108). Εκτός από αυτό, αρκετοί πλοιοκτήτες είχαν αποκτήσει ένα προνομιακό καθεστώς, ελεύθερης διακίνησης εξαιτίας της συνθήκη Κουτσιούκ-Καϊναρτζή (1774)². Έτσι, ξεπέρασαν τα στενά όρια της τοπικής ναυσιπλοΐας και εξελίχθηκαν σε δραστήριους καπετάνιους οι οποίοι εξυπηρετούσαν αυξημένες ανάγκες του διεθνούς εμπορίου.

Η Μασσαλία αποτελούσε ένα σημείο αναφοράς των αναφερόμενων δραστηριοτήτων, ως πόλος έλξης του εμπορίου. Αναπτύχτηκε εκεί μια ισχυρή παροικία που αποτελείτο από εύπορους ομογενείς οι οποίοι προγραμματίζαν από εκεί τις επιχειρηματικές τους δράσεις (Παπαδοπούλου,2006: 107).

Κατά το τελευταίο τέταρτο του 18^{ου} και την έλευση του 19ου αιώνα, στην γαλλική πρωτεύουσα βρίσκεται ένας πυρήνας Ελλήνων διανοούμενων αποτελούμενων από τους Αδαμάντιο Κοραή, Δημήτριο Καταρτζή, Γρηγόριο Ζαλίκογλου και αρκετούς άλλους. Οι αναφερόμενες προσωπικότητες βρέθηκαν στο επίκεντρο των γεγονότων της επανάστασης κατά την χρονική περίοδο. Ήρθαν σε άμεση επαφή και βίωσαν τις εξελίξεις των αλλαγών του διαφωτισμού, στη Γαλλία ο οποίος παράλληλα επεκτεινόταν και εκτός της γαλλικής επικράτειας (Χασιώτης 1993:68).Οι ίδιοι, βαθιά επηρεασμένοι από το νέο πνεύμα της νεωτερικότητας και την απομάκρυνση της σκέψης από τη θρησκευτική αυθεντία, λειτούργησαν ως οι πνευματικοί σύνδεσμοι του ελληνισμού με την χώρα του διαφωτισμού. Ιδιαίτερα

---

²Με την συνθήκη Κουτσιούκ-Καϊναρτζή (1774),τερματίζεται (προσωρινά) η Ρωσοτουρκική πολεμική διαμάχη. Μεταξύ άλλων η συνθήκη προέβλεπε την ελεύθερη μετακίνηση αγαθών της Ρωσικής Αυτοκρατορίας εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Δια μέσου της παραπάνω συμφωνίας ο ελληνόκτητος στόλος (με ρωσική σημαία) έλκυσε τα δικαιώματα από την ομόθρηστη Ρωσική Αυτοκρατορία και ως αποτέλεσμα ήταν να αναλάβει ένα σημαντικό μέρος της πλωτής διακίνησης αγαθών.

σημαντικό είναι ότι οι προσπάθειές τους δεν περιορίστηκαν στην μεταλαμπάδευση του νέου πνεύματος προς την υπόδουλη πατρίδα, αλλά κατέβαλαν πολυσύνθετες προσπάθειες σύγκλισης με σημαντικά πρόσωπα της Γαλλικής πολιτικής και πνευματικής ελίτ, προκειμένου να δώσουν την «ανάσα ζωής» στη σύσταση του Νεοελληνικού κράτους. Μία εξίσου σημαντική διαπίστωση αφορά στις συστηματικές τους προσπάθειες, οι οποίες είχαν επικεντρωθεί σε ιδεολογικές ζυμώσεις με σκοπό την πνευματική διέγερση του γένους. Αυτές περιελάμβαναν την καινοφανή, για την εποχή, μέθοδο των μεταφράσεων στα ελληνικά έργα σημαντικών πρωτεργατών του διαφωτισμού (Ταμπάκη, 1995: 14).

Αναμφισβήτητα, επρόκειτο για μια κομβικής σημασίας περίοδο διότι αρκετοί Έλληνες ερχόμενοι σε επαφή με τα κείμενα αυτά, συνειδητοποιούσαν την σημαντική πολιτισμική προσφορά της υπόδουλης χώρας τους στις αρχές και τις θεωρίες του διαφωτισμού (Ταμπάκη 1995: 9). Παράλληλα, τα κείμενα περιείχαν αρκετά στοιχεία από τα νέα αισθητικά ρεύματα της εποχής, όπως του ρομαντισμού, τις νέες επιστημονικές και κοινωνικές απόψεις για τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να πορεύονται οι λαοί καθώς και την ανάπτυξη της ιδέας του έθνους – κράτους.

Οι παραπάνω ενέργειες αντανakλούσαν τις προσπάθειες σύνθεσης μιας νέας εθνικής αυτογνωσίας. Επιπλέον, γίνεται σαφές ότι το αναφερόμενο πνευματικό πλαίσιο αποτέλεσε συνδετικό κρίκο των Ελλήνων-απαραίτητο για τον επερχόμενο απελευθερωτικό αγώνα (Ταμπάκη 1995: 11). Επιπρόσθετα, η συνεισφορά της πνευματική ομογένειας στη Γαλλία είχε καταφέρει να δημιουργήσει το κατάλληλο υπόβαθρο για την εκδήλωση έντονων φιλελληνικών αισθημάτων εκ μέρους της Γαλλικής πολιτείας, τα οποία υπήρξαν χρήσιμα κατά την περίοδο της Ελληνικής εξέγερσης (Ταμπάκη 1995: 14).³

Από το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, παρατηρείται κλιμάκωση της μετανάστευση των Ελλήνων προς τη Γαλλία η οποία αποκτά έναν πιο συστηματικό χαρακτήρα την ίδια περίοδο, η Γαλλία εξελίσσεται σε μια σημαντική χώρα υποδοχής μεταναστών τόσο για οικονομικούς λόγους όσο και για την πνευματική ακτινοβολία που εκπέμπει, ιδιαίτερα η πρωτεύουσα της. Έμποροι, γιατροί, τεχνίτες, φοιτητές, συγγραφείς και καλλιτέχνες έρχονται στο Παρίσι για να ωφεληθούν από την πνευματική και καλλιτεχνική λάμψη συμμετέχοντας στην ανάπτυξη των Γραμμάτων και των Τεχνών (Αλιμπράντη, 2003: 139). Παρατηρείται ότι χαρακτήρας των

---

³ Στην σύσταση της *Ligue pour la defense des droits del'Hellénisme*, συμμετείχαν και αρκετοί Γάλλοι φιλέλληνες

ελληνικών κοινοτήτων στο Παρίσι και τη Μασσαλία θα αλλάξει στη διάρκεια του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, όταν έφτασαν στη Γαλλία εντός της διετίας, 1916 – 1917. Χιλιάδες Έλληνες, για να εργαστούν σε πολεμικά της εργοστάσια προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου μετά τις τεράστιες απώλειες σε έμπυχο δυναμικό της Γαλλίας στη διάρκεια του. Στη πραγματικότητα η συγκεκριμένη γενιά μεταναστών αποτελούσε μια πολύ φτηνή πηγή εργατικού δυναμικού καθώς επρόκειτο για μεταναστευτική πρωτοβουλία ανθρώπων οι οποίοι αντιμετώπιζαν οξυμένα ζητήματα επιβίωσης. Αναζητούσαν ένα καλύτερο μέλλον και σε αυτήν την περίπτωση, η μετακίνηση πραγματοποιήθηκε με τη συμβολή του γαλλικού κράτους, το οποίο παράλληλα εξυπηρετούσε τις επείγουσες ανάγκες του (Παπαδοπούλου, 2006, σελ. 2).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνει ξεχωριστή μνεία για την μικρασιατική κοινότητα στην Γαλλία, ως απότοκο γεγονός των συνεπειών της Μικρασιατικής Καταστροφής. Εκεί, ένας σημαντικός αριθμός ομογενών της Μικράς Ασίας, αναζητώντας καταφύγιο, εγκαταστάθηκε στο Παρίσι, (Belleville) καθώς και σε μεγάλα αστικά κέντρα (Clogg, 2004: 38). Αξίζει να σημειωθεί ότι η αναφερόμενη μικρασιατική διασπορά κατάφερε σε σύντομο χρόνο να ενσωματωθεί και να διαπρέψει, δημιουργώντας οργανωτικές δομές, όπως σχολεία που κάλυπταν τις ομιλούμενες γλώσσες, εκκλησίες, και συλλόγους. Αρκετοί από τους συγκεκριμένους ομογενείς ένα σημαντικό πολιτισμικό φορτίο, τόσο βιωματικό όσο και γνωσιακό, καθώς η οι περιοχές της καταγωγής τους, ειδικά κ Σμύρνη και η Πόλη είχαν έναν κοσμοπολίτικο χαρακτήρα (Clogg, 2004: 40). Μια πιο διεισδυτική ματιά μας επιτρέπει να προσέξουμε ότι τα μέλη της κοινότητας, συνυπήρχαν, αλληλεπιδρούσαν και ανέπτυξαν αξίες στην νέα τους πατρίδα, συνιστώντας τον λεγόμενο πολιτισμικό υβριδισμό (Clogg, 2004: 44).

Λίγο αργότερα, κατά την έλευση της τρίτης δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα, καταγράφεται το πρώτο κύμα παλιννόστησης αρκετών ομογενών, αφορμή της οποίας ήταν η μεγάλη παγκόσμια οικονομική κρίση που επεκτάθηκε και στην Γαλλία. Η ανέχεια που δημιουργήθηκε στο γηγενή πληθυσμό, είχε ως αποτέλεσμα να πυροδοτήσει μίσος εναντίον των μεταναστών που θεωρήθηκαν υπεύθυνοι για την κρίση και την ανεργία Έτσι, αρκετοί Έλληνες αναγκάστηκαν να επιστρέψουν στην Ελλάδα με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση της ελληνικής κοινότητας στην Γαλλία (Αλιμπράντη, 2003: 141).

Η μεταπολεμική περίοδος, σηματοδότησε την αρχή μιας νέας εποχής για την Ευρώπη, και την Γαλλία, όμως όχι για την Ελλάδα. Η οικονομική ανάπτυξη της χώρας στην περίοδο μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο οδήγησε και πάλι πολλούς Έλληνες σε σημαντικά κέντρα της Γαλλίας και ιδιαίτερα στο Παρίσι προς αναζήτηση εργασίας και ευκαιριών αναγνώρισης. Κοντά σε αυτό, αρκετοί Έλληνες, προερχόμενοι από ανώτερες οικονομικές τάξεις, όπως, τραπεζίτες και επιχειρηματίες επιλέγουν το Παρίσι ως τόπο εγκατάστασης των δραστηριοτήτων τους (Αλιμπράντη, 2003: 142) Η Γαλλική πρωτεύουσα αποκτά ξανά την πνευματική της λάμψη με τον πλουραλισμό των ιδεών και των εθνοτήτων. Παράλληλα, οι Γαλλικές αρχές, προσφέρουν ελευθερία στην άσκηση αρκετών επαγγελμάτων, γεγονός που εξηγεί την προτίμηση εγκατάστασης επιστημόνων, φοιτητών και πανεπιστημιακών καθηγητών στην χώρα αυτή (Αλιμπράντη, 2003: 142). Έντονη παρουσία υπήρξε από αρκετούς καλλιτέχνες οι οποίοι ταύτισαν την διαδρομή τους με τον νέο τόπο όπου η ελευθερία έκφρασης μετουσιώνονταν σε πνευματική δημιουργία.

Η οργάνωση της Ελληνικής διασποράς στην Γαλλία βασίζεται σε μια πολυεπίπεδη δομή. Ειδικότερα, μέλημα τους αποτελεί η διατήρηση πτυχών της Ελληνικής ιδιαίτερης ταυτότητας. Για το λόγο, αυτό είχαν δημιουργηθεί αρκετές ενορίες οι οποίες καλύπτουν τις θρησκευτικές ανάγκες των ομογενών σε τοπικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα ο Ναός της Κοιμήσεως Της Θεοτόκου το (1845) στη Μασσαλία και Ο Ναός του Αγίου Στεφάνου στο Παρίσι από το 1895 (Clogg, 2004: 42). Εκτός αυτού, αρκετά μέλη της διασποράς από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα μέχρι και τις μέρες σας, εγκαινιάζουν συλλόγους και δράσεις σωματίων και οργανώσεων οι οποίες καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων της διασποράς, στη γαλλική επικράτεια. Ειδικότερα, οι Έλληνες φοιτητές συσπειρώνονται, από το 1884, γύρω από τους συλλόγους Associationdes Étudiants Grecs de Paris/ Uniondes Hellènes de Paris (1922), Union philanthropique des Hellènes de Lyon (1922), Communauté Hellénique du Nord (Lilleetsesenvirons) (1927), Communauté Hellénique orthodoxe de Port-de-Bouc (1933),Union Hellénique de Marseille (1944), και Associationdes Hellènes de Bordeaux. Το γεγονός αυτό αποτελεί το σταθερό πλαίσιο και κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα. Στις τελευταίες δεκαετίες οι νέες τάσεις της διασποράς μας μεταβάλλονται, η αναπτυσσόμενη οικονομική ολοκλήρωση και προσαρμογή στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο πλαίσιο αποτελεί σημαντική παράμετρο στην αναζήτηση καταλλήλων ευκαιριών διαβίωσης διαμέσου της οικουμενικής, πολυεθνικής αγοράς εργασίας.

1.2. Η επιλογή της Γαλλίας ως χώρα υποδοχής

Η μετανάστευση αποτελεί ένα εξελισσόμενο κοινωνικό φαινόμενο με δυναμικό χαρακτήρα. Ανά χρονικές περιόδους παρουσιάζει διαφοροποιήσεις, οι οποίες συχνά συνδέονται με το περιβάλλον και τις συνθήκες του τόπου υποδοχής των μεταναστευτικών ροών (Βεντούρα, 2006:31). Διαχρονικά, αρκετές χώρες της δυτικής Ευρώπης συμπεριλαμβανομένης και της Γαλλίας, αποτελούν βασική επιλογή μεταναστευτικών μετακινήσεων. Η αρχική αιτία της μετανάστευσης σχετίζεται με τον αποικιοκρατικό, κυριαρχικό χαρακτήρα ορισμένων ευρωπαϊκών χωρών. Στο πλαίσιο αυτό κατανοούμε ότι η μετανάστευση κατά τους τελευταίους δύο αιώνες, σημειώθηκε από πληθυσμιακό μέρος που προέρχονταν από τις αποικιακές κατακτήσεις της Γαλλίας, η οποία αποτέλεσε εστία υποδοχής (Φλιτούρης, 2015: 149-151).

Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, η μετάβαση της Γαλλία στην βιομηχανική επανάσταση την αναδεικνύει μεταξύ των ολίγων πρωτοπόρων χωρών, Ειδικότερα, η ενσωμάτωση καινοτόμων μεθόδων στην οικονομική δραστηριότητα, είχε ως αποτέλεσμα την υπέρμετρη αύξηση της παραγωγής της ζήτησης και εν γένει την αύξηση του πλούτου. Αναμφισβήτητα, το γεγονός αυτό ενδυνάμωσε την Γαλλική οικονομία και αύξησε κατακόρυφα την ζήτηση εργατικού δυναμικού (Πατρώνης, 2015: 141). Ταυτόχρονα, εμφανίζεται ένα πρωτόγνωρο για την εποχή φαινόμενο το οποίο αργότερα ονομάστηκε «κοινωνική κινητικότητα», δηλαδή, η δημιουργία νέων κοινωνικών στρωμάτων, όπως η αστική τάξη η οποία, κατείχε τα καινοφανή πλέον, μέσα παραγωγής – εμπορίου (Πατρώνης, 2015: 141). Νέες κοινωνικές δυνάμεις έχοντας καταφέρει την μεγιστοποίηση του κέρδους, διεκδίκησαν και κατάφεραν να εδραιώσουν ένα εντελώς διαφορετικό πολιτικό φιλελεύθερο πλαίσιο που ενσωμάτωνε θεμελιώδεις ανθρώπινες αξίες του διαφωτισμού (Φωτεινή Βάκη 2008, σελ. 156).

Η κατανόηση των παραπάνω συνθηκών αποτελεί μία προσπάθεια επαρκέστερης διερεύνησης του συνέβη εν γένει, ενώ οδηγεί στη διαπίστωση ότι η εκβιομηχάνιση της χώρας, δεν ήταν ένα αυτόνομο οικονομικό φαινόμενο, αλλά αποτέλεσε την θρυαλλίδα εσωτερικών αλλαγών στη δομή της Γαλλικής κοινωνίας. Ιδιαίτερα σημαντικό θεωρείται ότι η υιοθέτηση εκ μέρους της Γαλλίας της επαναστατικής ατζέντας, περιλάμβανε τον εκσυγχρονισμό τη φιλελευθεροποίηση της οικονομίας και τη συγκρότηση του εθνικού αστικού κράτους. (Δημάκης, 1993:29).

Πρακτικά έτσι από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα σηματοδοτείται έναρξη του Διαφωτισμού και ο μετασχηματισμός της Γαλλίας σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Αξιοσημείωτοι θεωρητικοί εμπνευστές υπήρξαν, οι Ζαν Ζακ Ρουσσώ, ο Βολταίρος και ο Μοντεσκιέ και αρκετοί άλλοι, οι οποίοι μέσα από τα έργα τους έστρεφαν τα βλέμματα της κοινωνίας στην αποδοχή της λογικής και της επιστήμης ως τα μοναδικά ασφαλή εργαλεία για την ερμηνεία του κόσμου⁴. Με αυτό τρόπο, δημιούργησαν το κατάλληλο κλίμα για κοινωνικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις (Στεμπίλης, 2008: 31). Έκτοτε, οι μεταρρυθμίσεις που ακολούθησαν στην γαλλική επικράτεια έμελλε να μεταλλάξουν το κοινωνικοπολιτικό της γίνεσθαι.

Ίσως το σημαντικότερο γεγονός των αναφερομένων αλλαγών είναι ότι αποδεσμεύτηκαν νέες κοινωνικές δυνάμεις οι οποίες λειτούργησαν σε ελεύθερο περιβάλλον έκφρασης προωθώντας πολυεπίπεδες μεταρρυθμίσεις που ήταν καθοριστικές για την μετέπειτα εξέλιξη της Γαλλίας. Με αφετηρία τη θέση αυτή, η Γαλλία υιοθέτησε μια ξεχωριστή πορεία η οποία έκτοτε ευνοεί τον πνευματικό πλουραλισμό, αποδεχόμενη ετερόκλητες απόψεις από διαφορετικές ομάδες ανθρώπων (Δημάκης, 1993: 37).

Επιπλέον, σημειώνεται ότι η γαλλική επανάσταση δεν περιορίστηκε εντός της χώρας ως ένα τοπικό φαινόμενο αλλά το ριζοσπαστικό της πνεύμα μεταλαμπαδεύτηκε οικουμενικά σε αρκετές χώρες οι οποίες σταδιακά ενσωμάτωσαν παρόμοιες αξίες στις συνταγματικές τους αλλαγές-προσθήκες, αποτέλεσε δε, το πολιτικό-κοινωνικό πρότυπο, πλαίσιο του λεγόμενου δυτικού κόσμου. όπως για παράδειγμα αργότερα στην Αμερική (Χορκχάιμερ & Αντόρνο, 1996: 24).

Στην ελληνική επικράτεια, πριν από την εποχή της Παλιγγενεσίας, σε περιοχές που δεν υπήρχε η οθωμανική κυριαρχία και άκμαζε το ελληνικό στοιχείο (Επτάνησα), αλλά και σε εμπορικές παραδουνάβιες πόλεις, με οθωμανική παρουσία παρουσιάστηκαν οι πρώτες προσπάθειες προσέγγισης με το ρεύμα του διαφωτισμού. (Sfoini,2019:introduction). Αυτό διαπιστώνεται από τα τέλη του 18^{ου}, χρονική περίοδος που δημιουργούνται τα πρώτα τυπογραφία στα Επτάνησα και την Κωνσταντινούπολη, με σημαντική συμβολή στην διάδοση του διαφωτισμού δια μέσω της ελληνικής γλώσσας. Ειδικότερα, η υιοθέτηση ευρωπαϊκών προτύπων και αξιών

---

⁴Οι αναφερόμενοι συγκρότησαν το ιδεολογικό υπόβαθρο του Διαφωτισμού στην «Εγκυκλοπαίδεια». Ταυτόχρονα, ο Ζαν Ζακ Ρουσσώ διατύπωσε τη θεωρία του *Κοινωνικού Συμβολαίου* (*Du contrat social ou Principes du droit politique*) που προέρχεται από τον τίτλο βιβλίου του 1762. προτρέποντας σε μια Ευρώπη που θα ήταν αρωγός στα δικαιώματα των ανθρώπων. http://classiques.uqac.ca/classiques/Rousseau_jj/contrat_social/contrat_social.html .

αρχικά προέρχονταν από τους εύπορους εμπόρους οι οποίοι λόγω επαγγελματικής ιδιότητας είχαν συχνές επαφές με την Γαλλία (Β. Πατρώνης, 2015 σελ 144). Είναι ευρύτατα διαδεδομένη η άποψη ότι η ελληνόφωνη πνευματική ελίτ δεν έμενε αδιάφορη στις τεκτονικές αλλαγές που διέχεε ο διαφωτισμός σε ολόκληρη την Ευρώπη. Εγκαινίασε μια στενότερη επαφή με την «φωτισμένη Ευρώπη». Η αρχαιολατρία που ήταν από τις συνιστώσες τάσεις της ευρωπαϊκής κοινωνίας της αναφερόμενης περιόδου, ήταν ταυτόχρονα ένα αντιδάνειο ρεύμα επιστροφής στις αξίες της κλασσικής Ελλάδας (Δημαράς, 1985: 416).

Ως μια άλλη οπτική, η επανάγνωση, η αναβάθμιση του αρχαίου ελληνικού παρελθόντος μέσω της γαλλικής παιδείας, οδήγησε τους Έλληνες του Διαφωτισμού στη συνειδητοποίηση μιας άρρηκτης γενεαλογικής διαδρομής από την αρχαιότητα μέχρι την εποχή εκείνη και συντέλεσε στη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης και ταυτότητας. Η πορεία για την πολιτική απελευθέρωση του έθνους περνούσε με αυτόν τον τρόπο και μέσω της πολιτισμικής αναγέννησης, που βασίστηκε στην ανάδυση του αρχαίου ελληνικού παρελθόντος (Δημαράς, 1985: 418). Ιδιαίτερες προσπάθειες επικεντρώθηκαν στην επαναδιατύπωση του όρου «Έλληνας» ο οποίος θα είχε εθνικό προσανατολισμό και θα ήταν ενταγμένος στο αξιακό πλαίσιο του διαφωτισμού, απορρίπτοντας έτσι την ταυτότητα της οθωμανικής περιόδου (Δημαράς, 1985: 413). Οι προσπάθειες αυτές εμπλουτίστηκαν με γαλλικά δοκίμια – άρθρα (πρότυπα) για την πνευματική ζωή του Ελληνισμού δια μέσου μεταφρασμένων λογοτεχνικών, ενημερωτικών και εξεγερτικών κειμένων (Ταμπάκη, 1995: 1-2).

Με βάση τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι από τις αρχικές προσπάθειες σύστασης του νεοελληνικού κράτους οι ελληνικές αρχές υπήρξαν εμφανώς επηρεασμένες από το γαλλικό πολιτικό κερτημένο.⁵ Συγκεκριμένα, οι πρωταρχικές συνταγματικές συνελεύσεις είχαν ξεκάθαρα επιδράσεις του γαλλικού συντάγματος, γεγονός που αποτυπώθηκε με συγκεκριμένες ιστορικές αναφορές (Ν. Αλιβιζάτος, 2003: 71).

Οι γαλλικές επιδράσεις ήταν εμφανείς στη σύσταση του Νεοελληνικού κράτους. Συγκεκριμένα, ο γαλλικός Διαφωτισμός αποτέλεσε πρότυπο για αυτούς που συγκρότησαν το νέο μοντέλο διακυβέρνησης της Ελλάδας (Ν. Αλιβιζάτος, 2003: 73).

---

⁵Αφορά τις πρώτες Ελληνικές συνταγματικές προσπάθειες που έλαβαν χώρα στην, Επίδαυρο το 1822, στο Άστρος το 1823 και της Τροιζήνα το 1827, οι οποίες είχαν ένα σαφή Γαλλικό προσανατολισμό.

1.3. Οι Έλληνες διανοούμενοι και καλλιτέχνες στη Γαλλία.

Τα εξεταζόμενα στοιχεία αποδεικνύουν ότι κατά τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} και την έλευση του 20^{ου} αιώνα, διαπιστώνεται ότι η πρωτοπόρα εξέλιξη της Γαλλίας στην παραγωγή ιδεών και την δημιουργία ρευμάτων παράμενε γόνιμη και ανθεκτική παρά τους εσωτερικούς πολιτικούς κλυδωνισμούς.⁶ Πλήθος εγγράμματων Ελλήνων και καλλιτεχνών μετανάστευσε στην χώρα της Γαλλίας, συνεχίζοντας την παραγωγή τους σε ένα νέο περιβάλλον δημιουργίας, δεχόμενοι νέες επιδράσεις . Άλλωστε, ελάχιστοι θα μπορούσαν να αρνηθούν ότι η ζωή και οι τέχνες βρίσκονται σε διαρκή συνομιλία (Gombrich 1995: 504). Ιστορικά έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις που αναλύουν τη σχέση της τέχνης με την πολιτική και τα κοινωνικά κινήματα. Συχνά υποστηρίζεται ότι στην τέχνη φανερώνεται η κοινωνική πραγματικότητα και κατ' επέκταση οι πολιτικές εξελίξεις. Επομένως, από την καλλιτεχνική δράση προκύπτουν συμπεράσματα και δυνητικές ερμηνείες για τα κοινωνικά φαινόμενα και για τις συνακόλουθες πολιτικές καταστάσεις (Gombrich 1995: 499).

Οι αλληπάλληλες πολεμικές συγκρούσεις που ακολούθησαν στην Ευρώπη μετουσιώνονται σε αναπάντητα ερωτήματα της κοινωνίας. Η αντίδραση δεν αργεί, καλλιτεχνικά ρεύματα, απότοκα της ραγδαίας εξέλιξης, των αλλαγών αλλά και των σφοδρών συγκρούσεων, αποτυπώνονται στην συλλογική μνήμη ολόκληρου του δυτικού κόσμου. Το πνεύμα του ρομαντισμού που επικράτησε σε όλες της καλλιτεχνικές εκφάνσεις μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, ανατρέπεται από τις αντιθετικές τάσεις του ρεαλισμού και νατουραλισμού.

Στη συνέχεια, το πρώτο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα, αναδύεται ο νέος, μοντέρνος κόσμος που ακολουθεί καινοτόμες μορφές τέχνης. Η γέννηση του κινηματογράφου και της φωτογραφίας γίνονται αφορμή ρήξης από τις υφιστάμενες παραδόσεις. Στην ζωγραφική εισέρχονται δυναμικά νέες ιδεαλιστικές τάσεις, ο Φοβισμός, ο κυβισμός, διαδέχονται τον Ιμπρεσιονισμό και διακρίνονται από ένταση στον τρόπο έκφρασης (Gombrich 1995: 577).

Αξίζει όμως να επισημανθεί ότι το σημαντικότερο γεγονός που τροφοδότησε την πνευματική έξαρση οφείλεται σε μια ξεχωριστή ιδιότητα του Γάλλου πολίτη-καλλιτέχνη που ενσωματώνει τα χαρακτηριστικά του πλουραλισμού της

---

⁶Γεγονότα που οδηγούσαν σε ασταθή πολιτική περίοδο, όπως για παράδειγμα, η Παρισινή Κομμούνα (εργατική επαναστατική κυβέρνηση που εγκαθιδρύθηκε στο Παρίσι από τις 26 Μαρτίου του 1871 μέχρι τις 28 Μαΐου).

ατομικότητας και της έκφρασης⁷. Ήδη από την περίοδο της Απελευθέρωσης αρκετοί καλλιτέχνες θεωρούν το Παρίσι την «Μέκκα του πολιτισμού». Επιπρόσθετα, η βιβλιογραφική αναδρομή στα πρώτα χρόνια του 20^{ου} αιώνα παρατηρούμε ότι στην περίοδο αυτή αρκετοί καλλιτέχνες επέλεξαν την γαλλική πρωτεύουσα ως ένα μέρος προσωρινής διαμονής προκειμένου να έρθουν σε αμεσότερη επαφή με τους κορυφαίους εκπροσώπους των τεχνών. Ορισμένοι εξ αυτών ήταν, ο Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας, Λάζαρος Φυτάλης, Λάζαρος Σώχος, Φωκίων Ρωκ, Γεώργιος Ζευγώλης, Γιώργος Βακαλό, και άλλοι. Οι περισσότεροι από τους παραπάνω επέστρεψαν στην πατρίδα και αποτέλεσαν πυλώνες μάθησης για τους νεότερους δημιουργούς (Μαυρομάτης, 1985:9). Σε αντίθεση, ένα μεγάλο μέρος από το μεταπολεμικό καλλιτεχνικό μεταναστευτικό κύμα, επέλεξε την Γαλλία ως μόνιμο τόπο διαμονής – έκφρασης⁸.

Θα αποτελούσε παράλειψη να μην τονίσουμε την ύπαρξη της φημισμένης Σχολής Καλών Τεχνών, (*Académie des Beaux-Art*) που ιδρύθηκε το 1648 και αποτελεί επίσημο φορέα του ακαδημαϊκού συστήματος, προσελκύει οικουμενικά καλλιτέχνες, μαζί και Έλληνες, που επιθυμούν να σπουδάσουν κοντά στους επιφανείς καθηγητές της. Το γεγονός αυτό φανερώνει τη διαχρονική αφοσίωση της Γαλλίας στο πεδίο των τεχνών⁹.

Καθ' όλη τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα οι Ελληνικές μετακινήσεις προς τη Γαλλία είχαν ένα καθολικό χαρακτήρα που περιελάμβανε μεγάλο μέρος της εγχώριας κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Εάν εστιάσουμε περισσότερο στο φαινόμενο αυτό, θα παρατηρήσουμε ότι μια από τις αιτίες του βρισκόταν στον πυρήνα του γαλλικού αστικού κράτους (Χασιώτης, 1993:39). Πιο συγκεκριμένα, η σύνθεση θεμελιωδών αρχών όπως της ελευθερίας και της έκφρασης, προσδίδουν στον Γάλλο πολίτη μια ξεχωριστή αξιακή ταυτότητα, η οποία κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα ήταν δυσεύρετη ακόμη και σε χώρες του λεγόμενου δυτικού κόσμου. Διαπιστώνεται επίσης είναι ότι τα αναφερόμενα χαρακτηριστικά αυτά έχουν συμπεριληφθεί και αποτυπώνονται σε άρθρα του γαλλικού συντάγματος, όπως για παράδειγμα, το πρώτο άρθρο που ανέφερε ότι η «Γαλλία εγγυάται την ισότητα ενώπιον του νόμου

---

⁷ Ο λογοτέχνης Γεώργιος Θεοτοκάς, που ήταν ο συντάκτης του μανιφέστου της γενιάς του 1930 αναφέρει: «Το Παρίσι είναι το πιο σαγηνευτικό σχολείο στον κόσμο»

⁸ Μιμικά Κρανάκη συνέντευξη στο περιοδικό «Νέα Κοινωνιολογία» τεύχος 43. Αφιέρωμα στη Ελληνική διάνοηση στο Παρίσι.

⁹ Ο Γλύπτης, Γεράσιμος Σκλάβος, ήταν ένας από τους σπουδαστές στην *Ecole Supérieure des Beaux Arts*, κοντά στον Μαρσέλ Ζιμόν. Το 1961 τιμήθηκε με το πρώτο βραβείο γλυπτικής στην πρώτη «Μπιενάλε των Νέων του Παρισιού» και το «Βραβείο των Καλλιτεχνών» στην ίδια έκθεση, καθιερωμένο από τον Ανρί Μαλρά. <https://www.academiedesbeauxarts.fr/histoire>

για όλους τους πολίτες, ανεξαρτήτως καταγωγής, φυλής ή θρησκείας»¹⁰. Επομένως, γίνεται αντιληπτό ότι η ασκούμενη ρεπουμπλικανική πολιτική της Γαλλίας συνδυάζει την ατομική ιδιότητα του πολίτη με τις αξίες της δημοκρατίας και την κοσμικότητα. Συμφώνα με την παραπάνω παραδοχή, γίνονται σαφέστεροι οι λόγοι που καθιστούν ελκυστική την Γαλλία ως έναν τόπο διαμονής και ελεύθερης έκφρασης, ανθρώπων που αναζητούν μια καλύτερη μοίρα να ζήσουν σε μία χώρα που πρεσβεύει την ισοπολιτεία και την ελευθερία (Ανδρικοπούλου.2007:14).

1.4. Οι Ελληνικές πολιτικές προσωπικότητες στην Γαλλία του 20^{ου} αιώνα.

Διαχρονικά, η φιλελεύθερη πολιτική της Γαλλίας έχει ως βασικό χαρακτηριστικό την ανοχή, γεγονός που την ανέδειξε ως μια χώρα – καταφύγιο για αρκετές προσωπικότητες που δέχθηκαν πολιτικές ή ιδεολογικές διώξεις. Σημαντικές εγχώριες πολιτικές προσωπικότητες του 20ου αιώνα επέλεξαν την Γαλλική πρωτεύουσα ως ένα τόπο προστασίας, ή ακόμη, ως μια συνειδητή επιλογή αποστασιοποίησης (Παπαδοπούλου, 2006: 11).

Κατά τη διάρκεια της τρίτης δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα, η Ελλάδα βίωσε μια ακραία πολιτική αντιπαράθεση με μίσση και πάθη μεταξύ βενιζελικών και αντιβενιζελικών. Αυτή η σφοδρότητα είχε ως αποτέλεσμα την αναχώρηση και παραμονή του Ελευθερίου Βενιζέλου στο Παρίσι μέχρι και τον θάνατο του¹¹.

Την περίοδο του Β΄ παγκοσμίου πόλεμου η Ελλάδα και η Γαλλία είχαν οικοδομήσει συμμαχική σχέση αντιμετωπίζοντας τον κοινό εχθρό. Αφότου τελείωσαν οι πολεμικές περιπέτειες, εξακολούθησαν να έχουν ένα εξαιρετικό επίπεδο σχέσεων. Σημαντικά πολιτικά πρόσωπα της μεταπολεμικής ιστορίας εγκαινίασαν άριστες σχέσεις με αντίστοιχους Γάλλους πολιτικούς. Αρχικά, οι σχέσεις αυτές ξεκίνησαν από την πρώτη πρωθυπουργική θητεία του Κωνσταντίνου Καραμανλή το 1955 όταν ανέπτυξε μια στενή πολιτική φιλία με τον πρόεδρο – στρατηγό. Charles de Gaulle, η οποία υπήρξε γόνιμη και οδήγησε στην υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης Ελλάδας

---

¹⁰[https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/France_Constitution_1958_\(as%20amended\)_en.pdf](https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/France_Constitution_1958_(as%20amended)_en.pdf) Αναφορές του Γαλλικού Συντάγματος.

¹¹http://www.venizelos-foundation.gr/images/content/content/venizelos_gymnasium.pdf

Περιλαμβάνει σχετικές αναφορές για την ζωή και τελευταίες ημέρες του Ε. Βενιζέλου.

– ΕΟΚ, το 1961. Χρονικά, ακολουθεί η αυτοεξορία του Καραμανλή στο Παρίσι¹² και ολοκληρώνεται η επιστροφή του με τη δεύτερη πρωθυπουργική θητεία (1974) και την ένταξη της Ελλάδος στην ΕΟΚ με την καθοριστική συμβολή του Γάλλου πρόεδρου Valéry Giscard d' Estaing. Έκτοτε, έχει εγκαινιαστεί μια σταθερή Ελληνογαλλική φιλία η οποία είχε εκφραστεί με το δημοφιλές σύνθημα. «Ελλάς-Γαλλία - Συμμαχία» η οποία διατηρείται σε άριστο επίπεδο μέχρι τις ημέρες μας¹³.

Κατά την σκοτεινή περίοδο της επταετίας, η Γαλλική πρωτεύουσα υπήρξε σημαντικό σημείο αναφοράς του αντιδικτατορικού αγώνα. Εκεί ένας σημαντικός αριθμός ελληνικών φοιτητικών οργανώσεων, όπως η *Association des Étudiants Hellènes de Paris*¹⁴, συσπειρώθηκε με κοινό πρόταγμα την επαναφορά του δημοκρατικού πολιτεύματος στην Ελλάδα. Οι παραπάνω προσπάθειες πλαισιώθηκαν με τις εμβληματικές παρουσίες των Μίκη Θεοδωράκη, του ζεύγους Μ. Μερκούρη, Ζ. Ντασέν και αρκετών άλλων, οι οποίοι με την δράση τους κατάφεραν έναν διττό στόχο, Αρχικά, να ενημερώσουν και να ευαισθητοποιήσουν την Γαλλική κοινή γνώμη και εν δευτέρως να υποστούν πλήγμα οι πρωτεργάτες της επταετίας μέσα από ευρωπαϊκές κυρώσεις (Antoniadou, 2007:209).

Είναι ευρύτατα διαδεδομένη η άποψη ότι η περίοδος του 1960 υπήρξε δεκαετία της αμφισβήτησης και των κινημάτων. Στην πραγματικότητα σε αρκετές δυτικές κοινωνίες την δεκαετία του '60 εξελίχθηκαν τραγικά γεγονότα που δεν άφηναν αδιάφορη την γαλλική κοινωνία. Ειδικότερα, σκηνές από το πολεμικό μέτωπο του Βιετνάμ με τη συνοδευόμενη καταστολή διαμαρτυρίας στα Πανεπιστήμια, τον ρατσισμό, τις πολιτικές εξελίξεις στην Λατινική Αμερική, και την Ιβηρική χερσόνησο, έγιναν η αφορμή να εμφανιστεί ένα ριζοσπαστικό φοιτητικό κίνημα την Άνοιξη του 1968 στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης.¹⁵ Η κινητοποίηση

---

¹²<https://ikk.gr/wp-content/uploads/2018/10/bibliografia.pdf> Σχετικές αναφορές από το Ίδρυμα Κων. Καραμανλής. Η γόνιμη περίοδος της αυτοεξορίας. Εκεί ο Κ. Καραμανλής (κατά ομολογία του) είχε τις απαραίτητες προσλαμβάνουσες εμπειρίες, οι οποίες του παρείχαν τις προϋπόθεσης του μετέπειτα ηγέτη.

<http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2013/03/ikk-6-31.pdf>

¹³<https://ikk.gr/wp-content/uploads/2018/10/bibliografia.pdf> Σχετικές αναφορές από το Ίδρυμα Κων. Καραμανλής.&<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:7CJdKqyq3U4J:https://www.ifg.gr/el/poioi-eimaste/gfa-2014+&cd=5&hl=el&ct=clnk&gl=gr&client=firefox-b-d>

¹⁴ «Η Ένωσις των εν Παρισίοις Ελλήνων Σπουδαστών» (*Association des Étudiants Hellènes de Paris/AEHP*), Αποτελεί τον μεγαλύτερο σύλλογο των Ελλήνων φοιτητών της γαλλικής πρωτεύουσας. (Αρχείο Α.Σ.Κ.Ι <http://62.103.28.111/aski/rec.asp?id=32326>)

¹⁵ Είχαν προηγηθεί ένα σοβαρό ζήτημα (Εξωτερικής πολιτικής) της Γαλλίας που αφορούσε την εξέγερση στην Αλγερία, γεγονός που προκάλεσε αντιδράσεις στο εσωτερικό της.

αυτή, συμπαρέσυρε σε μία γενική απεργία (10 εκατομμυρίων ανθρώπων) και έχει καταγραφεί ως ένα σημαντικό ιστορικό κοινωνικό - πολιτικό συμβάν της Ευρώπης¹⁶.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, παρατηρούνται Έλληνες, προερχόμενοι από διάφορες κοινωνικές τάξεις, οι οποίοι έδωσαν ένα δυναμικό παρόν εκπροσωπώντας, μεταξύ άλλων τον αντιδικτατορικό αγώνα κατά του Ελληνικού καθεστώτος, όπως για παράδειγμα ο Ν. Πουλαντζάς, ο Β. Παπαθανασίου, ο Κ. Φέρρης, κ.ά. Ορισμένα από αυτά τα πρόσωπα διαδραμάτισαν καθοδηγητικό ρόλο στην εξέλιξη των διαδηλώσεων, όπως ο Κ. Καστοριάδης, και Daniel Cohn- Bendit, οι οποίοι με τη δράση τους αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για τις κινητοποιήσεις που εξελίχθηκαν τον Μάη 1968¹⁷ (Antoniadou.2007: 207-218).

Ανακεφαλαιώνοντας, οφείλουμε να τονίσουμε ότι η εξέγερση αυτή ξεκίνησε σε μία χώρα που δεν υφίσταται κάποια οικονομική ή πολιτική κρίση. Αντιθέτως η Γαλλία την περίοδο αυτή ήταν μία χώρα οικονομικά εξελισσόμενη που η κοινωνία της απολάμβανε τις ανέσεις της ευημερίας. Εντούτοις, οι εξωστρεφείς αντιδράσεις της γαλλικής κοινωνίας φανερώνουν ότι πρόκειται για μια χώρα με έντονους προβληματισμούς που αντιδρά μέσα από τις κοινωνικές διεργασίες, ακόμη και συγκρούσεις. Άλλωστε, και στις μέρες μας όπου σε αρκετές ευρωπαϊκές κοινωνίες, εξανεμίζονται κοινωνικά δικαιώματα, η Γαλλία δίνει το στίγμα της με ένα σημαντικό μέρος της κοινωνίας να διεκδικεί ακατάπαυστα τις κοινωνικές μεταρρυθμίσεις (κίνημα κίτρινων γιλέκων)¹⁸.

1.5. Οι σχέσεις της ελληνικής λογοτεχνίας με τη γαλλική κουλτούρα

Η Γαλλία αποτέλεσε τόπο δημιουργίας και έμπνευσης των πνευματικών ανθρώπων, στοχεύοντας στην εξύψωση του ελληνικού έθνους και στην διαμόρφωση μιας στενής σχέσης με την Γαλλία. Οι Έλληνες της Διασποράς κατάφεραν να εκφράσουν τις προσωπικές τους εμπειρίες και αντιλήψεις μέσα από την λογοτεχνική παραγωγή. Όπως ήδη έχει αναφερθεί η Γαλλία υπήρξε μια σημαντική αποικιοκρατική δύναμη με επιδράσεις σε αρκετές χώρες που βρίσκονταν υπό τη σφαίρα επιρροής της, στοιχείο που μεταφράζεται ως ένα ισχυρό πολιτισμικό αποτύπωμα της Γαλλίας.

---

¹⁶ Thomas Gallant, "Got a Revolution, got to revolution": Student Activism and the Anti-war Movement. An Historical Assessment», στο: <https://doi.org/10.12681/historein.22>.

¹⁷ <https://www.ert.gr/arxeio-afierwmata/50-chronia-apo-to-mai-toy-68/> Η Δράση της ομάδας, Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα. Και στο *Νέα κοινωνιολογία. Αφιέρωμα στην «Ελληνική διανοήση στο Παρίσι»* Αθήνα.2007 .

¹⁸ <https://gr.euronews.com/2019/11/15/enas-xronos-kitrina-gileka-to-kinima-pou-sigklonise-thn-gallia>

Μία από τις πολλές πτυχές επιρροής της που εμφανίζει ενδιαφέρον αφορά την υιοθέτηση της Γαλλικής γλώσσας, ως τρόπο έκφρασης από εκπροσώπους των γραμμάτων οι οποίοι από εμπειρικές επαφές και επιρροές που δέχθηκαν αποτυπώνουν τα έργα τους στην Γαλλική γλώσσα. Διαπιστώνουμε ότι πρόκειται για φαινόμενο αλληλεπίδρασης μεταξύ ανθρώπων και πολιτισμών, οι οποίοι όταν συνυπάρχουν αναπτύσσουν πολιτισμικούς δεσμούς, αξίες, υιοθετούν νέες γλώσσες και συνιστούν τον λεγόμενο υβριδικό πολιτισμό (Λαλαγιάννη, Βέικου 2015:37).

Σύμφωνα με την άποψη του Γ. Φρέρη, η πνευματική διάσταση της Γαλλοφωνίας περιέχει μια ιδιαίτερη υπεραξία στην έκφραση της, η οποία προσδιορίζει και μεταδίδει εμφανέστερα τα συναισθήματα (Φρέρης, 1999:23-24). Η έννοια της Γαλλοφωνίας αφορά στο σύνολο των εκφράσεων για προώθηση των γαλλικών αξιών και ταυτοτήτων ανεξάρτητα από τη χώρα καταγωγής των ατόμων που τη χρησιμοποιούν.¹⁹ Ουσιαστικά, πρόκειται για μία «αποεδαφοποίηση» αφού οι λογοτεχνικές παραγωγές εκκίνησαν να συντίθενται μέσα από τον πλουραλισμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων, αναδύοντας με αυτόν τον τρόπο την πολιτισμική υβριδικότητα των παραγόμενων έργων (Chartier, 2002: 304). Να σημειωθεί επίσης ότι στο ίδιο πλαίσιο της Γαλλοφωνίας, η γαλλική γλώσσα και κατ' επέκταση η λογοτεχνική παραγωγή, δεν περιορίζεται ως μία αποκλειστική «αδιοκτησία» των Γάλλων αλλά αποτελεί κοινό «κτήμα» αρκετών άλλων κοινωνιών (Φρέρης, 1999: 19).

Διευκρινίζεται ότι η Ελλάδα, ουδέποτε υπήρξε Γαλλική αποικία, ούτε είχε κάποιου είδους κυριαρχική δέσμευση. Ωστόσο, αποτελεί κοινό τόπο ότι οι δύο αυτές χώρες αξιοποιώντας τα πολιτισμικά φορτία τους αντάλλαξαν αρκετά πολύτιμα στοιχεία που είχαν ως αποτέλεσμα μια μακρόπνοη σχέση πνευματικής αλληλεπίδρασης, αποδεικνύοντας έτσι το στοιχείο της λογοτεχνικής υβριδικότητας (Φρέρης, 1999: 320).

Πιο συγκεκριμένα, η αρχαία κλασική γραμματεία αποτέλεσε το θεωρητικό υπόβαθρο της Γαλλικής επανάστασης. Η υιοθέτηση φιλελεύθερης ατζέντας, και οι κοινωνικές μεταβολές που υιοθέτησε η Γαλλική κοινωνία, είχαν σαφείς και ευθείες αναφορές στα πεπραγμένα των αρχαίων Ελλήνων. Επομένως γίνεται αντιληπτό, ότι η

---

¹⁹ Η γαλλική γλώσσα κατέχει σημαντική θέση ως η μοναδική γλώσσα που ομιλείται και στις πέντε ηπείρους. Όπως και η αγγλική, η γαλλική γλώσσα παραμένει γλώσσα εργασίας των διεθνών οργανισμών στην Ευρώπη καθώς επίσης και την Αφρική. Εκτιμάται, περιστασιακά χρησιμοποιούν τη γαλλική γλώσσα περισσότερα από 250 εκατομμύρια άνθρωποι. <https://www.francophonie.org/>

επίκληση στους αρχαίους κλασσικούς δεν αποτελεί ένα διακοσμητικό στοιχείο στο αφήγημα των διαφωτιστών, αλλά πρόκειται για μία συνειδητή επιλογή στην οικοδόμηση του κοινωνικοπολιτικού πλαισίου της νέας γαλλικής κοινωνίας (Φρέρης, 1999: 319).

Όσον αφορά την διαδρομή της ελληνικής λογοτεχνικής παραγωγής, είναι εμφανές ότι από τις αρχικές προσπάθειες της αρκετοί Έλληνες επηρεάστηκαν από τη Γαλλική διανόηση με αποτέλεσμα τα δημιουργήματά τους να έχουν ευδιάκριτες γαλλικές επιδράσεις (Φρέρης, 1999: 323). Συνοπτικά, αναφέρονται κάποια συγκεκριμένα παραδείγματα λογοτεχνών που υποστηρίζουν τις παραπάνω διαπιστώσεις. Αρχικά ο ομογενής συγγραφέας, Ζαν Μορέας (Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος) απέδωσε έργα του στην Γαλλική γλώσσα, γεγονός που επίδρασε στην παραγωγή λογοτεχνίας και των δύο χωρών.²⁰ Τα έργα του αποτέλεσαν «τροφή σκέψης» για αρκετούς εγχώριους λογοτέχνες οι οποίοι επηρεάστηκαν από τη γοητεία ενός «διακοσμητικού», λογοτεχνικού - ποιητικού τρόπου έκφρασης. (Φρέρης, 1999: 325).

Άλλοι λογοτέχνες που επηρεάστηκαν από τα γαλλικά ρεύματα της εποχής -με εκπροσώπους όπως Paul Verlaine, Théophile Gautier κ.ά.- ήταν ο Κωστής Παλαμάς, Λορέντζος Μαβίλης και αρκετοί άλλοι σημαντικοί δημιουργοί (Cuddon,2005:146). Ακόμη να σημειωθεί ότι αρκετοί συγγραφείς της διασποράς κατά τον 20ου αιώνα είχαν εκφραστεί μέσω της γαλλική γλώσσας.

Μια βαθύτερη εξερεύνηση τω λογοτεχνικών πονημάτων των Ελλήνων συγγραφέων, οι οποίοι ταύτισαν τη διαδρομή τους με τη Γαλλία, αναδύει μία σημαντική παράμετρο η οποία σχετίζεται με τη λογοτεχνία της διασποράς – μετοικεσίας και της μετανάστευσης. Η Γαλλία εκτός από την μεταναστευτική μετοικεσία αποτέλεσε και μια χώρα προσέλκυσης των διανοούμενων. Πρόκειται για έναν εθελούσιο εκπατρισμό και μια επιλογή προορισμού για πνευματικούς ανθρώπους που είχαν καταφύγει εκεί κυρίως λόγω πολιτικών απόψεων (Αντωνιάδου, 2009:36). Ειδικότερα, τα λογοτεχνικά κείμενα των Ελλήνων συγγραφέων της Διασποράς του 20ου αιώνα συνιστούν είδος αναπαράστασης της πολιτισμικής πραγματικότητας, ένα είδος μαρτυρίας για τα κοινωνικά δρώμενα που εκφράζει παράλληλα το σύνολο των ιδεών και το αξιακό σύστημα της κοινωνίας που κατασκευάζονται (Λαλαγιάννη - Βέικου,2015:110). Μέσα από τα έργα αυτά

---

²⁰ Ο Γ. Σεφέρης, θέλοντας να τονίσει την πνευματική συνομιλία Ελλάδος – Γαλλίας, σχολιάζει σε άρθρο σε γαλλική γλώσσα: “*Deux aspects commerce spirituel de la France et de la Crece*”

διαπιστώνεται πως οι έννοιες της ταυτότητας και της μνήμης είναι άρρηκτα συνυφασμένες. Συμπληρωματικά, η πολιτισμική ταυτότητα μπορεί να αναδυθεί μέσω της συλλογικής μνήμης και έχει ως έρεισμα το σύνολο των αναπαραστάσεων που είναι κοινό στα μέλη ενός κοινωνικού συνόλου, αναπαραστάσεις που συνδέονται με την καταγωγή, την ιστορία, την φύση αυτού του συνόλου (Λαλαγιάννη - Βείκου,2015:110).

Ακολούθως, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1980, διαφαίνεται στην Ελλάδα ένα αυξημένο ενδιαφέρον στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές σπουδές για θέματα που αφορούσαν την ετερότητα, την ατομική και συλλογική ταυτότητα, οι οποίες είχαν συμβάλει στην δημιουργία λογοτεχνικών δημιουργημάτων με θέματα, τα οποία σχετίζονται με την μετανάστευση, την καταναγκαστική ή εκούσια μετακίνηση, τον εκπατρισμό της εργατικής τάξης των διανοουμένων. Αυτού του είδους οι αναζητήσεις βοήθησαν στην λεπτομερέστερη προσέγγιση της λογοτεχνικής παραγωγής της ελληνικής διασποράς. Έτσι, πύκνωσαν τα τελευταία έτη οι μελέτες που σχετίζονται με τη λογοτεχνική παραγωγή Ελλήνων του εξωτερικού, που βίωσαν την εμπειρία της μετανάστευσης. Η εποχή της παγκοσμιοποίησης έχει αναδείξει εντονότερα την ομογενοποίηση των πολιτισμικών ταυτοτήτων, την διασπορική πολιτισμική παραγωγή, επιδεικνύοντας μία τάση για αντίσταση προς την ισοπέδωση που επιδιώκει η κυρίαρχη κουλτούρα. Επιπλέον, η καλλιτεχνική παραγωγή της διασποράς εξέφρασε-μέσω ενός πλαισίου πολυπολιτισμικότητας- την διατήρηση της εθνικής καταγωγής (Λαλαγιάννη- Βείκου,2015:108-109).

Ακόμη και η μυθοπλασία, ως κατασκευή ενός φανταστικού χώρου εστιάζει σε διασπορικά και μεταναστευτικά ζητήματα στην περίοδο μετά τον Β΄ΠΠ με την αναζήτηση ταυτότητας και με τη ανάδειξη της σχέσης του συγγραφέα με την ιστορία. Σύμφωνα με την Πολυκανδριώτη: *«Η μυθοπλασία αποκτά έναν έντονο ιδεολογικό χαρακτήρα, καθώς θεωρητικοποιεί τη σχέση του παρελθόντος και της ιστορίας. Αυτή η συνεχής ανάγκη για κριτική επιστροφή στο παρελθόν, οικογενειακό, προσωπικό και ιστορικό, ατομικό ή και συλλογικό, μέσω της εσωτερικευμένης και υποκειμενικής οπτικής ή μέσω της ιδεολογικής τοποθέτησης, δίνει έμφαση στην ετερότητα του εκπατρισμένου»* (Πολυκανδριώτη, 2017: 116).

Ο αυτοβιογραφικός λόγος αποτελεί μία πλευρά της προσωπικής αναζήτησης, κάτι που σε αρκετές περιπτώσεις επιχειρείται και μέσω της μυθοπλασίας. Ο αυτοβιογραφικός λόγος αναπαριστά τον βίο ενός ανθρώπου που συχνά αποτελεί σκιαγράφηση της ταυτότητας ενός εκπατρισμένου συγγραφέα(Πολυκανδριώτη, 2017:

116).Για παράδειγμα, σε έργα όπως το «Ζ» του Β. Βασιλικού και «οι Τελευταίοι Βάρβαροι» του Α. Φακίνου διαπιστώνεται μία ανάλογη έκφραση αυτών των αντιλήψεων και τάσεων. Για κάποιους συγγραφείς, όπως, ο Α. Φακίνος αλλά και η Μιμικά Κρανάκη τα αισθήματα της καταπίεσης και της απογοήτευσης που βιώνουν για τη ελληνική πραγματικότητα, αλλά και οι προσωπικοί ή και επαγγελματικοί δεσμοί που διατηρούν με την Γαλλία, τους οδηγούν σε μια αμφισβήτηση και στην οριστική απόφαση να μην επιστρέψουν στην Ελλάδα. Άλλο ένα παράδειγμα αποτελεί το έργο «Διασπορά» της Μαργαρίτας Λυμπεράκη, στο οποίο ο προσδιορισμός της ταυτότητάς της την ωθεί προς το παρελθόν όπου αναζητά τις ρίζες της (Αντωνιάδου, 2010: 8). Φτάνοντας στο τέλος της αναζήτησης, καταλήγει στο συμπέρασμα πως και η ίδια ανήκει στη διασπορά και καταλήγει στη διαπίστωση ότι η διασπορά αποτελεί την αληθινή της ρίζα (Αντωνιάδου, 2010: 9).

Στο μυθιστόρημα του Βασίλη Αλεξάκη, Paris-Athens, ο ήρωας έχει το ίδιο συναίσθημα αποξένωσης απέναντι στις δυο χώρες. Κάποια στιγμή αφήνει το Παρίσι όπου ζει και έρχεται στην Αθήνα όπου όμως αισθάνεται ξένος. Οι δύο ταυτότητες που κατέχει αποτυπώνουν τις αντίστοιχες πλευρές της προσωπικότητας του (freris,2008:137-138)

Συνοπτικά, διαπιστώνεται ότι η Νεοελληνική λογοτεχνία δομήθηκε σε δύο άξονες, αφενός της Παράδοσης με την καλλιτεχνική κληρονομιά και αφ' ετέρου, τις κατακτήσεις της ευρωπαϊκής Τέχνης. Αξίζει να αναφερθεί ότι η απομάκρυνση αρκετών Ελλήνων διανοουμένων από τον ακαδημαϊσμό, τους έδωσε την δυνατότητα να έρθουν σε ιδιαίτερη επικοινωνία με τα γαλλικά πνευματικά δρώμενα και να σφυρηλατήσουν μία ξεχωριστή προσωπικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΜΑΤΑΡΟΑ.

2.1. Ο θεσμός των υποτροφιών

Υποστηρίζεται συχνά ότι η Γαλλία κατέχει μια σημαντική θέση στην παγκόσμια κοινότητα ως προς τη διαχείριση του πολιτισμικού της φορτίου. Αυτή η οπτική σχετίζεται με τη δυνατότητα της Γαλλίας να αναγνωρίζει τη δύναμη του πολιτισμού, αλλά και τα πλεονεκτήματα που προσφέρει. Συγκεκριμένα, γίνεται λόγος για την πάγια χρήση της πολιτιστικής διπλωματίας ως ένα σημαντικό εργαλείο χωρών, το οποίο συνιστά αντικείμενο των σύγχρονων διεθνών σχέσεων²¹. Ειδικότερα, η πολιτική διαχείρισης του πολιτισμού της Γαλλίας έχει χαρακτηριστεί ως μία φιλική μορφή «επεκτατισμού» η οποία, όμως, έχει αμφίδρομα οφέλη προς όλες τις πλευρές που την υιοθετούν, καθώς και τις διακρατικές πολιτιστικές συνεργασίες οι οποίες αποτελούν το πρόσφορο έδαφος για γόνιμη πολιτισμική «συνομιλία». Η άσκηση της συγκεκριμένης πολιτικής ενισχύει τη δημόσια εικόνα της Γαλλίας και της αποδίδει σημαντική υπεραξία, ως μία χώρα που έχει υιοθετήσει πολιτικές μέσω της ανάδειξης των πολιτιστικών αξιών (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, 2015:14)

Για τον ίδιο λόγο από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα η Γαλλία είχε αναπτύξει ένα ευρύ φάσμα χορήγησης υποτροφιών με τη συνεργασία αρκετών χωρών που διατηρούσε φιλικές σχέσεις. Αρκετοί φοιτητές-καλλιτέχνες προερχόμενοι από διάφορους τόπους που δεν είχαν ευκαιρίες εκπαιδευτικής ή καλλιτεχνικής εξέλιξης αξιοποίησαν την ευκαιρία αυτή και εγκαταστάθηκαν στη Γαλλική πρωτεύουσα αναπτύσσοντας τους ορίζοντες τους, καθώς τους δόθηκε η δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με την πλουσιότερη πολιτισμικά πόλη. (Ανδρικοπούλου.2007:29).

Η Γαλλία, όπως και άλλες χώρες, δημιούργησε την ονομαζόμενη διεθνή πανεπιστημιούπολη (Cite Universitaire), η οποία φιλοξενούσε πλήθος σπουδαστών από αρκετές χώρες. Η λειτουργία της Cite Universitaire αποτελεί το έναν σημαντικό εκπαιδευτικό κόμβο στο Παρίσι, ο οποίος έχει εξελιχτεί σε σημείο πολυπολιτισμικής συνάντησης και ανταλλαγής ιδεών της σπουδάζουσας νεολαίας. Παράλληλα, στους χώρους της φιλοξενούσε πολιτιστικές εκδηλώσεις - δράσεις που είχαν ως αποτέλεσμα

---

²¹Σχετικές αναφορές για τον ορισμό της πολιτιστικής διπλωματίας:
http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy_what-weve-accomplished

να αναπτυχθούν πολιτιστικές σχέσεις, κοινωνικά δίκτυα τα οποία με τη πάροδο του χρόνου εξελίχθηκαν και σε ανεξίτηλες φιλίες²².

Εντός του χώρου της πανεπιστημιούπολης, ύστερα από μεγάλες προσπάθειες ανθρώπων των γραμμάτων, τόσο των Ελλήνων, όσο και των Γάλλων, το 1932 υλοποιήθηκε ένα δύσκολο για την εποχή έργο, το Ελληνικό Ίδρυμα «*Fondation Hellénique*». Επρόκειτο για την ανέγερση της Ελληνικής εστίας φιλοξενίας σπουδαστών που ταυτόχρονα θα εξυπηρετούσε και τις ανάγκες πολιτιστικών δράσεων των Ελλήνων φοιτητών. Η *Fondation Hellénique*, αποτελούσε μια βασική προϋπόθεση για την εγκατάσταση των ομογενών σπουδαστών, που αυτοί είχαν αποφασίσει να μεταβούν στη Γαλλική πρωτεύουσα με σκοπό να αναπτύξουν τη σταδιοδρομία τους, συχνά, λαμβάνοντας υποτροφίες από τις Γαλλικές αρχές²³. Αξίζει να αναφερθεί, ότι οι πρώτες αφίξεις πραγματοποιήθηκαν πριν την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου και μεταξύ των αφιχθέντων ήταν ο πολυγραφότατος επιστήμονας των γραμμάτων, Εμμανουήλ. Κριαράς. (Μανιτάκης,2018: 22)

Δύο σημαντικά πρόσωπα, τα οποία διαδραμάτισαν ρόλο στη εξέλιξη του θεσμού των υποτροφιών ήταν ο Οκτάβιος Μερλιέ και ο Ροζέ Μιλιέξ, ο πρώτος όντας διευθυντής και ο δεύτερος γραμματέας του Γαλλικού ινστιτούτου της Αθήνας οι οποίοι ανέλαβαν την ολοκλήρωση της διαδικασίας επιλογής των υποτροφιών και την αποστολή των νέων φοιτητών στο *Fondation Hellénique*. Ας σημειωθεί ότι οι δύο αναφερόμενοι από κοινού αποτέλεσαν σημαντικούς εκφραστές της ελληνογαλλικής φιλίας– συνεργασίας και ήταν παντρεμένοι με Ελληνίδες (Ανδρικοπούλου,2007:29).

Οι ίδιοι έτρεφαν έντονα φιλικά αισθήματα για την Ελλάδα και ήταν βαθειά επηρεασμένοι από τα έργα και τους δημιουργούς της Ελληνικής λογοτεχνίας. Επιπρόσθετα, η διαμονή τους στη χώρα μας έγινε αφορμή να βιώσουν εμπειρίες που συνδέονται με ιστορικά γεγονότα του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα, όπως οι συνέπειες της μικρασιατικής καταστροφής, που όπως φαίνεται έμελε να τροφοδοτήσουν εντονότερα τα φιλελληνικά τους αισθήματα²⁴. Αρκετά συχνά

---

²² Η διεθνής πανεπιστημιούπολη (Cite Universitaire) αποτέλεσε ένα γόνιμο σημείο αναφοράς. Ειδικότερα από το πρώτο μισό 20^{ου} αιώνα, εν μέσω δύο παγκοσμίων πολέμων, εκεί οι νέοι ανέπτυσαν τους προβληματισμούς για το γίνεσθαι της κοινωνίας. <https://www.ciup.fr/en>

²³ Το 1926, ο διευθυντής του πανεπιστημίου Cité, André Honnorat, απευθύνθηκε με επίσημη έκκληση προς την ελληνική κυβέρνηση, καλώντας την να δημιουργήσει έναν εθνικό φοιτητικό ξενώνα στο Παρίσι. Η ιδέα αυτή αγκαλιάστηκε από αρκετούς φιλέλληνες και ευεργέτες της εποχής όπως ο Βασίλειος Ζαχάρωφ που είχε προσφέρει 200.000, Γαλλικά φράγκα. Το κτίριο ανεγέρθηκε το 1932 σε αρχιτεκτονικά σχέδια Νικολάου Ζάχου. <https://fondation-hellenique.fr/>

²⁴ Ο Μερλιέ ήταν βαθειά επηρεασμένος από τους Έλληνες συγγραφείς από το γεγονός ότι υπήρξε φοιτητής του νεοελληνιστή καθηγητή Hubert Remot. Αργότερα, ο ίδιος είχε μεταφράσει έργα του Κωστή Παλαμά και Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη στην Γαλλική γλώσσα. Επίσης, λόγω της ιδιότητάς του, ως καθηγητής του

απέδειξαν εμπράκτως την ανιδιοτελή αγάπη που έτρεφαν προς την Ελλάδα και τους ανθρώπους της, όταν κατά κοινή ομολογία σε αρκετά δύσκολες χρονικές συγκυρίες συμπαραστάθηκαν σε αρκετούς συμπατριώτες μας (Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, 1999:341, Ματθόπουλος,2018: 142).

Η πρώτη προκήρυξη υποτροφιών μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας πραγματοποιήθηκε από τον Αύγουστο έως τον Σεπτέμβριο του 1945. Η επιτροπή υποτροφιών με επικεφαλής τον Οκτάβιο Μερλιέ συνεδρίαζε στο Γαλλικό Ινστιτούτο με σκοπό να επιλέξει τους πρώτους μεταπολεμικούς υπότροφους της Γαλλικής κυβέρνησης στην απελευθερωμένη Ελλάδα. Η διαδικασία επιλογής των φοιτητών αποδείχτηκε μια δύσκολη υπόθεση, αλλά - κατά κοινή ομολογία - υπήρξε επιτυχημένη. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στην επιτροπή επιλογής των υποτροφιών παρουσιάστηκαν ορισμένα διλήμματα, διότι η διαδικασία γινόταν μεταξύ διάφορων προσωπικοτήτων από τον χώρο των τεχνών, οι οποίες διακρίνονταν για το ταλέντο τους. Συγχρόνως, όμως, έπρεπε να τηρηθούν τα τυπικά κριτήρια προσόντων που είχαν θεσπιστεί όπως για παράδειγμα η άριστη γνώση της γαλλικής γλώσσας, την οποία αρκετοί υποψήφιοι δεν κατείχαν²⁵ Μολαταύτα, ο Μερλιέ κατόρθωσε να συγκεράσει τις απόψεις μελών της επιτροπής, καθώς και να πείσει υπηρεσιακούς παράγοντες της Γαλλικής κυβέρνησης ώστε να αυξηθεί ο αριθμός των υποτρόφων με σκοπό όχι μόνο να τους προφυλάξει από την αυξανόμενη ένταση του πολιτικού κλίματος της περιόδου, αλλά και να τους δώσει προοπτική για ένα καλύτερο επαγγελματικό μέλλον, σπουδάζοντας στην Γαλλία. (Μανιτάκης,2018:24). Η προσπάθεια του Μερλιέ συνοδεύτηκε από εύστοχα επιχειρήματα, όπως για παράδειγμα τον επιμερισμό του χρόνου σπουδών από ετήσια διάρκεια σε εξάμηνη διάρκεια και σε τρίμηνες υποτροφίες, ενώ αξιοποίησε την αναστολή του θεσμού των υποτροφιών στην Ελλάδα κατά τα προηγούμενα κατοχικά έτη, προκειμένου να ζητήσει την αύξηση του αριθμού των απεσταλμένων σπουδαστών. Επιπλέον, ένα μέρος της οικονομικής επιβάρυνσης των υποτροφιών θα αναλάμβανε το Ελληνικό κράτος. Οι προθέσεις του εστίαζαν στη μεταφορά όσο το δυνατόν περισσότερων

Γαλλικού ινστιτούτου από το 1925,ήρθε σε επαφή με τις σημαντικότερες πνευματικές και πολιτικές προσωπικότητες της χώρας. Παράλληλα, ιδιαίτερη επιρροή του ασκήθηκε από την σύζυγο Μέλω Λογοθέτη η οποία είχε καταγωγή από την Κωνσταντινούπολη και αφιέρωσε ένα σημαντικό μέρος της ζωής της στις πολιτισμικές εκφάνσεις του μικρασιατικού ελληνισμού. Αναμφισβήτητα, οι συνέπειες της μικρασιατικής τραγωδίας ευαισθητοποίησαν τον Οκτάβιο Μερλιέ καθώς τροφοδότησαν τα φιλελληνικά του αισθήματα.

²⁵Το Γαλλικό Ίνστιτούτο την αναφερόμενη χρονική περίοδο δεν ήταν ένα αυτοτελές ίδρυμα, αλλά ένα σχολείο διδασκαλίας της γαλλικής γλώσσας, πού υπαγόταν στη Γαλλική ΄Αρχαιολογική Σχολή.

υποτρόφων, ενώ θα συμπεριλαμβάνονταν ακόμη και σπουδαστές οι οποίοι θα κάλυπταν την δαπάνη φοίτησης με δικά τους έξοδα . Ταυτόχρονα, ένας από τους στόχους του Μερλιέ αφορούσε στη μελλοντική ενίσχυση της πνευματικής παρουσίας της Γαλλίας στην σπαραζόμενη Ελλάδα μέσω της επιστροφής των υποτρόφων στην Ελλάδα, οι οποίοι θα είχαν σφυρηλατηθεί από τη γαλλική κουλτούρα (Μανιτάκης,2018: 24-25). Σημειώνεται ότι ο Μερλιέ με προσωπικούς χειρισμούς ξεπέρασε αρκετά διοικητικά εμπόδια και αγκυλώσεις της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, που αφορούσαν το πλαίσιο της εξόδου από την χώρα των υποψήφιων υποτρόφων όπως δήλωσε αργότερα, οι περισσότεροι από τους παραπάνω υπότροφους αντιμετώπιζαν οικονομικά προβλήματα. (Μανιτάκης 2018: 30-31).

Αξιοσημείωτο είναι ότι κατά τη διαδικασία υποβολής υποτροφιών παρουσιάστηκε μια πρωτοφανής κοσμοσυρροή στα γραφεία του Γαλλικού Ινστιτούτου. Η παρουσία πλήθους υποψηφίων έδειξε την έντονη επιθυμία τους να σπουδάσουν στη γαλλική πρωτεύουσα. Συγκεκριμένα, οι ενδιαφερόμενοι συμμετέχοντες πλησίασαν τα 1000 άτομα για 162 περίπου προκηρύξεις υποτροφιών του Γαλλικού κράτους. Σημαντική συμβολή στην απόφαση για τη μετάβαση των σπουδαστών στην Γαλλική πρωτεύουσα ήταν η "γοητεία" που ασκούσε ο συγκεκριμένος τόπος στους ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών στους οποίους δινόταν η προοπτική να έρθουν σε επαφή με το παγκόσμιο κέντρο της Τέχνης. Πρέπει πρωτίστως να λαμβάνεται υπόψη ότι ήδη υπήρχε μία ανεπτυγμένη πολιτισμική σχέση με βαθιές αλληλοεπιδράσεις ανάμεσα στις δύο χώρες.²⁶ Το γεγονός αυτό αιτιολογείται και από την υιοθέτηση της Γαλλικής ως πρώτης ξένης γλώσσας με την ευρεία αποδοχή της από την πνευματική κοινότητα της χώρας μας. Επιπρόσθετα, κατά την χρονική περίοδο της απελευθέρωσης χιλιάδες νέοι Έλληνες με αφορμή τους εορτασμούς της Γαλλικής επανάστασης εκδήλωναν τα φιλογαλλικά τους αισθήματα, γεγονός που ερμηνεύτηκε ότι και η Γαλλία, όπως και η Ελλάδα είχαν υποστεί βαρύ κόστος εξαιτίας της γερμανικής κατοχής (Μανιτάκης 2018: 23).

Εκτός των παραπάνω λόγων, αξίζει να επισημανθεί ότι οι επιδέξιοι χειρισμοί του Μερλιέ φανερώνουν ένα διορατικό άνθρωπο, ο οποίος αξιοποιώντας το θεσμό των υποτροφιών, ταυτόχρονα έθετε ένα αξιόλογο μέρος της Ελληνικής διανόησης

---

²⁶. Επίσης, πρέπει να αναφερθεί ότι ο Μερλιέ υπήρξε προσωπικός φίλος του Στρατηγού Charles de Gaulle, γεγονός που του έδινε ιδιαίτερες δυνατότητες η φιλία αυτή.(Μανιτάκης Ν.,)

στην Γαλλική σφαίρα επιρροής η οποία είχε να ανταγωνιστεί την Μ. Βρετανία.²⁷ Επιπλέον, να επισημανθεί ότι η Ελλάδα εκτός της Γαλλίας είχε ένα ευρύ φάσμα συνεργασίας με άριστες σχέσεις και με την Μ. Βρετανία μέχρι την απελευθέρωση. Εντούτοις, η ενεργή ανάμιξη της Μ. Βρετανίας στα εσωτερικά ζητήματα της Ελλάδας με –ίσως- βίαιο τρόπο, (Δεκεμβριανά 1944), είχε αρνητικό αντίκτυπο στο μεγαλύτερο μέρος της κοινής γνώμης των Ελλήνων.²⁸ Συνεπώς το φαινόμενο αυτό της μεγάλης ανταπόκρισης των υποψηφίων υποτρόφων ήταν πολύπλευρο αποτέλεσμα ειδικότερων λόγων που συνδέονταν άμεσα με το πολιτικό και ιστορικό πλαίσιο της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου (Μανιτάκης 2018: 23).

2.2. Το Ιστορικό - πολιτικό πλαίσιο της εποχής.

Ξεχωριστός λόγος πρέπει να γίνει για το ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο που επικρατούσε εκείνη την περίοδο στην Ευρώπη. Η λήξη του πολέμου στην Ευρώπη τον Μάιο του 1945 σηματοδότησε την αρχή μιας νέας μεγάλης προσπάθειας ανοικοδόμησης των χωρών, όχι μόνο σε υλικό επίπεδο, αλλά και σε πνευματικό – ιδεολογικό. Οι βιαιότητες του πόλεμου και η εξολόθρευση αμάχων πληθυσμών (Ολοκαύτωμα) είχε ολέθριο αντίκτυπο στην πίστη των ανθρώπων για τον ονομαζόμενο «ευρωπαϊκό πολιτισμό» που προκαλούσε περηφάνια στην Ευρώπη. Συγχρόνως, αποτέλεσαν τροφή σκέψης για το πώς θα πρέπει να ανασυσταθεί η Ευρώπη και ποιο θα είναι το πρόσωπο της την επόμενη ημέρα (Αλιβιζάτος 2018: 134-135).

Η Γαλλία είχε έρθει αντιμέτωπη με μεγάλες καταστροφές από τον πόλεμο, παρά το γεγονός ότι ανήκε στην πλευρά των νικητών. Η συγκυρία αυτή αξιοποιήθηκε από την πλευρά της σε συνεργασία με τους συμμάχους επανασχεδιάζοντας τη μελλοντική της πορεία. Πιο συγκεκριμένα, προτεραιότητα δόθηκε ξανά στην ανάδειξη της πολιτισμικής της θέσης. Με αυτόν τον τρόπο ανατροφοδότησε την πολιτιστική πολιτική που είχε πριν τον πόλεμο, κλιμάκωσε τις σχέσεις της με το εξωτερικό και επαναχορήγησε τις υποτροφίες για σπουδαστές από αρκετές χώρες με σκοπό το Παρίσι να καταστεί ξανά το επίκεντρο του πνευματικού ενδιαφέροντος (Μανιτάκης 2018: 33).

---

²⁷ Κατά την ίδια χρονική περίοδο αρκετοί νέοι (περί τους 150) αιτήθηκαν στο Βρετανικό Συμβούλιο να μεταβούν στην Αγγλία προκειμένου να σπουδάσουν.

²⁸ Παράρτημα 1, (εικόνα 1.4) Εφημερίδα *Hellas*, 08-12-1944.

Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα κατά την μεταπολεμική περίοδο αυτή βρίσκεται σε αντιδιαστολή συγκριτικά με τη θέση της Γαλλίας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών, οι οποίες σχεδίαζαν μια συνολική ανασυγκρότηση των χωρών τους με την συμμετοχή του συνόλου των κοινωνικών δυνάμεων²⁹. Η εσωτερική πολιτική κατάσταση της χώρας μας υπήρξε σαφώς πιο σύνθετη και ιδιαίτερα επώδυνη για την ελληνική κοινωνία. Ειδικότερα, η Ελλάδα εξ αρχής είχε ταχθεί ξεκάθαρα στο πλευρό των δυνάμεων που επικράτησαν στον πόλεμο. Τον Οκτώβριο του 1944 η Αθήνα βίωνε την απελευθέρωση από μια πολύχρονη αιματηρή κατοχή, με συνέπεια να δημιουργηθεί ένα διάχυτο κλίμα ενθουσιασμού και αισιοδοξίας το οποίο διαπερνούσε το σύνολο του ελληνικού λαού μαζί με τη νεοσύστατη κυβέρνηση της Εθνικής Ενότητας.³⁰ Εντούτοις, αρκετά σύντομα εμφανίστηκαν έντονες πολιτικές αντιθέσεις οι οποίες κλιμακώθηκαν και κατέληξαν στη χειρίστη μορφή ενός πολέμου, που κατέστη εμφύλιος και είχε ανυπολόγιστες συνέπειες σε όλα τα επίπεδα της ελληνικής επικράτειας (Σβορώνος, 1986:143-144).

Το κλίμα καχυποψίας και διχόνοιας οξύνθηκε υπέρμετρα ανάμεσα στις αντίπαλες πολιτικές παρατάξεις. Από την μία πλευρά, οι κυβερνητικές δυνάμεις λειτουργούσαν υπό Βρετανική επικυριαρχία επιβάλλοντας τις πολιτικές τους χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους αγώνες για την απελευθέρωση από τα ένοπλα τμήματα του ΕΛΑΣ. Διευκρινίζεται μάλιστα ότι ο ΕΛΑΣ ήθελε να συμμετέχει στο σχεδιασμό της μεταπολεμικής Ελλάδας.³¹ Από την άλλη πλευρά, το Κομμουνιστικό Κόμμα εκπροσωπώντας τα λαϊκά και αντιστασιακά τμήματα του ΕΛΑΣ με τη άκαμπτη ρητορική του οδηγούσε σε σύγκρουση η οποία τελικά πραγματοποιήθηκε ως μία αυτοεκπληρούμενη προφητεία. Πράγματι, τον Δεκέμβριο του 1944 στην Αθήνα έλαβαν χώρα σοβαρά γεγονότα τα οποία ήταν η απαρχή ενός αιματηρού κύκλου διώξεων και βιαιοτήτων υπό τη στήριξη της βρετανικής κυβέρνησης.³² Ακολούθως, με την επικράτηση των κυβερνητικών δυνάμεων επιβλήθηκε η αυστηρή απαγόρευση όλων των αριστερών οργανώσεων και είχε ως συνέπεια την άσκηση μιας γενικευμένης τρομοκρατίας επαναφέροντας σκληρότερες διώξεις για τους πολιτικούς αντιπάλους ακόμη και από την " μεταξική περίοδο" (Χατζηιωσήφ, 2009:491). Από

---

²⁹ Η Ευρώπη από τη λήξη του Β'ΠΠ έδωσε νέα θεμέλια στο σχεδιασμό και το νέο πρόσωπο της <https://historia-europa.ep.eu/el/monimi-ekthesi/anoikodomisi-tis-diairemenis-ipeiroy>

³⁰ Παράρτημα 1.1 Από το αρχείο της, εφημερίδας *Ελευθερία* 13-10-1944.

³¹ Η Βρετανία, μαζί με τα προπολεμικά πολιτικά κόμματα και την βασιλική κυβέρνηση του Καΐρου ανησυχούσαν με την αυξανόμενη σημασία που αποκτούσε ο Ε.Α.Μ. εξ αιτίας των ουσιαστικών, αριστερών μεταρρυθμίσεων που προωθούσαν στην μεταπολεμική Ελλάδα.

³² Παράρτημα 1 (εικόνα 1.2) Από το αρχείο της εφημερίδας *Ριζοσπάστης*.3-12-1944.

όλα τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η διακυβέρνηση της χώρας είχε εισέλθει σε ένα παράλογο πλαίσιο που "εμμονικά" επικεντρωνόταν σε συχνές διώξεις πολιτών οι οποίες αφορούσαν τις ιδεολογικές τους απόψεις (Ανδρικοπούλου 2007:19)³³

Ένα χαρακτηριστικό της περιόδου που πρέπει να τονιστεί είναι ότι αρκετοί νέοι της εποχής που είχαν συσπειρωθεί σε αριστερά κόμματα, εκ των οποίων οι περισσότεροι στο κομμουνιστικό κόμμα, βρέθηκαν μετέωροι και διωκόμενοι από τις ελληνικές αρχές (Ανδρικοπούλου 2007:16-21). Παρομοίως, οι περισσότεροι από τους υποψήφιους υπότροφους και μελλοντικούς επιβάτες του πλοίου *Ματαρόα* υπήρξαν αριστερών πεποιθήσεων ή ήτο ήδη ενταγμένοι σε κάποια παράνομη οργάνωση. Οι υποψήφιοι, ως νέοι της εποχής, βίωναν ένα παρατεταμένο κλίμα ανασφάλειας και τρομοκρατίας που χρονικά ξεκινούσε από την μεταξική περίοδο και συνεχιζόταν την περίοδο της γερμανικής κατοχής. Στη συνέχεια ήρθαν αντιμέτωποι με ένα παράλογο-αυταρχικό εθνικισμό που είχε επιβληθεί από τη μεταπολεμική κυβέρνηση, πέρα της πολιτικής αστάθειας και των εσωτερικών αντιπαραθέσεων. Σε αυτό το ζοφερό περιβάλλον πρέπει να προστεθεί ότι η χώρα εκείνη τη περίοδο ήταν ένας «ρημαγμένος» τόπος, αφού από το πόλεμο είχε καταστραφεί το μεγαλύτερο μέρος των υποδομών της. Υπήρχαν σοβαρές ελλείψεις σε βασικά αγαθά και υψηλή ανεργία, γεγονός που είχε φέρει σε απόγνωση το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας. (Ανδρικοπούλου 2007:16)

Με αφετηρία αυτό το πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο κατανοείται ότι η απόπειρα μετάβασης των νέων υποτρόφων προς στο Παρίσι αποτελούσε κάτι παραπάνω από «μία σανίδα σωτηρίας». Η παραμονή στην Ελλάδα με τις επικρατούσες συνθήκες θα ήταν σχεδόν απαγορευτική για την σταδιοδρομία τους, ίσως και για την υπόστασή τους.³⁴ Οι επίδοξοι επιβάτες του *Ματαρόα* ήταν νέα πρόσωπα που αποτελούσαν τον «Ανθό» της μεταπολεμικής Ελλάδας, καλύπτοντας με τις γνώσεις τους ένα μεγάλο φάσμα της επιστήμης των γραμμάτων και των τεχνών. Για τους περισσότερους από τους επιβάτες του *Ματαρόα*, το ταξίδι αυτό σηματοδοτούσε μια λυτρωτική απομάκρυνση από μια κατεστραμμένη Ελλάδα και την ελπίδα για δημιουργία μιας νέας ζωής (Ανδρικοπούλου 2007:20).

³³ Παράρτημα 1, (εικόνα1.3) Από το αρχείο της, εφημερίδας *Ταχυδρόμος*, 28-12-1944.

³⁴ Ο Κορνήλιος Καστοριάδης, έπειτα από αρκετά χρόνια δηλώνει. «Εάν δεν υπήρχε αυτό το ταξίδι, δεν θα ήμουν σίγουρος τι θα είχα καταφέρει να πραγματοποιήσω στην ζωή, πιθανόν η Ελλάδα να με είχε αφανίσει ».

2.3. Η πραγματοποίηση του ταξιδιού με το Ματαρόα.

Από τον αρχικό σχεδιασμό της μετάβασης των σπουδαστών στο Παρίσι η επιτροπή υποτροφιών είχε τεθεί στο στόχαστρο των αρχών ασφαλείας του κράτους, διότι αυτές ενοχλήθηκαν από το γεγονός ότι επιλέχθηκαν πολλοί αριστεροί υποψήφιοι, ανάμεσα τους και αρκετοί κομμουνιστές. Στην πραγματικότητα, η πλειοψηφία των «εκκολαπτόμενων διανοούμενων», όπως και πολλοί αξιόλογοι και μορφωμένοι νέοι, αγωνίστηκαν στη διάρκεια της κατοχής στις τάξεις του ΕΑΜ - ΕΛΑΣ και επομένως είναι ευνόητο ότι μεταξύ των υποτρόφων υπήρξαν αρκετοί αριστεροί, καθώς και μεταξύ των επιβατών υπήρχαν και ορισμένοι πολιτικά ταγμένοι, στην «άλλη πλευρά» (Μανιτάκης, 2018: 27-28). Η καχυποψία των ελληνικών αρχών ασφαλείας ήταν έντονη για τους επιβάτες του Ματαρόα, καθώς η επιτροπή υποτροφιών κατηγορήθηκε για μεροληψία υπέρ των αριστερών ιδεών. Το έντονο ενδιαφέρον του Μερλιέ για την μετάβαση στη Γαλλία υποτρόφων οι οποίοι είχαν ενοχοποιηθεί για τα φρονήματά τους, δημιούργησε ένα κλίμα προκατάληψης από τις ελληνικές αρχές και στο πρόσωπο του Μερλιέ. (Μανιτάκης, 2018: 27)

Η διαδικασία της προετοιμασίας για το ταξίδι του Ματαρόα ήταν μία σύνθετη περίπτωση, διότι θα έπρεπε να συμφωνηθεί το πλαίσιο μετακίνησης των σπουδαστών ανάμεσα στις αρχές του Ελληνικού και Γαλλικού κράτους. Προστίθεται ότι το ΚΚΕ ταλανιζόταν ανάμεσα στην αναγκαιότητα των μελών-υποψηφίων υποτρόφων του να παραμείνουν στην Ελλάδα για να συνεισφέρουν στους επερχόμενους αγώνες και στην περαιτέρω επιμόρφωση των υποτρόφων μελών του, η οποία θα ενίσχυε τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και το θεωρητικό υπόβαθρο των μελών του κόμματος, καθώς αυτοί θα αποτελούσαν τους καθοδηγητές των μελλοντικών εξελίξεων. Εξαιτίας της παραπάνω συγκυρίας τα μέλη της επιτροπής αντιμετώπισαν αρκετές δυσκολίες. Ιδιαίτερα στοχευόμενοι ήταν οι Μερλιέ και Μιλιέξ λόγω των αριστερών φρονημάτων. Ωστόσο, παρά τις αντιξοότητες που παρουσιάστηκαν το μεγάλο ταξίδι ήταν έτοιμο για να πραγματοποιηθεί.³⁵

Πράγματι, το "θρυλικό" πλοίο *Ματαρόα* απέπλευσε από το λιμάνι του Πειραιά στις 22 Δεκεμβρίου του 1945 με κατεύθυνση το λιμάνι του Τάραντα που βρίσκεται

---

³⁵ Να αναφερθεί ότι σε άρθρο του Νίκου Μανιτάκη, «*Ματαρόα, 1945 από τον μύθο στην ιστορία*». Ο Ροζέ Μιλιέξ δεν συμμετείχε στην επιτροπή επιλογής υποτρόφων στο Γαλλικό ινστιτούτο, αλλά είχε επιφορτιστεί με τα διαδικαστικά της άφιξης των υποτρόφων στο Παρίσι. Ενώ στο βιβλίο της Νέλλης Ανδρικοπούλου «*Το ταξίδι του Ματαρόα*», ο Μιλιέξ αναφέρεται ως γραμματέας του Γαλλικού ινστιτούτου με σημαντική δράση στήριξης προς τους νέους υπότροφους

στη νότιο Ιταλία και μετέφερε 154 Έλληνες σπουδαστές με υποτροφία, επιπλέον 59 άτομα τα οποία ταξίδευαν με δική τους δαπάνη και 6 γονείς³⁶. Μεταξύ αυτών υπήρξαν πρόσωπα τα οποία αργότερα διακρίθηκαν με το έργο τους σε διεθνές επίπεδο, όπως: ο Κορνήλιος Καστοριάδης, ο Νίκος Σβορώνος, ο Μέμος Μακρής, η Μιμίκια Κρανάκη, ο Γιώργος Κανδύλης, ο Κώστας Ανδρέου, ο Ντίνος Βυζάντιος και αρκετοί άλλοι οι οποίοι κάλυπταν σχεδόν όλο το φάσμα των γραμμάτων, των τεχνών και των επιστημών (Ανδρικοπούλου,2007:30).³⁷

Οι υποψήφιοι σπουδαστές, από την επιβίβαση και την πρώτη επαφή τους στο Ματαρόα, υπέθεταν ότι θα απολαμβάνουν ξεχασμένες ανέσεις της πατρίδας τους. Οι πλούσιες παροχές σε γεύματα εντός του ταξιδιού με το Ματαρόα τους εντυπωσίασαν και ίσως να τους τροφοδότησε περισσότερη αισιοδοξία για το τι επρόκειτο να συναντήσουν. Όπως έχει ήδη αναφερθεί το ταξίδι αυτό αποτελούσε «σανίδα σωτηρίας» για αρκετούς από τους επιβάτες του πλοίου εξαιτίας των δύσκολων συνθηκών διαβίωσης τους στην σπαραζόμενη Ελλάδα (Ανδρικοπούλου,2007:77).

Η Ανδρικοπούλου (2007) στο βιβλίο «*Το ταξίδι του Ματαρόα*» περιγράφει τις συνθήκες του βιοματικού της ταξιδιού. Όπως περιγράφει η ίδια, το ταξίδι απαρτίστηκε από μία «άγρυπνη νύχτα», καθώς είχαν ιδιαίτερη αγωνία για το ξεκίνημα της νέας πορείας, ενώ επισημαίνει ότι αφού ξεκίνησε το πλοίο, τότε μόνο, αισθάνθηκαν ότι απομακρύνονταν από το φόβο που είχε δημιουργηθεί από τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες της Ελλάδας. Η αγωνία των επιβατών του Ματαρόα, εδράζεται στο ενδεχόμενο της ματαίωσης του ταξιδιού από κάποια πρόφαση των αρχών. Το ταξίδι είχε σύντομο προορισμό, το λιμάνι Τάραντας της Ιταλίας. Έπειτα, ακολούθησε μια πορεία κάτω από δύσκολες συνθήκες προς το Παρίσι, εξαιτίας της σιδηροδρομικής τους μετάβασης μέσω μιας απαρχαιωμένης αμαξοστοιχίας η οποία διήρκησε λίγες ημέρες. Ωστόσο, τα συναισθήματα των επιβατών ήταν ανάμεικτα, καθώς αρκετοί υπότροφοι δεν έκρυψαν εξ αρχής τις ανησυχίες τους για την έκβαση του ταξιδιού, αλλά ταυτόχρονα εξέφρασαν τον ενθουσιασμό τους που τελικά κατάφεραν να υλοποιήσουν την επιθυμία τους. Την παραμονή των Χριστουγέννων του 1945 οι υπότροφοι έφτασαν στον τελικό προορισμό τους (Ανδρικοπούλου, 2007:139).

---

³⁶ Ένα μήνα μετά την αποστολή του Ματαρόα ακολούθησε και μια δεύτερη αποστολή με το σουηδικό πλοίο Gripsholm που απέπλευσε από τον Πειραιά με προορισμό της Μασσαλία, μεταφέροντας 70 από τους 240 σπουδαστές που είχαν ήδη επιλεγεί. Όμως λόγω του εμφύλιου διακοπεί συνέχιση του προγράμματος υποτροφιών. (Ν. Μανιτάκης)

³⁷ Παράρτημα 2 (εικόνα 2.1). Από το αρχείο του *Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*. (Βλέπε λίστα επιβατών).

Το μεταπολεμικό Παρίσι προσπαθούσε να βρει ξανά τους ρυθμούς και τη λάμψη από τις συνέπειες της γερμανικής κατοχής. Οι περισσότεροι από τους επιβάτες βρήκαν κατάλυμα στη Cité, καθώς για τις απαραίτητες προετοιμασίες είχε μεριμνήσει το επιτελείο της επιτροπής υποτροφιών και προσωπικά ο Μερλιέ. Κατά την διάρκεια εγκατάστασης στο Παρίσι στη Cité - κυρίως το πρώτο διάστημα - οι σπουδαστές αναζήτησαν συνδέσεις με την Ελλάδα είτε μέσα από δουλειές είτε αναπτύσσοντας προσωπικές σχέσεις, γεγονός που φανερώνει μια αρχική εσωστρέφεια η οποία με την πάροδο του χρόνου εξελίχθηκε σε μία σχέση αλληλεπίδρασης με άλλους υπότροφους από διαφορετικές χώρες που διέμεναν στη Cité (Κοσμαδάκη,2018:173). Οι υπότροφοι υποστηρίχτηκαν ποικιλοτρόπως στον νέο τόπο διαμονής, καθώς τους προσφέρθηκαν κάθε είδους διευκολύνσεις προκειμένου να υλοποιήσουν την υποτροφία τους. Η μόνη τους υποχρέωση ήταν η συστηματική μελέτη των μαθημάτων τους, ώστε να καταφέρουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των σπουδών τους.³⁸

Αξίζει να αναφερθεί ότι για τους νέους που ταξίδεψαν στη Γαλλία ανοίγονταν μοναδικές προοπτικές, διότι η κατάσταση στη Γαλλία συγκριτικά με την Ελλάδα ήταν κατά πολύ ευνοϊκότερη. Ειδικότερα, το Παρίσι αποτελούσε ένα μεγάλο εργαστήριο τεχνών και ιδεών κατ' επέκταση ερμηνεύεται ο τρόπος με τον οποίο οι νέοι υπότροφοι θα είχαν την τύχη να έρθουν σε επαφή με ένα ευρύ φάσμα εκπαίδευσης. Αυτές οι συνθήκες εκπαίδευσης θα τους εφοδίαζαν με δεξιότητες και, εν συνεχεία, θα τους παρείχαν ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης αλλά και μία σημαντική αναγνώριση, όπως αποδείχτηκε για αρκετούς από αυτούς (Κοσμαδάκη,2018:172).

Συμπληρωματικά, η Γαλλία - κατά την αναφερόμενη περίοδο - πραγματοποιούσε μια πολυεπίπεδη ανοικοδόμηση μέσω της προσπάθειας για αποκατάσταση της θέσης της στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο. Ο αντίκτυπος του πολέμου είχε επηρεάσει και τις τέχνες οι οποίες είχαν γνωρίσει μία καμπή. Μετά την απελευθέρωση της η Γαλλία, ασκώντας μια πλουραλιστική πολιτική, δέχθηκε ξανά ανθρώπους από το χώρο των τεχνών, των γραμμάτων και των επιστημών από διάφορες χώρες. Οι υπότροφοι, με την άφιξή τους στη Γαλλία, βρέθηκαν μέσα σε μια ατμόσφαιρα γεμάτη ελευθερία και σε ένα πλούσιο κλίμα από ερεθίσματα και προκλήσεις (Μανιτάκης, 2018: 62).

---

³⁸ Παράρτημα 2. (εικόνες 2.2.&2.3). Από το αρχείο του *Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*. Σχετική αλληλογραφία.

Το πλοίο Ματαρόα πήρε μυθικές διαστάσεις από το γεγονός ότι το ταξίδι αυτό καταγράφηκε σε βιβλία, εκθέσεις και συνδέθηκε με αναμνήσεις και συναισθήματα. Επιπρόσθετα, κρίνεται ως σημαντικό σημείο αναφοράς το γεγονός ότι το μοιραίο αυτό πλοίο είχε την τύχη να μεταφέρει ως επιβάτες Εβραίους του ολοκαυτώματος οι οποίοι επέστρεφαν στην Παλαιστίνη (Αλεβιζάτος,2018:131). Εξίσου, σημαντική αναφορά αποτελεί ότι αρκετοί από τους υπότροφους, που σπούδασαν στο Παρίσι, ελάμβαναν ιδιαίτερη αξία, με αποτέλεσμα ερχόμενοι στην Ελλάδα να συνεχίσουν την καριέρα τους ως καταξιωμένοι επιστήμονες, ενώ παράλληλα καταλάμβαναν σημαντικές δημόσιες θέσεις, όπως για παράδειγμα, δικαστές στο Συμβούλιο της Επικρατείας οι οποίοι με την επιστημονική τους κατάρτιση βοήθησαν για στην περαιτέρω αναβάθμιση του ΣτΕ. Μεταξύ άλλων, οι Όθων Κυριάκος, Σπύρος Πλασκοβίτης.³⁹ (Αλιβιζάτος, 2018:127). Ο καταξιωμένος εικαστικός Χατζηκυριάκος Γκίκας κατέλαβε την έδρα της ζωγραφικής στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, ενώ την διεύθυνση της Εθνικής Πινακοθήκης ανέλαβε ο Νικόλαος Μπέρτος (Ματθιόπουλος, 2018:147).

Ξεχωριστή μνεία πρέπει να αποδοθεί στους εμπνευστές της παραπάνω κίνησης σχετικά με τους επιβάτες του πλοίου Ματαρόα, Μερλιέ και Μιλιέξ, οι οποίοι θεωρούσαν ότι έπρεπε όλοι να επιστρέψουν στην Ελλάδα, προκειμένου να συντελέσουν με τις πνευματικές τους γνώσεις στην ανάπτυξη της ελληνικής κοινωνίας, κάτι που δεν πραγματοποιήθηκε σε απόλυτο βαθμό (Μανιτάκης, 2018: 62). Βασική αιτία ήταν η ανώμαλη πολιτική κατάσταση που ακολούθησε και ανάγκασε πολλούς από τους υπότροφους να μην επιστρέψουν σύντομα ή και ποτέ στην Ελλάδα. Κάποιοι κηρύχθηκαν λίγο αργότερα λιποτάκτες, εξαιτίας του γεγονότος ότι η λιποταξία σε καιρό πολέμου είχε ως ποινή την εκτέλεση (Μανιτάκης,2018:63). Συμπληρωματικά επισημαίνεται πως μερικοί από τους επιβάτες του Ματαρόα δεν θέλησαν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, διότι θεωρούσαν πως οι χώρες που εγκαταστάθηκαν αντιστοιχούσαν στον τρόπο ζωής που τους άρμοζε.⁴⁰ Μια πιο διεισδυτική ματιά αποκαλύπτει ότι η φυγή των υποτρόφων του Ματαρόα, εξαιτίας των πιεστικών καταστάσεων όπως του πολιτικού περιβάλλοντος και των διώξεων - λόγω των πολιτικών φρονημάτων που είχαν - αποτελούσε τον βασικό λόγο αναζήτησης ενός άλλου γόνιμου τόπου, ο οποίος έπρεπε

³⁹ Ο Σπύρος Πλασκοβίτης έγινε επίσης γνωστός από τα σημαντικά λογοτεχνικά του έργα.

⁴⁰ Για παράδειγμα, ο μουσικός, Δημήτρης Μητρόπουλος μετά την Γαλλία επέλεξε της ΗΠΑ για να συνεχίσει τη ζωή και την καριέρα του.

να τους δώσει τον απαραίτητο χώρο για να εκφραστούν. Αντιθέτως, στη Γαλλία οι άνθρωποι του πνεύματος και των τεχνών είναι επιθυμητοί ανεξαρτήτως των πολιτικών τους απόψεων.

Οι επιβάτες του Μатарόα αποτελούσαν ξεχωριστές πνευματικές οντότητες, όμως προέρχονταν από μία συγκεκριμένη περίοδο της νεοελληνικής ιστορίας που έδωσε το δικό της στίγμα. Εντούτοις, το πλουραλιστικό περιβάλλον της Γαλλίας τροφοδότησε περαιτέρω τις δεξιότητες τους και τους άνοιξε το δρόμο για μια νέα προοπτική. Ο καθένας από τους υποτρόφους ανάλογα την ιδιοσυγκρασία και τα προσόντα του είχε την ελευθερία να διαχειριστεί την επαγγελματική του διαδρομή. Είναι σαφές ότι από την μετοίκηση των σπουδαστών του Μатарόα η Γαλλική πρωτεύουσα τους προσέφερε τη δυνατότητα να έρθουν σε άμεση επαφή με μία από τις πλουσιότερες πολιτισμικά χώρες με αποτέλεσμα να αναπτύξουν αμφίδρομες πολιτισμικές επιδράσεις.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι η πορεία της μετανάστευσης είχε μία μόνιμη ροή, καθώς παρατηρείται προσέλευση Ελλήνων διανοούμενων και κατά την περίοδο της ελληνικής Δικτατορίας, όπου η «νέα γενιά» καλλιτεχνών επιλέγουν και πάλι ως προορισμό μετανάστευσης τη Γαλλία (Κοντογιώργης, 2006-2007: 120). Χαρακτηριστικό αυτής της γενιάς ήταν η έννοια της νεωτερικότητας είναι εφάμιλλη με το διεθνές πολιτικό πλαίσιο το οποίο προβάλλει το δυτικό πρότυπο (Κοντογιώργης, 2006-2007:121). Κάποιοι από αυτήν την γενιά είναι ο Βασίλης Αλεξάκης, ο Άρης Φακίνος, ο Νίκος Πουλαντζάς, η Ήρα Φελουκάτζη, ο Κώστας Βεργόπουλος. Η κατανόηση του ζητήματος της προσπάθειας των μεταναστών Ελλήνων να δομήσουν τη νέα τους ταυτότητα μέσα από την πρόσμιξη στοιχείων της καταγωγής τους ωθεί στην εξέταση της καλλιτεχνικής έκφρασης δύο συγγραφέων διαφορετικής γενιάς μεταναστών, της Μιμίκας Κρανάκη και του Βασίλη Αλεξάκη.

2.4. Ανάδειξη μεταναστευτικής ταυτότητας και ενσωμάτωση των Ελλήνων στη Γαλλία

Η βαθύτερη διερεύνηση των πολύπλευρων διαστάσεων του φαινομένου της μετανάστευσης ωθεί στην ανάδειξη ορισμένων ξεχωριστών προσωπικοτήτων που διακρίθηκαν για τα έργα τους. Μετά την εγκατάστασή τους στο Παρίσι - είτε κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου είτε κατά τη διάρκεια της Χούντας των συνταγματαρχών - αρκετοί υπότροφοι διακρίθηκαν αφήνοντας ο καθένας το αποτύπωμά του στο πνευματικό στερέωμα, ως φιλόσοφοι, αρχιτέκτονες, νομικοί,

συγγραφείς, ποιητές ή καλλιτέχνες, και εν γένει ως εξέχουσες προσωπικότητες της γενιάς τους (Μελετόπουλος, 2006/2007: 108-109). Ωστόσο, στην παρούσα ενότητα εξετάζονται δύο συγκεκριμένοι συγγραφείς, εκ των οποίων η πρώτη ανήκει στη γενιά που μετανάστευσε κατά τον Εμφύλιο και ο δεύτερος ανήκει στη γενιά που μετανάστευσε κατά την περίοδο της Δικτατορίας. Η επιλογή των δύο συγγραφέων καθορίστηκε από το περιεχόμενο των έργων τους, στο οποίο πραγματεύονται το ζήτημα της μετοικεσίας και τα προβλήματα που επιφέρει, και ειδικότερα το θέμα της ταυτότητας και της ένταξης στη χώρα υποδοχής, την Γαλλία.

Το πρώτο παράδειγμα λογοτεχνικής έκφρασης, μέσα από το πρίσμα της, ξενιτιάς αφορά την συγγραφέα Μιμικά Κρανάκη, που ανήκε στην ομάδα των «υποτροφιάδων» και ειδικότερα, ήταν μία από τους επιβάτες του Ματαρόα, των οποίων η παραμονή στην Γαλλία μετατράπηκε σε ένα είδος εθελοντικής αυτοεξορίας. Αυτή η διαπίστωση αιτιολογείται από το γεγονός ότι η ίδια δεν θέλησε να επιστρέψει ξανά στην Ελλάδα. Τα πρώτα χρόνια της διαμονής της στο Παρίσι, ανέπτυξε μια ενεργή συμμετοχή στα κινήματα της εποχής και ήρθε σε επαφή με σημαντικές προσωπικότητες της περιόδου, όπως τον Αντρέ Μπρετόν και τον Ζαν-Πωλ Σαρτρ. Από το νέο τόπο διαμονής δημιούργησε αρκετά έργα, κυρίως αυτοβιογραφικά, στα οποία πραγματεύεται τη μεταναστευτική της εμπειρία. Η Κρανάκη στα έργα της *Φιλέλληνες- είκοσι τέσσερα γράμματα μίας Οδύσσειας*, *Ματαρόα σε δύο φωνές*, *Σελίδες ξενιτιάς* μεταφέρει τα συναισθήματα και τις εμπειρίες της, τα οποία αποτελούν κοινό τόπο αρκετών ανθρώπων που αισθάνονται την απόγνωση της ξενιτιάς (Αντωνιάδου, 2009: 41-43).

Πιο συγκεκριμένα,

(Κρανάκη, 2006-2007: 113). Όπως αναφέρει η ίδια: «Σταματάω απολιθωμένη κι ακούω την μουσική που βγαίνει από το σπίτι. Κάποιος παίζει πιάνο εκεί μέσα, στην ζεστασιά του, ασφαλής μέσα στο φρούριο... Νοιώθω μία ζήλεια καθαρά σωματική στην άκρη των δαχτύλων. Ίσως... αν χτύπαγα την πόρτα... αν εξηγούσα σ' αυτούς τους ανθρώπους ότι... ότι τι;»(Κρανάκη, 2006-2007: 112-113). Η ταυτοτική σύγχυση που βιώνει περιγράφεται μέσα από την προσπάθεια να αναπολήσει μνήμες από την Ελλάδα αναφορικά με τους οικείους της ανθρώπους, καθώς και με τα τοπία και το κλίμα της χώρας (Κρανάκη, 2006-2007: 113). Η περιγραφή και καταγραφή των αναμνήσεων αποτελούν μία προσπάθεια αναδόμησης της εθνικής ταυτότητας σε ένα μη οικείο περιβάλλον (Καρπούζου, 2015: 373). Η συγγραφέας δημιουργεί το δίπολο «ο τόπος μου» και η Γαλλία, όπου το πρώτο αποτελεί πνοή ελευθερίας μέσω των

αναμνήσεων και το δεύτερο «φυλακή» (Lalagianni,2010:113). Επιπλέον, η προσπάθεια συμφιλίωσης με τη χώρα διαμονής εδράζεται στην συγγραφή έργων στη γαλλική γλώσσα και στον φόβο της επιστροφής (Κρανάκη, 2006-2007: 116). Η προσπάθεια για καθορισμό της ταυτότητας δείχνει να αποτελεί μία ψυχοφθόρα διαδικασία, καθώς επικρατεί η απουσία του αισθήματος του «ανήκειν» (Lalagianni,2010:111- 118).

Τα ίδια στοιχεία παρατηρούνται και στο έργο *Φιλέλληνες- είκοσι τέσσερα γράμματα μίας Οδύσειας* όπου η περιγραφή προσωπικών βιωμάτων μεταναστών τελούνται μέσα από την οπτική της Κρανάκη σχετικά με τον εκπατρισμό (Λαλαγιάννη,2018:199-200). Ουσιαστικά, περιγράφεται η προσπάθεια ένταξης και αφομοίωσης των μεταναστών στο γαλλικό κράτος, ενώ ο επαναπροσδιορισμός της ταυτότητάς τους πραγματοποιείται μέσα από την αναθεώρηση της σχέσης τους με τη Γαλλία(Λαλαγιάννη,2018:198,Αντωνιάδου,2009: 43-44). Όπως αναφέρει η Κρανάκη: «Ποιος είναι ο ξένος; Ποιος βαφτίζει ποιον;» και «εμείς κι αυτοί, γηγενείς και ξένοι, κι όχι όπως άλλοτε αστοί/προλετάριοι, Ανατολή/Δύση, λευκή και μαύρη φυλή»(1998: 21).Ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, η συγγραφέας περιγράφει μέσω ενός ήρωά της -του Μάρκου- τη δόμηση της ατομικής ταυτότητας μέσα από την ανάδυση αναμνήσεων από τον τόπο καταγωγής (Νάζου, 2005: 681). Οι αρνητικές και στερεοτυπικές εικόνες για τη Γαλλία επανεξετάζουν την ατομική ταυτότητα των ηρώων της Κρανάκη (Νάζου, 2005: 666), ενώ παράλληλα εντοπίζονται προσπάθειες συμβιβασμού ή συμφιλίωσης με το Άλλο. Η προσωπική ταυτότητα της συγγραφέως δομείται μέσω των διαφορών που υπάρχουν με τον Άλλο, όπως είναι οι πολιτισμικές, γλωσσικές και εθνικές διαφορές (Νάζου, 2005: 663). Το πρόσωπο της συγγραφέως δείχνει κατακερματισμένο, καθώς βρίσκεται σε μία συνεχή σύγκρουση με τον ίδιο της τον εαυτό αλλά και με το περιβάλλον στο οποίο ζει, το Παρίσι (Λαλαγιάννη,2018:205). Επιπλέον, πρέπει να αναφερθεί ότι η ίδια ήταν ενταγμένη (όπως και αρκετοί άλλοι συνεπιβάτες του Ματαρόα) στο ΚΚΕ με ενεργή δράση πριν την αναχώρησή της από την Ελλάδα. Εντούτοις, κατά την διάρκεια της διαμονής της στο Παρίσι, διαγράφηκε μαζί με άλλα πρόσωπα, όπως τον Κώστα Παπαϊωάννου και τον Άδωνι Κύρου. Το γεγονός αυτό αναμφισβήτητα τροφοδότησε ακόμη περισσότερο την δυσαρέσκεια και τον αρνητισμό που ήδη αισθανόταν για τα δύσκολά χρόνια της στην Ελλάδα (Λαλαγιάννη,2018:207).

Είναι αξιοσημείωτο ότι η Κρανάκη έγραφε τα φιλοσοφικά της έργα στη γαλλική γλώσσα, ενώ τα βιοματικά και τα μυθοπλαστικά έργα της τα απέδιδε στην ελληνική

γλώσσα, γεγονός που την βοηθούσε-όπως ή ίδια έλεγε- να αποτυπώνει με περισσότερη σαφήνεια τα συναισθήματά της. Η εξορία για την Κρανάκη φαίνεται να αποτέλεσε ένα τραυματικό γεγονός, γεγονός που αιτιολογείται από την έκφραση συναισθημάτων απώλειας και εγκατάλειψης. Ταυτόχρονα, το ίδιο γεγονός συντέλεσε στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής της ταυτότητας μέσω της εγκατάστασης στη νέα πατρίδα(Λαλαγιάννη,2018:200,205). Αναμφίβολα, η λογοτεχνική παραγωγή της Μιμίκας Κρανάκη αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα έκφρασης της ξενιτιάς και του εκπατρισμού, αφού μέσα από τα έργα της αναδεικνύονται οι έννοιες της διπλής ταυτότητας, του διαπολιτισμού και του επιπολιτισμού.

Οι παραπάνω αναφορές σχετικά με την προσπάθεια δόμησης μίας νέας ταυτότητας του Έλληνα μετανάστη συγγραφέα αποτυπώνονται και στα έργα του Βασίλη Αλεξάκη, που ανήκει στη νέα γενιά μεταναστών, οι οποίοι μετακινήθηκαν στη Γαλλία κατά τη διάρκεια της Δικτατορίας στην Ελλάδα το έτος 1968. Παρότι εντοπίζονται κοινά στοιχεία επαναπροσδιορισμού της πολιτισμικής ταυτότητας του συγγραφέα με αυτά της Κρανάκη, ο Αλεξάκης φαίνεται να ενσωματώνεται βαθύτερα στη Γαλλία λόγω του πρώτου επαγγέλματός του ως δημοσιογράφου (Lalagianni–Antoniadou,2010: 131-133). Σε αυτό, πιθανόν, να συντελεί το γεγονός ότι ήταν παντρεμένος με Γαλλίδα ενώ παράλληλα ήταν γαλλόφωνος. Ωστόσο, στα παιδιά του δίδαξε την ελληνική γλώσσα, στοιχείο που αποδεικνύει την ανάγκη να συντηρήσει τη σχέση του με τη χώρα καταγωγής του (Oktapoda-Lu, 2004: 74).

Η διερεύνηση των έργων *Παρίσι-Αθήνα*, *Τάλγκο* και *Η Μητρική Γλώσσα*, καθώς και οι μελέτες για το περιεχόμενο του λόγου του συγγραφέα αποδεικνύουν στοιχεία μιας προσωπικότητας που βρίσκεται μεταξύ δύο κόσμων, δύο πολιτισμών, δύο γλωσσών (Βέικου -Λαλαγιάννη, 2015: 115). Η μακροχρόνια έλλειψη επαφής με τη μητρική του γλώσσα τον οδήγησε σε μία προσπάθεια να κατακτήσει ξανά τη μητρική του, γεγονός το οποίο τον κατέστησε έναν διαγλωσσικό συγγραφέα (Βέικου& Λαλαγιάννη, 2015: 116). Ο πόνος που βιώνει ο συγγραφέας για την απομάκρυνση και την απώλεια της μητρικής του γλώσσας εκφράζεται στις σελίδες του έργου *Παρίσι-Αθήνα* (Alexakis, 1989: 18). Χαρακτηριστικό είναι πως ο ίδιος αναφέρει ότι επιλέγει κάθε φορά ποια γλώσσα θα χρησιμοποιήσει στην καθημερινότητά του, επιδεικνύοντας μία ζωή ανάμεσα σε δύο ταυτοτήτων (Αλεξάκης, 1989: 217). Επομένως, γίνεται λόγος για μία αδιάκοπη αλλαγή και γλωσσική μετακίνηση, η οποία μεταφράζεται ως συνεχής συναισθηματική μετακίνηση από την τότε τρέχουσα ζωή του στο γαλλικό περιβάλλον στην παλαιά ζωή του στο ελληνικό περιβάλλον(Lalagianni–Antoniadou,2010: 134)

Παράλληλα, η μεταναστευτική εμπειρία γίνεται πρωταγωνιστικό θέμα και σε άλλα έργα του όπως το *Talgo*, που περιγράφει την ενσωμάτωση ενός ήρωα στο Παρίσι και το μετέπειτα νοσταλγικό συναίσθημα για την παιδική ηλικία και τον τόπο καταγωγής (Alexakis, 1983: 85). Αυτά τα προσδιοριστικά στοιχεία αποτελούν τον κορμό της ανάδειξης της διπλής μεταναστευτικής ταυτότητας του συγγραφέα και του αισθήματος αυτοσυντήρησης στον ξένο τόπο (Oktapoda-Lu, 2004: 80). Η κατακερματισμένη συνείδηση προβάλλεται μέσα από την εναλλαγή και την υιοθέτηση και των δύο πολιτισμών, οι οποίες τον ώθησαν σε ερωτήματα σχετικά με την ατομική του ταυτότητα ως μετανάστη (Oktapoda-Lu, 2004: 74). Αυτό προβάλλεται και μέσα από διάφορες αναφορές σχετικά με την προσπάθεια κατάκτησης νέας ταυτότητας (γαλλικής) συνδυαστικά με τη διατήρηση της παλαιάς (ελληνικής) (Αλεξάκης, 1982: 235). Η δυσκολία χρήσης των ελληνικών έναντι της πιο συχνά χρησιμοποιούμενης γλώσσας (γαλλικά) τον οδηγεί σε μία σύγχυση και συνεχή αναζήτηση της προσωπικής του ταυτότητας (Αλεξάκης, 1989: 15). Η εμπειρία του εκπατρισμού διατυπώνεται μέσα από τις πολιτισμικές διαφορές των δύο χωρών και την ετερότητα όπως εκφράζεται μέσα από τον συγγραφέα (Αντωνιάδου, 2008: 80). Η κατάκτηση αυτής της προσπάθειας επέρχεται με τη συγγραφή σε ελληνική γλώσσα, που φέρνει πλέον τον Αλεξάκη πιο κοντά στις ρίζες του και στην πρόωμη προσωπική ταυτότητά του με το έργο *Η μητρική γλώσσα* (Oktapoda-Lu, 2004: 81, Lalagianni–Antoniadou, 2010: 134).

Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, φαίνεται πως η αρνητική στάση των συγγραφέων για διάφορες πτυχές της ζωής του ξένου τόπου προβάλλει ταυτόχρονα τη θετική στάση για την καταγωγή των συγγραφέων της Διασποράς (Καρπούζου, 2015: 363).

Συμπεράσματα

Η συλλογή και η καταγραφή βιβλιογραφικών και αρχειακών υλικών οδήγησε σε συμπεράσματα για τη συνολική εικόνα της μετανάστευσης Ελλήνων διανοούμενων στη Γαλλία μέσω των αναφορών για τις χρονικές περιόδους μετακίνησης, τα αίτια αυτής και τις πνευματικές αλληλεπιδράσεις και σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών με έμφαση στις λογοτεχνικές αλληλεπιδράσεις και τη διαμόρφωση των πολιτισμικών ταυτοτήτων. Ακολούθως, η εστίαση στο γεγονός της φυγής πολλών νέων ανθρώπων το 1945 με το πλοίο Ματαρόρα προς τη Γαλλία και της επόμενης γενιάς μεταναστών (1968) προσέφερε συμπεράσματα σχετικά με τις αιτίες μετακίνησης, ενώ έφερε στο φως την προσπάθεια για αναδόμηση της προσωπικής

ταυτότητας μέσα από το βίωμα της μετανάστευσης και της επαφής με έναν άλλο πολιτισμό.

Η επιρροή της Γαλλίας και η αλληλεπίδραση των δύο χωρών διαφαίνονται από τις ιδεολογικές και πνευματικές ζυμώσεις που δέχτηκαν οι διανοούμενοι, οι οποίες αποκαλύπτονται από τη λογοτεχνική και καλλιτεχνική τους παραγωγή (Ταμπάκη, 1995: 9). Ένα ακόμη σημαντικό συμπέρασμα αποτελεί η αύξηση της μετανάστευσης Ελλήνων στη Γαλλία κατά τον 19ο αιώνα, της οποίας τα αίτια εντοπίζονται στην κακή οικονομική κατάσταση της Ελλάδας, αλλά και στις δυνατότητες πνευματικής και καλλιτεχνικής εξέλιξης στη Γαλλία (Αλιμπράντη, 2003: 139). Το ίδιο παρατηρείται και στη διάρκεια του 20ου αιώνα, αφού μετανάστευσε μεγάλο κομμάτι Ελλήνων και από τη Μικρά Ασία, με αποτέλεσμα την αναπόφευκτη πολιτισμική αλληλεπίδραση των δύο χωρών. Σε αυτό συνετέλεσε η διατήρηση των πτυχών της ελληνικής εθνικής ταυτότητας και η ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων λόγω της μακράς διαμονής στη Γαλλία (Λαλαγιάννη, Βέικου, 2015: 39).

Σχετικά με τους λόγους επιλογής της Γαλλίας ως χώρας προορισμού, αναφέρεται η αναπτυσσόμενη οικονομική ολοκλήρωση μέσω της ελευθερίας που παρείχε αυτή η χώρα στην άσκηση πολλών επαγγελματιών επιστημονικού, πανεπιστημιακού και καλλιτεχνικού κλάδου (Clogg, 2004: 38). Η Γαλλία χαρακτηριζόταν από ένα φιλελεύθερο πλαίσιο το οποίο ήταν δομημένο πάνω σε θεμελιώδεις ανθρώπινες αξίες του διαφωτισμού (Βάκη, 2008: 156). Μέσα από αυτό προκύπτει η ανάδυση του πνευματικού πλουραλισμού (Δημάκης, 1993: 37) -χωρίς να παραλείπεται η ατομική καλλιτεχνική έκφραση (Μαυρομάτης, 1985: 9)- που επέτρεπε σε πλήθος ανθρώπων να επιλέγουν τη Γαλλία με κίνητρο την πνευματική και την επαγγελματική τους εξέλιξη. Το χαρακτηριστικό της αποδοχής του πνευματικού κόσμου στη Γαλλία, την κατέστησε πόλο έλξης κατά την περίοδο της ελληνικής εξέγερσης (Ταμπάκη, 1995: 11). Με άλλα λόγια, η Γαλλία αποτέλεσε το βασικό πνευματικό πρότυπο του δυτικού κόσμου σε καθολικό επίπεδο (Χορκχάιμερ & Αντόρνο, 1996: 24) μέσω της προώθησης μίας ξεχωριστής αξιακής ταυτότητας (Χασιώτης, 1993: 39).

Το γεγονός ότι η Γαλλία προωθούσε μία παραγωγή τέχνης που χαρακτηριζόταν από τα στοιχεία της κοινωνικής πραγματικότητας και των πολιτικών εξελίξεων ώθησε πολλούς διανοούμενους και καλλιτέχνες, αλλά και πολιτικούς στη χώρα αυτή (Gombrich, 1995: 499). Όσον αφορά το πολιτικό κομμάτι συμπεραίνεται αρχικά ότι οι δύο αυτές χώρες συντηρούσαν φιλικές σχέσεις λόγω της συμμαχίας

τους κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι οποίες συντηρήθηκαν και μεταγενέστερα, στοιχείο που παρατηρείται και μέσω των διαπροσωπικών σχέσεων του Κωνσταντίνου Καραμανλή και του Charles de Gaulle. Αυτές οι σχέσεις επιβεβαιώνονται και από την συσπείρωση του αντιδικτατορικού αγώνα στη Γαλλία από Έλληνες σπουδαστές (Καραμανωλάκης, 2005: 167) και την ανάπτυξη πολλών αγωνιστικών κινημάτων, που κατέστησαν τη Γαλλία ως κέντρο αντίδρασης στα παγκόσμια κοινωνικοπολιτικά δρώμενα.

Η πνευματική, και κατ' επέκταση, λογοτεχνική αλληλεπίδραση εντοπίζεται στην παραγωγή έργων των Ελλήνων της διασποράς μέσα από την έκφραση προσωπικών εμπειριών και αντιλήψεων (Λαλαγιάννη, Βέικου, 2015: 37). Η παραγωγή υβριδικών κειμένων (Chartier, 2002), πέρα από τα γαλλόφωνα έργα, τελείται μέσα από τις γαλλικές επιδράσεις που είναι εμφανείς στα έργα Ελλήνων λογοτεχνών όπως τα γαλλικά λογοτεχνικά ρεύματα (Cuddon, 2005: 146). Η ταύτιση των πολιτικών απόψεων και η αλληλεπίδραση των δύο χωρών οδήγησε στην κατασκευή μίας ταυτόχρονης και διττής πολιτισμικής ταυτότητας, στοιχείο που προκύπτει από τα χαρακτηριστικά της λογοτεχνικής παραγωγής των συγγραφέων. Αυτά συνοψίζονται στην αναπαράσταση των ιδεών και του αξιακού συστήματος της χώρας προορισμού αλλά και στα βιώματα και τα στοιχεία καταγωγής και ιστορίας των λογοτεχνών (Λαλαγιάννη-Βέικου, 2015: 110). Ουσιαστικά, η εμπειρία της μετανάστευσης διαπέρασε τη λογοτεχνική έκφραση μέσω της παράλληλης παρουσίας στοιχείων πολυπολιτισμικότητας αλλά και εθνικής ταυτότητας. Συνεπώς, μέσω των έργων προάγεται η ετερότητα, η ατομική αλλά και η συλλογική ταυτότητα των συγγραφέων (Λαλαγιάννη-Βέικου, 2015: 35).

Αναφορικά με το ταξίδι με το πλοίο Ματαρόα (1945) προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα για τους λόγους ώθησης συγκεκριμένων ατόμων στην απόφαση να ταξιδέψουν προς τη Γαλλία. Η πολιτική κατάσταση της Ελλάδας κατά τη μεταπολίτευση οδηγεί στον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο, οι συνέπειες του οποίου εντοπίζονται σε πληθώρα διώξεων πολιτών εξαιτίας αριστερών ιδεολογιών και στο πλαίσιο απαγόρευσης όλων των αριστερών οργανώσεων της χώρας, αλλά και στο γεγονός πολλών καταστροφών σε υποδομές της χώρας (Χατζιωσήφ, 2009: 491, Ανδρικοπούλου, 2007). Από αυτά συμπεραίνεται η παρουσία ενός παρατεταμένου κλίματος φόβου και ανασφάλειας για πολλούς Έλληνες πολίτες (Ανδρικοπούλου, 2007: 16-21), οι οποίοι παίρνουν την απόφαση να ταξιδέψουν στη Γαλλία με το πλοίο

Ματαρόα, καθώς αυτό το ταξίδι λειτούργησε ως μία βασική ελπίδα για το μέλλον τους.

Οι παραπάνω πολιτικοί λόγοι συνδέονται με τον θεσμό των υποτροφιών για σπουδαστές στη Γαλλία, του οποίου βασικοί διαχειριστές και εκπρόσωποι ήταν ο Οκτάβιος Μερλιέ και Ροζέ Μιλιέξ (Ανδρικοπούλου, 2007: 29). Η παρουσία αυτού του θεσμού αποτέλεσε κίνητρο για τους νέους Έλληνες να μεταναστεύσουν στη Γαλλία και, ακολούθως, να απομακρυνθούν από το «σκοτεινό» κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον της Ελλάδας και να έρθουν σε επαφή με μία από τις πλουσιότερες πολιτισμικά πόλεις (Μανιτάκης, 2018: 33). Επίσης, συμπεραίνεται ότι η αύξηση της προσέλευσης των Ελλήνων σπουδαστών στη Γαλλία αποδίδεται στις προσπάθειες του Μερλιέ να δεχθεί η Γαλλία περισσότερους υποτρόφους από όσους θα δέχονταν σε αρχικό στάδιο με απώτερο στόχο την προφύλαξη αυτών από την κλιμακούμενη ένταση του πολιτικού κλίματος της Ελλάδας και της δυνατότητας δημιουργίας ενός επαγγελματικού μέλλοντος (Μανιτάκης, 2018: 24).

Η υλοποίηση του ταξιδιού με το πλοίο Ματαρόα χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα δύσκολη, καθώς επιλέχθηκαν πολλοί επιβάτες αριστερών και κομμουνιστικών πεποιθήσεων, γεγονός που δημιούργησε πληθώρα αντιδράσεων από τις πολιτικές αρχές της Ελλάδας (Μανιτάκης, 2018: 23). Από τα στοιχεία προς εξέταση προκύπτει ότι οι Μερλιέ και Μιλιέξ επεδίωκαν την επιστροφή των Ελλήνων σπουδαστών μετά το πέρας της φοίτησής τους στον ελλαδικό χώρο προς όφελος της ανάπτυξης της ελληνικής κοινωνίας. Ένα σημαντικό στοιχείο που προκύπτει είναι πως οι επιβάτες του Ματαρόα χαρακτηρίζονταν από διαφορετικά ατομικά και καλλιτεχνικά στοιχεία, αλλά προέρχονταν από κοινό κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ποικίλη παραγωγή σε διάφορες τέχνες (λογοτεχνία, νομική, αρχιτεκτονική, φιλοσοφία) με αμφίδρομες πολιτισμικές επιδράσεις.

Αρκετοί από τους επιβάτες εξελίχθηκαν σε ιδιαίτερα σημαντικά πρόσωπα, ενώ η επικέντρωση σε συγκεκριμένα πρόσωπα αποκαλύπτει την επιρροή τους σε πολιτικό και καλλιτεχνικό επίπεδο, καθώς και την πολυποικίλη έκφρασή τους για τα βιώματα και τις προσωπικές τους εμπειρίες για τα γεγονότα της μετανάστευσης και του εκπατρισμού, τη διττή ταυτότητα και τις πολιτισμικές επιδράσεις της Ελλάδας και της Γαλλίας. Αυτά τα στοιχεία εντοπίζονται και στην επόμενη γενιά, τη «νέα γενιά», μεταναστών, οι οποίοι μετακινήθηκαν στη Γαλλία λόγω της Δικτατορίας στην Ελλάδα (Κοντογιώργης, 2006-2007: 120).

Η περιγραφή και η ανάλυση της πνευματικής έκφρασης δύο συγγραφέων μεταναστών στη Γαλλία σε διαφορετικές χρονικές περιόδους -Μιμικά Κρανάκη και Βασίλης Αλεξάκης- αναδύει τα ζητήματα της μετανάστευσης και του εκπατρισμού ως εξέχοντα. Το γεγονός της μετανάστευσης ως λύσης για την απομάκρυνση από πολιτικά συμβάντα που σημειώνονταν στο ελληνικό περιβάλλον δείχνει ότι αναδύει ποικίλα συναισθήματα στους συγγραφείς, ενώ τους οδηγεί σε μία αδιάκοπη αναζήτηση της προσωπικής τους ταυτότητας. Η λογοτεχνική τους παραγωγή στηρίχθηκε στη μνήμη, καθώς τελείται μία προσπάθεια σύνδεσης με τον τόπο καταγωγής, η διατήρηση του οποίου επιδιώκεται μέσα από την αναπόληση αναμνήσεων (Oktaroda-Lu, 2004: 81). Οι Έλληνες της Διασποράς χαρακτηρίζονται από την υιοθέτηση διπλής κουλτούρας, ζωής και γλώσσας, ενώ η πολιτισμική τους ταυτότητα δομείται μέσα από την προβολή των διαφορών μεταξύ των δύο χωρών (Nazou,2005: 663). Συνεπώς, φαίνεται πως βιώνουν μία σύγχυση ως προς την διαμόρφωση της ταυτότητάς τους και προσπαθούν να την προσδιορίσουν με στοιχεία της νέας (γαλλικής) και της παλαιάς (ελληνικής). Παράλληλα, επιβεβαιώνεται ότι η μεταγενέστερη επιλογή γραφής στην ελληνική γλώσσα φέρνει τους συγγραφείς πιο κοντά στις ρίζες τους και την εθνική τους ταυτότητα.

Η σύνοψη των βιβλιογραφικών και των αρχειακών πηγών αναδύει τη σημαντικότητα του φαινομένου της ελληνικής μετανάστευσης στη Γαλλία τόσο για την πληθώρα ατόμων που την επέλεξαν όσο και για τους λόγους που πραγματοποιήθηκε. Παράλληλα, καταγράφεται μία σφαιρική εικόνα των συνθηκών κατά τις οποίες υλοποιήθηκε η μετανάστευση στις διάφορες χρονικές περιόδους της Ελλάδας παράλληλα με τα βασικότερα αίτια που ώθησαν ανθρώπους στη μετακίνησή τους προς τη Γαλλία. Ακόμη, παρέχονται στοιχεία που ξεκαθαρίζουν το τοπίο αναφορικά με τις πολιτικές και πνευματικές συνθήκες που επικρατούσαν στη Γαλλία, οι οποίες την κατέστησαν έναν φιλικό τόπο προορισμού για άτομα ποικίλων επαγγελματικών προσανατολισμών. Τέλος, διαφάνηκε η ανάγκη των λογοτεχνών και των καλλιτεχνών να διατηρήσουν στοιχεία της καταγωγής τους. Αυτό τελείται μέσα από την προσωπική προσπάθεια αναπόλησης των βιωμάτων τους στην Ελλάδα, η οποία λειτούργησε ως μέσο αυτοσυντήρησης στο γαλλικό περιβάλλον και επαφής με στοιχεία της εθνικής τους ταυτότητας που συνδυαστικά με τα νέα στοιχεία του γαλλικού περιβάλλοντος ωθούν σε μία διπλή πολιτισμική ταυτότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Αλεξιάκης, Β., *Παρίσι-Αθήνα*, εκδ. Εξάντας, Αθήνα 1989.

Αλεξιάκης, Β., *Τάλγκο*, εκδ. Εξάντας, Αθήνα, 1982.

Αλιβιζάτος Ν., *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση, 1922 - 1974, Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995.

Αλιβιζάτος Ν., κ.ά., (επιμ.) Μανιτάκης Ν, Jollivet S., «Οι νομικοί του Ματαρόα», *Ματαρόα 1945 από τον μύθο στην ιστορία*, εκδ. Ασίνη, Αθήνα 2018.

Αλιπράντη Μαράτου Λ., κ.ά., (επιμ.) Μελίστα Α, «Ο Ελληνισμός στις κάτω χώρες (Βέλγιο, Ολλανδία και την Γαλλία)» στο: *Ελληνισμός της Διασποράς στην Ευρώπη*, Τόμος Β., εκδ. ΕΑΠ, Πάτρα 2003.

Ανδρικοπούλου Ν., *Το Ταξίδι του Ματαρόα 1945 στον καθρέφτη της μνήμης*, εκδ. Εστία, Αθήνα 2007.

Βασιλειάδης Ν., Μπουτσιούκη Σ., *Πολιτιστική Διπλωματία Ιστορική αναδρομή. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*, [ηλεκτρ. βιβλ.] εκδ. ΣΕΑΒ 2015, Αποθετήριο Κάλλιπος. Διαθέσιμο στο: https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/4424/1/15527_Vasileiadis%20Total-KOY.pdf (Ανακτήθηκε 7/09/20)

Βέικου Μ. Λαλαγιάννη Β., 2015. *Μετανάστευση, κοινωνικές και πολιτισμικές εκφάνσεις*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Αποθετήριο Κάλλιπος, Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/5227> (Ανακτήθηκε 7/09/20)

Δημάκης Ι., *Τρεις μελέτες για τη Γαλλική Επανάσταση*, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1993.

Καρπούζου Π., (επιμ.) Άννα Ταμπάκη, Ουρανία Πολυκανδριώτη, *Όψεις του χώρου και εθνική ταυτότητα σε ελληνικές ταξιδιωτικές αφηγήσεις του 19ου αιώνα* στο: *Ελληνικότητα και ετερότητα: πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και εθνικός χαρακτήρας στον 19ο αιώνα*, πρακτικά συμποσίου, Αθήνα 2015, σελ.361-376.

Κατσιαρδή-Hering Ό., κ.ά., (επιμ.) Ιωάννης Κ. Χασιώτης Ι, Κατσιαρδή-Hering Ό, Αμπατζή Ε. «Από την οθωμανική κατάκτηση ως την εδραίωση του νεοελληνικού κράτους», στο: *Οι Έλληνες στη διασπορά 15^{ος}-21^{ος} αι*, εκδ. Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2006.

Κοσμαδάκη Π., κ.ά., (επιμ.) Μανιτάκης Ν, Jollivet S., «Οι γλύπτες του Ματαρόα παρισινές κατευθύνσεις», στο: *Ματαρόα 1945 από τον μύθο στην ιστορία*, εκδ. Ασίνη, Αθήνα 2018.

Κρανάκη Μ., *Ματαρόα σε δύο φωνές*, Σελίδες ξενιτιάς, εκδ. Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2007.

Κρανάκη Μ., *Δέκα μαθήματα για την ψυχανάλυση*, Διαβάζοντας τον Φρόυντ: βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα 1986.

Λαλαγιάννη Β., κ.ά., (επιμ.) Μανιτάκης Ν, Jollivet S. «Γραφή μνήμη και ιστορία. Η περίπτωση της Μιμίκας Κρανάκη», στο: *Ματαρόα 1945 από τον μύθο στην ιστορία*, εκδ. Ασίνη, Αθήνα 2018.

Μανιτάκης Ν., κ.ά., (επιμ.) Μανιτάκης Ν, Jollivet S., «Το ιστορικό πλαίσιο», στο: *Ματαρόα 1945 από τον μύθο στην ιστορία*, εκδ. Ασίνη, Αθήνα 2018.

Ματθόπουλος Ε. Δ., κ.ά., (επιμ.) Μανιτάκης Ν, Jollivet S., «Ζντάνοφ ή Πικάσο; Διλλήματα της μαρξιστικής αισθητικής και κριτικής της τέχνης στην Αθήνα μετά την απελευθέρωση» στο: *Ματαρόα 1945 από τον μύθο στην ιστορία*, εκδ. Ασίνη, Αθήνα 2018.

Nazou, P., *Η έννοια του Άλλου*, στο έργο της Μιμίκας Κρανάκη «Φιλέλληνες: 24 γράμματα μιας Οδύσσειας» στο: E. Close, M. Tsianikas and G. Frazis (eds.), *Greek Research in Australia: Proceedings of the Biennial International Conference of Greek Studies*, Flinders University April 2003, Flinders University Department of Languages - Modern Greek: Adelaide 2005, σελ. 661-690.

Παπαδοπούλου Δ., κ.ά., (επιμ.) Ιωάννης Κ. Χασιώτης Ι, Κατσιαρδή-Hering Ο, Αμπατζή Ε. «Η Γαλλία, Ιστορική επισκόπηση», στο: *Οι Έλληνες στη διασπορά 15^{ος}-21^{ος} αι*, εκδ. Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2006.

Πατρώνης Β., *Ελληνική Οικονομική Ιστορία Οικονομία, Κοινωνία και Κράτος στην Ελλάδα 18ος-20ος αιώνας*. 2015.

Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/1700> (Ανακτήθηκε 2/09/20)

Σβορώνος Ν., *Επισκόπηση της νεότερης Ελληνικής ιστορίας*, μτφρ, Ασδραχά Α., εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1976.

Ταμπάκη Α., *Ιστορία και θεωρία της μετάφρασης 18^{ος} αιώνας – Ο Διαφωτισμός*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 1995.

Φλιτούρης Λ., *Αποικιακές αυτοκρατορίες, Η εξάπλωση της Ευρώπης στον κόσμο 16ος-20ος αιώνας*, εκδ. Ασίνη, Αθήνα 2015.

Φρέρης Γ., *Εισαγωγή στη Γαλλοφωνία*, εκδ, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1999.

Χασιώτης Ι., *Η επισκόπηση της ιστορίας της νεοελληνικής διασποράς*, εκδ. Βάνιας, Αθήνα 1993.

Χατζιωσήφ Χ., κ.ά., *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα*, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009.

Χορκχάιμερ Μ. & Τ.Β. Αντόρνο, *Η Διαλεκτική του Διαφωτισμού*, μτφρ, Αναγνώστου Λ., εκδ. Νήσος, Αθήνα 1996.

Clogg R., *Η Ελληνική διασπορά τον 20ο αιώνα*, μτφρ, Φράγκου Μ., εκδ. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2004.

Cuddon J.A., *Λεξικό λογοτεχνικών όρων και θεωρίας λογοτεχνίας*, μτφρ- επιμ, Λιάπη Μ., Παρίσης Γ., Μεταίχμιο, Αθήνα 2005.

Gombrich E.H., *Το χρονικό της τέχνης*, μτφ, Κάσδαγλη Ά., εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 2015.

Ξενόγλωσση

Antoniadou O., (2007). *Les visages de la ré-action intellectuelle contre les visages de la répression : le paradigme des auteurs francophones grecs contre la junte des colonels en Grèce (1967-1973)* , Actes du Colloque international « Le discours intellectuel au carrefour de l’Histoire », Université “Dunarea de Jos”, Galati, Roumanie, Faculté Lettres et Théologie, Centre de Recherche “Communication interculturelle et littérature”, no26-28, σελ. 207-218.

Berelson B., *Content Analysis in communication research*, Hafner Publishing Company, New York 1971.

Daniel C., *Les origines de l’écriture migrante. L’immigration littéraire au Québec au cours des deux derniers siècles*, σελ. 303-316. (Ανακτήθηκε 7/11/20)
<https://www.erudit.org/fr/revues/vi/2002-v27-n2-vi1460/290058ar/>

Efstratia O.-L., et al, «Une littérature de la migration», *Diaspora grecque et francophonie aux XXe et XXIe siècles*, σελ. 7-95.
<https://journals.openedition.org/babel/1384> ,. (Ανακτήθηκε 7/11/20)

Freris G., «Le double autre – Le cas de Vassilis Alexakis», *Roczniki Humanistyczne, Unilobelskiego Lublin* , vol. 56, n° 5, 2008, σελ.135-148.
στο: <https://ojs.tnkul.pl/index.php/rh/article/view/5413> .

Gallant T., “*Got a Revolution, got to revolution*”: *Student Activism and the Anti-war Movement, An Historical Assessment*, σελ.58-64.
<https://doi.org/10.12681/historein.22> (Ανακτήθηκε 1/11/20)

Kellman, G. S., *The Translingual Imagination*, University of Nebraska Press, Lincoln 2000.

Krippendorff K., *On Communicating Otherness, Meaning, and Information*, Routledge, New York – London 2009.

Lalagianni V., «Exil, autobiographie et mémoire chez l'écrivaine grecque Mimika Kranaki», in *Francofonia*, special issue Exilées, expatriées, nomades..., vol. 2010, Primavera 2010, σελ.107-119.

Lalagianni V et Antoniadou O., «Problématique identitaire et bilinguisme dans les romans de Vassilis Alexakis», *Cahier du GRELCEF*, University of Western Ontario, no 1, 2010, σελ. 129-137.

https://www.uwo.ca/french/grelcef/2010/cgrelcef_01_txt09_lalagianni.pdf ,

Oktapoda-Lu E. «Diaspora grecque et Francophonie aux XXe et XXIe siècles. Une littérature de la migration». *Babel Littératures plurielles*, 11/2004, σελ. 69-102.
<https://journals.openedition.org/babel/1384> ,

Rousseau J J., *Du Contrat Social ou Principes du droit politique*, Chapitre 1.6 Du pacte social, 1762, σελ. 16-18. (Ανακτήθηκε 1/10/20)

http://classiques.uqac.ca/classiques/Rousseau_jj/contrat_social/contrat_social.html

.

Sfoini A., *Dix-huitième siècle, La couleur des Lumières* (n° 51), La Découverte, Paris 2019.

Tabaki A., «Les intellectuels grecs à Paris (fin du XVIIIe-début du XIXe siècle)», *La Diaspora hellénique en France*, Gilles Grivaud éd., École Française d'Athènes, Paris, De Broccard, 2000, σελ.39-53.

Tziovas D., επιμ. Dimitris Tziovas, et al, «Indigenous Foreigners: The Greek Diaspora and Travel Writing (1880-1930)», *Greek Diaspora and Migration since 1700: Society, Politics and Culture*, Ashgate, Farnham Surrey 2009, σελ.157–175.

Άρθρα στο Διαδίκτυο

Για πληροφορίες που αφορούν την ιστορική διαδρομή της γαλλικής ακαδημίας τεχνών. (Ανακτήθηκε 7/11/20)

<https://www.academiedesbeauxarts.fr/histoire>

Για πληροφορίες που αφορούν τα άρθρα του Γαλλικού συντάγματος. (Ανακτήθηκε 5/11/20)

[https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/France_Constitution_1958_\(as%20amended\)_en.pdf](https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/France_Constitution_1958_(as%20amended)_en.pdf)

Για πληροφορίες που αφορούν το Ελληνικό ίδρυμα – εστία, που φιλοξένει Ελληνες φοιτητές στην Γαλλία. (Ανακτήθηκε 7/11/20)

<https://fondation-hellenique.fr>

Για πληροφορίες που αφορούν στοιχεία (ποσοτικά) της Γαλλικής γλώσσας. (Ανακτήθηκε 15/11/20)

<https://www.francophonie.org/>

Για πληροφορίες που αφορούν τον Ελευθέριο Βενιζέλο. (Ανακτήθηκε 15/11/20)

http://www.venizelosfoundation.gr/images/content/content/venizelos_gymnasium.pdf

Για πληροφορίες που αφορούν τον Κωνσταντίνο Καραμανλή (Ανακτήθηκαν 15/11/20)

<http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2013/03/ikk-6-31.pdf>

<https://ikk.gr/wp-content/uploads/2018/10/bibliografia.pdf>

Για πληροφορίες που αφορούν τον την εξέγερση του Μάη 1968. (Ανακτήθηκε 15/11/20)

<https://www.ert.gr/arxeio-afierwmata/50-chronia-apo-to-mai-toy-68>

Για πληροφορίες που αφορούν τις πρόσφατες διαδηλώσεις στην Γαλλία.

(Ανακτήθηκε 15/11/20)

<https://gr.euronews.com/2019/11/15/enas-xronos-kitrina-gileka-to-kinima-pou-sigklonise-thn-gallia>

Για πληροφορίες που αφορούν την Cite Universitaire. (Ανακτήθηκε 21/11/20)

<https://www.ciup.fr/en>

Αρχειακό τεκμήριο από τις αντιδικτατορικές εκδηλώσεις του συλλόγου Ελλήνων φοιτητών Παρισιού Ε.Π.Ε.Σ. *Αρχείο σύγχρονης κοινωνικής ιστορίας*. (Ανακτήθηκε 25/11/20)

<http://62.103.28.111/aski/rec.asp?id=32326>

Περιοδικά

Αλιβιζάτος Νίκος, «Τα Συντάγματα του Αγώνα ως απαρχή του νεοελληνικού συνταγματισμού», *Cogito*, τεύχος. 1, Ιούλιος 2004, σελ.14-17.

Αντωνιάδου Ο., «Μορφές μεταναστευτικής λογοτεχνίας στην Ευρώπη, Υβριδική Υπόσταση». *Εργαστήριο συγκριτικής γραμματολογίας, ΔΙΑ – ΚΕΙΜΕΝΑ*, τεύχος 10, Θεσσαλονίκη, 2008 σελ.65-81.

Αντωνιάδου Ο., «Ο διάλογος δημοσιογραφίας και λογοτεχνίας σε κείμενα διασποράς: η περίπτωση του Βασίλη Αλεξάκη και της Ήρας Φελουκατζή» *Λογοτεχνία και δημοσιογραφία: αμφίρροπες σχέσεις, ΔΙΑ-ΚΕΙΜΕΝΑ*, τεύχος 10, Θεσσαλονίκη, 2008, σελ.65-80.

Αντωνιάδου Ο., κ.ά., «Μορφές μεταναστευτικής λογοτεχνίας στην Ευρώπη, Η υβριδική της κατάσταση», *ΔΙΑ-ΚΕΙΜΕΝΑ*, τεύχος 11, Θεσσαλονίκη 2009, σελ. 35-58. (Ανακτήθηκε 21/10/20)

https://www.eens.org/EENS_congresses/2010/Antoniadou_Olympia.pdf

Βάκη Φ., «Ελληνική επανάσταση και ευρωπαϊκός διαφωτισμός», περιοδικό *Ιόνιος Λόγος*: επιστημονική επετηρίδα του τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, τεύχος. 3, Κέρκυρα 2011, 155-167. Διαθέσιμο στο: (Ανακτήθηκε 21/10/20)
http://history.ionio.gr/download.php?f=ahf_ionios_logos/il_03_09.pdf

Βεντούρα Λ, Τρουμπέτα Σ., «Διασπορά παγκοσμιοποίηση και συλλογικότητες», *Σύγχρονα θέματα*, τεύχος 92, Αθήνα 2006, σελ 21-22.

Κοντογιώργης Γ. Δ., «Οι Έλληνες διανοούμενοι στο Παρίσι και ο Νίκος Σβορώνος» στο: Η ελληνική διάνοηση στο Παρίσι, *Νέα Κοινωνιολογία*, τεύχος 43, Αθήνα 2006-2007, σελ.120-124.

Κρανάκη Μ., «Σελίδες Ξενιτειάς» στο: Η ελληνική διάνοηση στο Παρίσι, *Νέα Κοινωνιολογία*, τεύχος 43, Αθήνα 2006-2007, σελ.111-119.

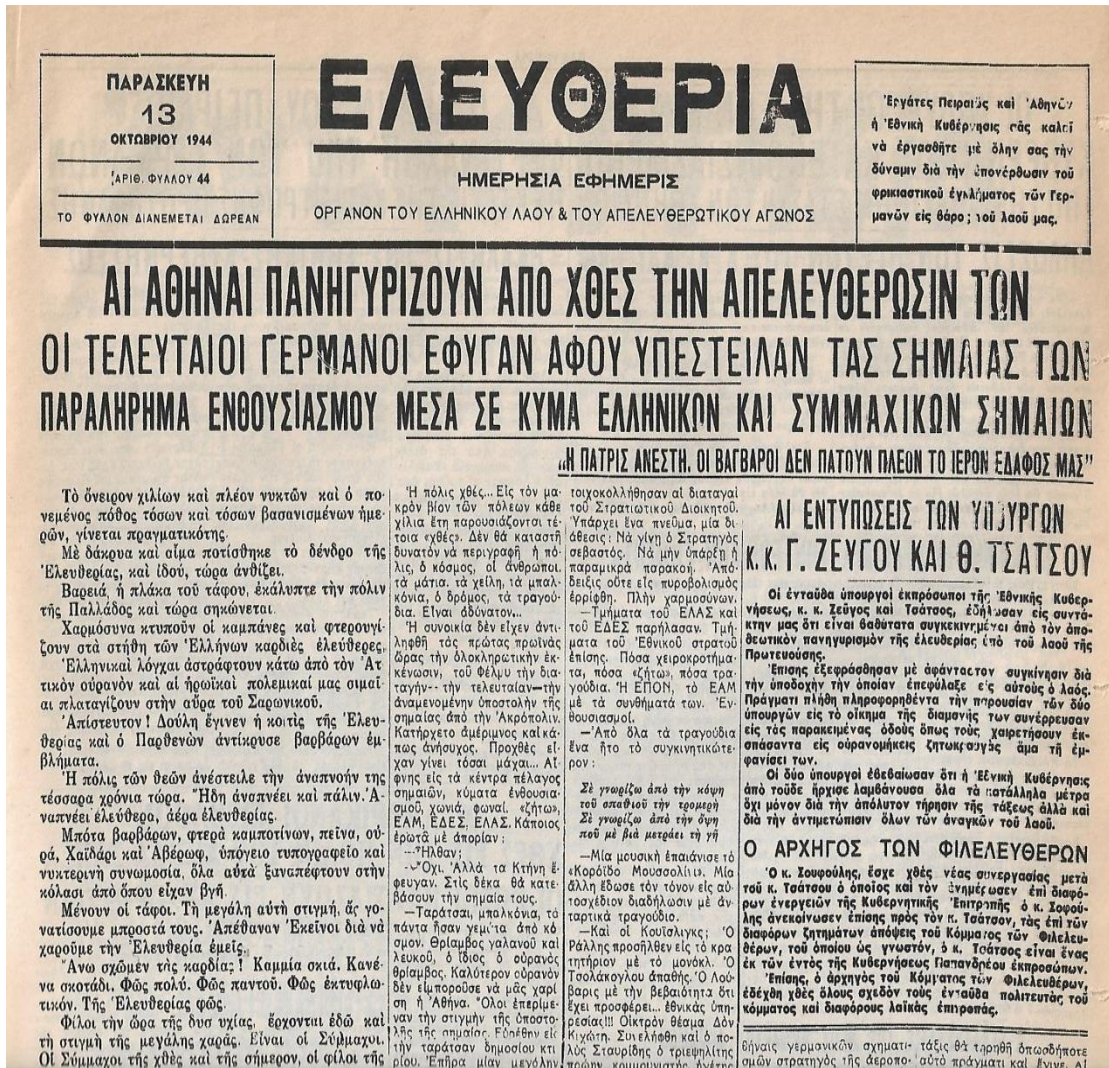
Νυσταζοπούλου – Πελεκίδου Μ., «Octave Merlier ο άνθρωπος, ο φιλέλληνας και το έργο του» *Κέντρο Μικρασιατικών σπουδών*, περιοδικό, τεύχος 13, Αθήνα 1999, σελ.339-349. (Ανακτήθηκε 21/10/20).

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/deltiokms/article/view/2531/2296>

Πολυκανδριώτη Ο., «Μνήμη και ταυτότητα, Παρατηρήσεις σε ορισμένα κείμενα της ελληνικής διασποράς στη Γαλλία τον 20ό αι.», στο: *Σύγκριση*, τεύχος 13, Αθήνα 2002, σελ.105-119.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Εικόνα 1.1. Εφημερίδα *Ελευθερία*, 13-10-1944. Πρωτοσέλιδη αναφορά «Η απελευθέρωση της Αθήνας».

Εικόνα 1.3. Εφημερίδα Ταχυδρόμος 28-12-1944.

ΣΗΜΕΡΟΝ Ο ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ ΟΚΤΑΣΕΛΙΔΟΣ

ΕΤΟΣ 63ον — Τὸ Φύλλον περιέχει 10 Μελλέμα — Ἀριθμὸς 301

Διευθυντής: **Α. Π. ΛΕΟΝΙΔΗΣ**
 Διοικήτης: Β. Τίνας
 Γραφεία: Ἀλ/θραίας,
 1, ὁδὸς Ζαχαροῦρα,
 Τηλέφωνον 20382.
 Εἰς ΚΑΙΡΟΝ:
 30, ὁδὸς Σουτᾶ 1ου,
 Τηλέφ. Καίρου 53943.

ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ

ALEXANDRIE: 1, RUE ZAKAROL—TEL. 20382
 LE CAIRE: 30, RUE FOUAD IER.—TEL. 53943

الإدارة والمطبعة: شارع زنجارولا رقم 30

ΠΕΜΠΤΗ
28
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1944

Τὸν ἐν Νικουσιεῖς
 δημοφίλων μαρτυροῦν
 Σελήνη 15 ἡμερῶν

**Δραματικά καὶ θεαλλῶδεις διασκέψεις εἰς Ἀθήνας. Ριζικαὶ διαφωνίαι προυκά-
 λισαν τὴν ἐπ' ἀόριστον διακοπὴν τῶν διαπραγματεύσεων. Ἡ Ἀντιβασιλεία
 ἄμορφῶνως ἐκρίθη ὡς ἀναγκαία. — Σφοδρὰ ὁδομαχία ἐντὸς τῆς Βουδαπέστης**

ΑΡΘΡΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΜΩΝ

ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΝ ΩΡΑΝ

Ἡ πρωτοβουλία τῶν Ἀγ-
 γλων, μετὰ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν εἰ-
 κρινὴ ἐπιθυμίαν νὰ τεθῆ τέρ-
 ες εἰς τὴν ἀθεώρητον ἀν-
 αποκοπὴν ἐν Ἑλλάδι, τῶν
 ἀνι γενικῆς ἐπικροτήσεως. Τὸ
 γινόμενον καὶ μόνον τῆς μεταδό-
 ως τὸν κ. κ. Τσώρτσιλ καὶ
 νεν εἰς Ἀθήνας, ἀποδοκιμα-
 σον σοβαρᾶ εἶναι ἡ κατάστα-
 ς, ὅχι μόνον ἀπὸ Ἑλληνικῆς,
 ἀλλὰ καὶ γενικότερον διασπο-
 χικῆς ἀπόψεως. Τὴν φορὴν
 τὴν ἀπὸ διερευνηθῆ ἡ κατά-
 σις ἀπὸ πάσης πλευρᾶς καὶ
 κίρται ὅτι, ἔστω καὶ τὴν τε-
 λείων ὄρων, νὰ ἐκρίθῃ ἡ εἰ-
 ρινῆ καὶ σύμφωνος πρὸς
 πραγματικότητα λύσις διὰ
 Ἑλληνικὰ πράγματα.
 Ὅσοι αἱ Ἑλληνικὲς ἀνεμάνουν
 ἀγωνίαν καὶ ἀνυπομονήσαν
 συμπεράσματα τῆς διασκέ-
 ψης αὐτῆς, μετὰ τὴν χαρισίαν
 ἀγγλῶν τῆς καταπάσεως
 ἐμφυλίου στρατοῦ. Ἐν
 ἑποχῇ λοιπὸν τῶν συμπερα-
 κτῶν, ἴσως ἀντικειμενικῶς
 ἀμφοτεροῦς, πῶς ἔφρα-
 νῃ ἡ κατάσταση;

Ἡ ΠΡΟΧΘΕΣΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΙΣ ΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΠΑΥΣΙΝ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΣΠΑΡΑΓΜΟΥ

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ Ο ΣΥΓΚΙΝΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ Κου ΤΣΩΡΤΣΙΛ

Παρέστησαν καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀμερικῆς, Ρωσίας καὶ Γαλλίας

Τὴν εἶπον ὁ κ. Τσώρτσιλ
 ΑΘΗΝΑΙ 2 (Ρ.)—Εἰς τὴν πρῶ-
 τὴν Ἑλληνικῆς ἡμέρας λέγον τοῦ
 κατὰ τὴν συνδιασκέψιν γῆς τὴν ἡ-
 σπραν, ὁ κ. Τσώρτσιλ εἶπε:
 «Κάποιος ἀπὸς κρατοῦσιν εἰς χι-
 ρας μᾶς πολλὰ σπουδαία ἐπιρήματα.
 Σήμερον ἡ Ἑλλὰς θίκεται νὰ κατα-
 στή ἐν Ἑνωμένῳ Ἔθνῳ, καθὼς
 μετὰ τῶν ἄλλων ἔθνων πρὸς τὴν
 νίκην. Ἀθροῦν, ἂν ὅσα αἱ προσπα-
 θεαὶ μᾶς ἀσπύρον, θὰ εἴηται τὸ
 ζοφερότερον νὰ κένομεν πρὸ τοῦ σκλη-
 ροῦ καθήκοντος μᾶς, καὶ ἡμεῖς, αἱ
 Βρεταννοὶ, θὰ ἀναλάβομεν ἐν μέγ-
 μῶς τὸ καθήκοντος αὐτοῦ, καὶ νὰ
 ἀσπύρον τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν
 ἀπὸ τὴν ἀνομίαν καὶ τὴν ἀθλίαν
 ἡ Ἑλληνικὴ συνουσία εἰς
 ἀσπύρον ἐντὸς ὡς προσελθὴν
 τες καὶ εἰς ἔθνοισιν μετὰ καὶ
 διὰς καὶ μετὰ τὴν γῆρας, με-
 μόνον μᾶς σέσωκιν τὴν ἀποσιτά-
 σιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν θέαν τῆς
 τῆς ἰσοῦν ἐξέλιξιν κατὰ τὴν ἐκ-
 ραὶ ἀγῶνας εἰς τὰς τάξεις τῶν
 Σιμμάγων, τὸρα πᾶς ἡ νίκη δὲν εἶ-
 ναι μακρὰν.
 Αἱ πόλιν λέγον δὲν θυνάμειθα νὰ
 γρυμμεν: Ἄς ἡς ἐπρασάμεθα ἐν-
 ταῦθα σφοδρατικῶς καὶ ἀπροσδόκη-
 τῶς διενέξωμεν ἡγήθησαν, εἰς τὴν ὁ-
 κῶναι περιπέλομεν κῆρυγις ἐπι-
 νο τὸ ἔσπον ἵσταταιμεν ὅτι ἴσο
 τὸ καθήκον μᾶς. Τὸ καθήκον μᾶς
 αὐτὸ θὰ ἐπιτελοῦμεν ἀκαφεγλήτως
 καὶ πιστῶς μέχρι τέλους.
 Ἄς ἡ ἑλπίς ἡμῶν ἴσως εἰς τὴν
 τὸ ἀνάμειθα, θὰ ἀποδοθῇ ἐκ νέου
 εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀσπύρον γῆ-
 ριν τῆς καὶ ἴσων τῆς μετὰ τῶν
 Συμμάγων καὶ φιλεργικῶν λαῶν
 τοῦ κόσμου, θὰ ἐξασφαλίσω τὰ Ἑλ-
 ληνοὶ σῶσιν ἀπὸ αὐτῆς κινδύνου
 ἀπὸ δοροῦ καὶ θὰ καταστήσῃ δυνα-
 τὸν εἰς καθὲ Ἑλλῆνα νὰ ἀναβιχθῇ
 πρὸ τῶν ὀνείμων διωκτῶν τοῦ
 κόσμου, καὶ νὰ ἀναβιχθῇ τὴν χῶρον
 τοῦ, αἰσῶν τὴν στυφίαν, θὰ
 τὰ ὄνεια εἰνε ἱστορημένα εἰς τὴν
 γράμματα αὐτῶν, καὶ ἡμεῖς, αἱ Βρε-
 ταννοὶ, Ἑλληνοὶ, θὰ εὐδοκίωσι πα-
 ρεστέλλωμεν καὶ ἐν ὄψει, θὰ δια-
 τηροῦμεν τοὺς παλαιῶς ἐπιρροῆς
 διανοῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ Μεγα-
 λῆς Βρεταννῶς, οἱ ὅποιοι ἐσπῶν
 ἴσων σπουδαίων ὅλων εἰς τὴν Ἑλ-
 λῶν»

Εικόνα 1.4. Από το αρχείο της ομογενειακής εφημερίδας *Hellas*.

HELLAS
PUBLISHING CO., LTD.

Registered Offices:
16, PARK STREET, LONDON, W.1

Cables: Hellenews, London.
Telegrams: Hellenews, Akeley, London.
Telephone: GROVENOR 1921-2

HELLAS

NATIONAL GREEK WEEKLY

"HELLAS"
VOLUME "B"

A limited number of "HELLAS" has been published in a bound volume containing the whole series of the second year of its publication — Numbers 53—104.
Price — £4.40

Apply at our office:
16, PARK ST., LONDON, W.1

No. 143.
[REGISTERED AT G.P.O. AS A NEWSPAPER.]
LONDON, DECEMBER 8, 1944.
[S. Africa: 4d.]
THREEPENCE.

CRITICAL POLITICAL SITUATION

From Our Own Correspondent
ATHENS, December 4.

THE Government crisis which has arisen as a result of the resignation of the E.A.M. and Communist Ministers on the question of the disbandment of the armed forces of the resistance movement has not yet been solved.

M. Papandreou, the Premier, has temporarily allotted the vacant portfolios to the remaining Ministers of his Cabinet, as the other parties, and particularly the Liberals, are not disposed to accept a larger participation in the present Government. Their view appears to be that either a Government of National Union or an even larger coalition, with the participation of the leaders of the various parties, should be formed to grapple with the existing situation.

It is regarded as probable that the ex-Ministers Svolos, Askoutalis, Angelopoulos, and perhaps Tzimokos, who have been collaborating with E.A.M., will form a separate Socialist party shortly, as they consider that their policy will in future differ from that of E.A.M.

General Sarivannis, the Under-Secretary for War, who had not resigned with his E.A.M. colleagues in the Cabinet, has now followed their example.

Meanwhile, the decree ordering the disbandment of the forces of E.L.A.S. and E.D.E.S. by December 10 and 20 respectively has been published. By the same

TRAGIC EVENTS IN GREECE

Street Battles in Athens Between Rival Factions

BRITISH TROOPS AND TANKS INTERVENE

Martial Law and General Strike Proclaimed

LEFT MINISTERS QUIT GOVERNMENT

GREEK CRISIS

THE news of the untoward events in Athens last Sunday and the following days, when Greek blood was shed by Greeks, will be received with profound sorrow by us all.

It is necessary, however, to focus our attention on the causes, which are as follows, rather than on the events, deplorable as they may be: Last Saturday the six nominees of E.A.M. and the Communist party in the Government seceded from it rather than put their signatures to a decree ordering the disbandment and disarmament of all guerrilla forces on December 10.

This measure had received the unanimous approval in principle of the Greek Cabinet and formed one of the corner-stones of the Lebanon agreement, subscribed to by all the representatives of E.A.M. and the Communist party, and confirmed since by the eventual inclusion of their nominees in the Government.

The disbandment of the guerrilla forces is not in itself an anti-E.A.M. or anti-Communist measure, but one for the protection of Greek liberties.

Whilst a National Government and national forces are in being, the co-existence of another armed element in the State undermines the pre-requisite conditions under which alone all Greeks would be assured of genuine liberty to express their opinions freely and to vote in accordance with their political and social convictions.

These are essential conditions of true democracy. The persistent reluctance of E.A.M. to disband their own private forces has given

mounted on British tanks and by flares dropped by Spitfires to show up the movements of E.L.A.S. forces.

At the Polytechnic School, where E.L.A.S. forces during the night rejected an ultimatum to surrender, British troops mounted the steps below the fine Grecian facade and searched the place in darkness. They rounded up a score of men and an armed 17-year old girl. Some young women were among the 40 prisoners, still armed, who were led out when British paratroops broke into the Communist H.Q. in the main city square after blowing down the doors with hand grenades.

PARTY H.Q. OCCUPIED

The Greek Mountain Brigade and Greek Government police occupied the E.A.M. party H.Q., a mile from Constitution Square, after a three-hours battle. The E.L.A.S. men defending it used rifles, tommy-guns and hand grenades. The Yvaros Building

TRAGIC events are taking place in Greece. The national unity so laboriously achieved at the Lebanon conference has been broken.

Greeks are shedding the blood of Greeks in the streets of Athens; British troops have had to intervene and disarm men of E.L.A.S.; martial law has been proclaimed in Athens and Piraeus, where a general strike proclaimed by E.A.M. has broken out; the Communist and E.A.M. Ministers have resigned from the Papandreou Government; M. Papandreou himself is reported to have tendered his resignation, and then to have withdrawn it in the circumstances explained below; and Mr. Churchill has warned the Greek people that British forces in Greece may have to intervene to see that law and order are maintained.

This tragic state of affairs has come about, abruptly and unexpectedly, at the very moment when it seemed that Greece was on the way, slowly but steadily, to recovery from the terrible wounds sustained during the German occupation; and the cause of it has been a divergence of views in the ranks of the Government on the question of the disbandment of the Greek guerrilla forces.

After agreeing to this disbandment by December 10, the E.A.M. Ministers in the Cabinet raised objections to the disbandment of E.L.A.S. and attempted to impose conditions, such as the simultaneous disbandment of the "Sacred Battalion" and the "Rimini Brigade," upon the Government refusing to accept such conditions, all six

Οι Μιλλιέξ

Το δημοψήφισμα στην Κύπρο έγινε και η «επόμενη μέρα», για την οποία μιλούν οι πάντες εδώ κι ένα μήνα, ήρθε. Μόνο που αυτή η «επόμενη μέρα» δεν θα διαρκέσει 24 ώρες. Θα διαρκέσει πολύ. Και είναι άγνωστο, προς το παρόν τουλάχιστον, πού θα οδηγήσει. Το σίγουρο, πάντως, είναι ότι η Κυπριακή Δημοκρατία μπαίνει το Σάββατο, με όλα της τα «σέα», στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Κι αυτό είναι σημαντικό.

Αρκετά, όμως, από τη μεριά μου (η εφημερίδα γράφει και θα γράψει επί μακρόν για το τι μέλλει γενέσθαι) για το Κυπριακό. Τώρα, θέλω να μιλήσω για ένα άλλο θέμα, που εμένα – και φαντάζομαι και πολλούς άλλους – με συγκαλεί ιδιαίτερα:

ΜΑΤΙΕΣ

ΤΟΥ
Λευτέρη Π.
Παπαδόπουλου

Η 84χρονη Τατιάνα Γκριτσιν-Μιλλιέξ, ένα πρόσωπο με αγώνες για τη δημοκρατία και

περγαμινές στη λογοτεχνία, είναι βαριά αρρωστή:

αυτοκαταρρέουσα, εδώ και 20 χρόνια, από σοβαρό εγκεφαλικό, έχει καταδικασθεί σε ακινησία και

έχει ανάγκη από την αδιάκοπη νοσηλευτική παρακολούθηση μιας νυχτερινής ειδικευμένης νοσοκόμου και τριών βοηθών, την ημέρα. Χρεάζεται, επίσης,

τέσσερις φορές την εβδομάδα κνισιοθεραπευτήρια, για αναπνευστικό και ριθμικό ρυθμό.

Επειδή η αρρώστια της προκαλεί και μια

αισθησιακή απώλεια, σχεδόν διασπαστικά, αποκλείεται νοσοκομειακή λύση.

Ο σύζυγός της, μέγας φίλος της Ελλάδας, συγγραφέας και αγωνιστής, επίσης, Ροζέ Μιλλιέξ,

έστειλε ένα γράμμα στον Μίκη Θεοδωράκη, στο οποίο γράφει: «Τα οικονομικά βάρη από την αρρώστια της συντρόφου μου δεν

μπορώ να τα αντιμετωπίσω με την απλή σύνταξη εκπαιδευτικού, που έχω. Το ταμείο των Γάλλων εκπαιδευτικών του εξωτερικού αρνήθηκε ακόμη και την

εξόφλησή του μισθού της νυχτερινής νοσοκόμου. Έτσι, για μια ακόμη φορά αναγκάζομαι να κάνω έκκληση στην

ελληνογαλλική φιλία, που η Τατιάνα κι εγώ προσπαθήσαμε να την καλλιεργήσουμε σε όλη τη ζωή μας».

Έκκληση κάνουν κι εγώ, από εδώ, στο υπουργείο Πολιτισμού, στα λογοτεχνικά-καλλιτεχνικά σωματεία και σε όσους άλλους

μπορούν, να βοηθήσουν. Το χροστώμε στους Μιλλιέξ.

Διεύθυνση: Μεσοβίου 20, Αθήνα 261 80, Εξάρχεια.

Μικροπολιτικός

[Είπαν] Γιώργος Πάντζας:

(ο ηθοποιός για το ΔΗΚΚΙ – από το «Βήμα της Κυριακής»)

«Αν ο κ. Τσαβόλας θέλει να ιδιωτεψτεί, είναι δικό του πρόβλημα. Δεν ανήκουμε σε επείγηση του κ. Τσαβόλα για να μας απολύσει, ούτε το ΔΗΚΚΙ είναι μαγαζί που μπορεί να το ανοίγει και να το κλείνει ο καθένας».

Μιχάλης Λιάπης:

(ο υπουργός Μεταφορών – από τον «Αδέσμευτο» του κ. Ρίζου)

«Ξεχάστε τις εποχές της Πλατείας Κλαυμώνος, όπου μαζεύονταν οι απολυμένοι και... έδαιγαν. Τώρα βρισκόμαστε στην εποχή της Ομόνοιας!».

Μιχάλης Παπαγιαννάκης:

(ο ευρωβουλευτής του ΣΥΝ, ερωτηθείς από τον Σκάι αν το μόνο που ενδιαφέρει την Ευρώπη, αυτήν τη στιγμή, είναι να τιμωρήσει τους Ελληνοκυπρίους)

«Οχι βέβαια, δεν γίνεται έτσι η διεθνής πολιτική και ούτε χρειάζεται να μιλάμε και για έμιλλες...».

■ Ορίστε, μετά το βροντερό «οχι» των Κυπρίων, η κυβέρνηση νίπτει τας χείρας της

[Ο ξένος Τύπος]

«Η νέα Ευρώπη μπροστά στον τουρκικό πονοκέφαλο»
LE MONDE

«Επιθέσεις στο πετρέλαιο, πωρ στους Ιταλούς»
CORRIERE DELLA SERA

«Μαρτίνο: Ρόλος για το ΝΑΤΟ στο Ιράκ»
LA STAMPA

«Μία ημέρα σφαγών στο Ιράκ»
REPUBLICA

«Ο Λευκός Οίκος σχεδιάζει περιορισμούς στην ιρρανή κυκλοφορία»
HERALD TRIBUNE

«Το δημοψήφισμα δεν μπορεί να διεξαχθεί πριν περάσουν δύο χρόνια»
THE INDEPENDENT

«Ένα "Οχι" θα υποχρεώσει τη Βρετανία να βγει εκτός Ε.Ε., λέει ο Πάικιν»
OBSERVER

«Ο πολιτικός δικασμός είναι βαθύς»
WASHINGTON POST

[Σαν σήμερα]

Pax Americana

1957: «ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ: Ένα ο Έκτος Αμερικανικός Στόλος, η και, ροτέρη ναυτική δύναμη την οποία ενχώρισε η Μεσόγειος ποίε, ηβέει προς την ανατολική Λεκάνη της

κατεπειθεμένης, προς πρόληψη νέας πολεμικής συρρά- και μάλλον ακριβή, προς απρόν της διαταραχής του Βασιλέως της Ιερδανίας Χουσεϊν έναντι του από ηλευράς της Σοβιετικής Ενώσεως και Αγγλίου απειλών, ο παγκόσμιος Τύπος κορούει τον κώδικα του κινδύνου ουλεπία των εξελίξεων εις την νευραλγικήν αυτήν περιοχήν του κόσμου». (ΤΑ ΝΕΑ)

Ανένδοτοι για τον ανένδοτο

1962: «Η καταβαλλόμενη από ημερών προσπάθεια του κυβερνητικού Τύπου να εμφανίση την Μεξίκο Αντιπολιτευσιν ως εγκαταλεί- πουσα τον ανένδοτο αγώνα της διά την δημοκρατικήν αμολότητα και ως διεραζόμενην κριαν εις το εσωτερικόν της, προκάλεσε ζώπυρον την αντίρρηση της «Ενώσεως Κέντρου». Ούτω, ο αρχηγός του κόμματος κ. Γ. Παπα- θέου, διά δήλωνσάν του υπογραμμίζει την εμμονήν του εις τον αγώνα, με την ιδίαν ως και πρότερον έντασιν, και χαρακτη- ρίζει ως ανάθα διαψευσίας τα φραβέντα περί διαφωνιών μεταξύ του βουλευτικού του Κέντρου». (ΤΑ ΝΕΑ)

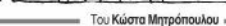

Προπομπός του δακτυλίου

1974: «Έκτοση 15 τετραγωνικών χιλιομέτρων, περίπου, όπως πληροφορούμεθα, θα καταλαμβάνει η νέα "μινε ζώνη" στο κέντρο της Αθήνας. Μέσα στη ζώνη αυτή μελετάται η εκ περατροπής κυκλοφορία των Ι.Χ. αυτοκινήτων τρεις φορές την εβδομάδα και κατά τις ώρες που παρατηρείται συμμόρσηση στο κέντρο της πόλης... Η εκ περτροπής κυκλοφορία των Ι.Χ. θα γίνεται ανάλογα με τον αριθμό κυκλοφορίας τους (μονό- ζυγό)». (ΤΑ ΝΕΑ)

Άγρια μωρά

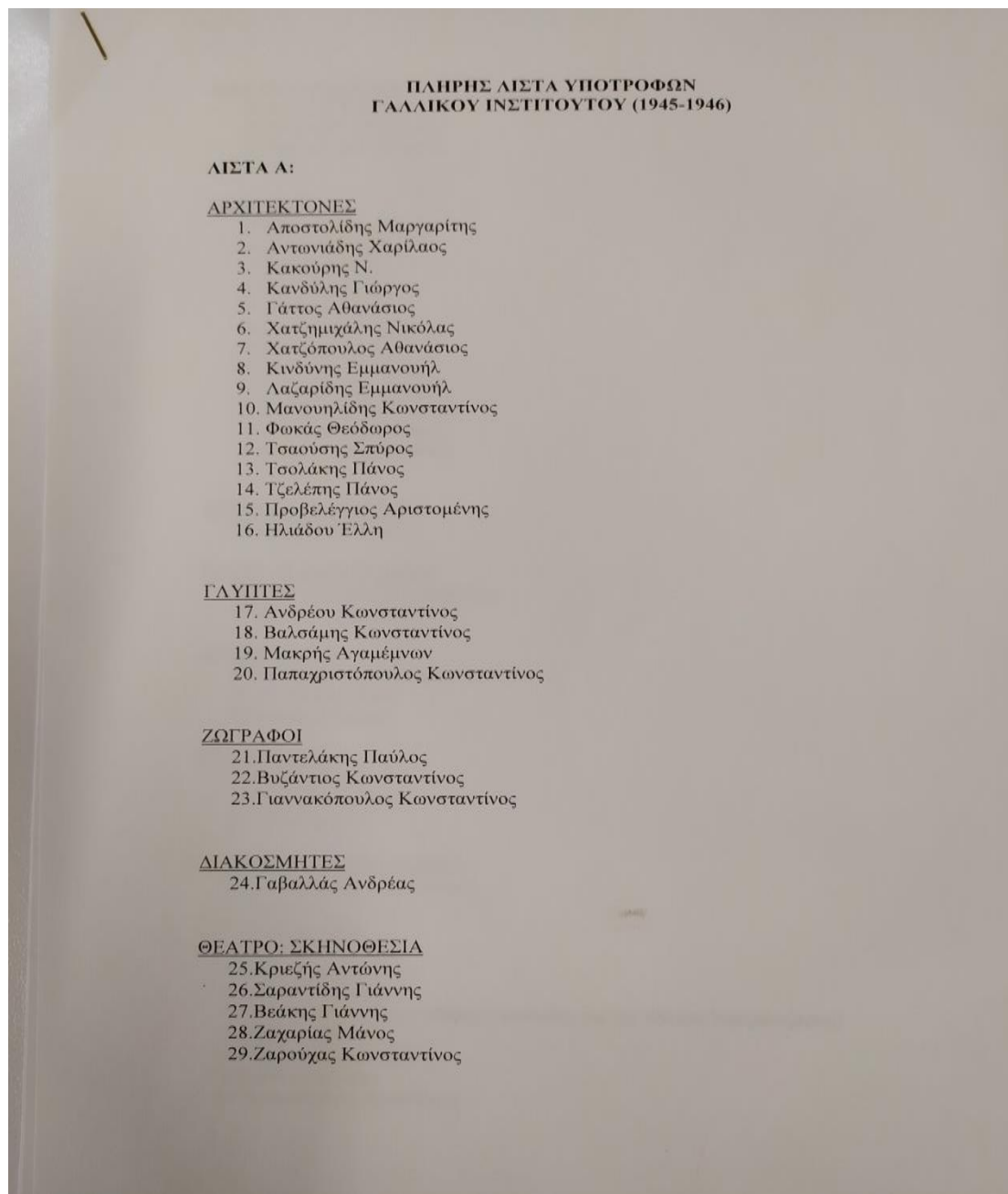

Του Κώστα Μητρόπουλου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Εικόνα 2.1. Αρχείο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών. Η λίστα επιβατών του Ματαρόα

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

25. Φώσκολος Πέτρος

ΝΟΜΙΚΗ

26. Αδαμοπούλου Ναυκράτισσα
27. Μπαρμπαλιάς Παναγιώτης
28. Βόμβος Νικόλας
29. Καλπούζος Κάρολος
30. Λεονταρίδης Κάρολος
31. Μανέας Χρίστος
32. Μιτσάκης Αριστείδης
33. Πειλίδης Τέρπανδρος
34. Βαλτικός Νικόλας
35. Βεϊκόπουλος Νικόλας
36. Βλαχόπουλος Θεόδωρος

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

37. Κραμενίδου Καίτη
38. Τσιτσιλάς Άρης
39. Γρανίτσας Στέφανος

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ

40. Παπακόστα Αντιγόνη

ΙΑΤΡΙΚΗ

41. Άνινος Παναγιώτης

ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗ

42. Βοσκαίνος Σπύρος
43. Παπακόστας Δημήτριος

ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ

44. Μαρινόπουλος Δημήτριος
45. Μαρινόπουλος Ιωάννης

ΧΗΜΕΙΑ

46. Μπενρουμπί Ανδρέας
47. Μπενρουμπί Σαμουήλ
48. Καλαμάρο Λύλιαν
49. Κόκοττας Αθανάσιος
50. Δέπου Βαρβάρα
51. Γαληνός Ανάργυρος
52. Βαλάκου Μιράντα
53. Νειάδας Εμμανουήλ
54. Καλοπίση Καίτη
55. Θεοφιλίδης Νικόλας

65. Ταρσούλη Γεωργία
66. Ζαμπίδης Ιωακείμ

ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑ

67. Μπαλογιάννης Νικόλαος

ΝΟΜΙΚΗ

68. Καλαντζόπουλος Κωνσταντίνος
69. Τσιροπίνας Δημήτρης
70. Ζακόπουλος Παναγιώτης

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

71. Κολόμπος Γιώργος
72. Κιρκιλίτσης Ανδρέας
73. Παπαϊωάννου Κωνσταντίνος
74. Πολύζος Νικόλας
75. Παπαευαγγέλου Ζανίν

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

76. Καστοριάδης Κορνήλιος
77. Κρανάκη Μιμίκια

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

78. Αγγελίδης Γιώργος
79. Κυριάκος Όθωνας
80. Ταβουλάρης Αντώνης

ΙΑΤΡΙΚΗ

81. Μπρίκας Ευάγγελος
82. Κόφφας Δημοσθένης
83. Κουτσογιάννης Βασίλης
84. Γληνός Ανδρέας
85. Ιωάννου Γιάννης
86. Κατσάνου Ελένη
87. Μινώπουλος Ευστάθιος
88. Παπαφίγγκου Θεοδώρα
89. Παπαμιτιάδης Μιλτιάδης
90. Παπαζαχαρίου Μαργαρίτα
91. Θωμοπούλου Ελένη
92. Τόμπρος Ευγένιος
93. Τριγλιανός Αθανάσιος
94. Βασιλόπουλος Τάσος
95. Yoel Maurice
96. Λαζάρου Πάνος
97. Κοθωναίος Γιώργος

124. Βιδάλης Μισέλ
125. Χατζηδάκης Νικόλαος
126. Περγανδής Βασίλης
127. Σακελλάριος Ζυλ
128. Παγώνης Ξενοφώντας

ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

129. Καλός Δημήτρης
130. Χριστόπουλος Γιώργος
131. Μαλαγαρδής Ευθύμιος
132. Περές Αλμπέρ

ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

133. Σίνη-Βογιατζή Τασία

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

134. Σολομονίδης Βιργίλιος

ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

135. Κοκκέβη Ολυμπία

ΛΙΣΤΑ Β:

ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΓΑΛΛΙΚΩΝ

136. Παπαδοπούλου Ελένη
137. Ευφραμίδης Δημόκριτος
138. Δαλακόπουλος Ευθύμιος
139. Καλωνάρος Πέτρος
140. Κόμης Αντώνης
141. Καλαθά Ζωρζέτ
142. Βινιάρη Μαρί
143. Κουμανταρέα Πιπίτσα
144. Βαλσαμάκης Γεράσιμος
145. Κιεκάρη Ευαγγελία
146. Μανταμανδιώτης Δημήτριος
147. Μαυροειδή Ιωάννα
148. Βαρθάλη Μαργαρίτα
149. Γεωργάτου Καίτη
150. Θεοχάρη Μαρία
151. Μαρκέλλου Ιφιγένεια
152. Χατζηνικολάου Άννα-Μαρία
153. Διαμαντοπούλου-Βαρβιτσιώτου Λώρα
154. Κορκομπέτη-Κόνη Νίτσα

Σύνολο υποτρόφων του Γαλλικού κράτους που έφυγαν για το Παρίσι: 154.

Εικόνα 2.3. Συνέχεια: αρχείο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών. Σχετική αλληλογραφία (Τηλεγράφημα προς τον Οκτάβιο Μερλιέ) για την εγκατάσταση των υποτρόφων στο Παρίσι.

Mardi 1er janvier, les étudiants grecs de Paris reçoivent les nouveaux arrivants au Pavillon Hellénique de la Cité; je leur ai obtenu 5.000 fcs de subvention du Ministère pour la "limonade". - Je pense qu'à l'heure où je vous écrit, ils déambulent dans Paris avec joie; comme ils sont heureux .... Ils sont vraiment épatants dans l'ensemble et je considère que c'est un honneur pour nous de les recevoir; je ferai tout pour que ce soit ainsi que soit comprise leur arrivée en France. -

Je dois vous dire tout de suite que Dzélépy, Loisoa, Kyndinis, Hadzimichalis ont été épatants. Ah, ces architectes.... - Dzélépy ne peut être logé chez Zervos atteint d'une angine de poitrine; je lui ai fait donner une chambre pour lui seul à Lutétia. Il l'a bien méritée. Je suis heureux de m'être acquitté en partie d'une vieille dette de reconnaissance pour la Grèce qui m'a toujours si bien accueillie. Et j'ai été récompensé hier de mes efforts de six mois, en entendant une jeune boursière dire à quelqu'un près de moi : "Nous sommes auprès de M. Ducoux comme auprès de notre père à tous" ce à quoi une autre a rétorqué "Dites plutôt notre frère aîné".... -

Je pense au "Ouf" que vous avez du pousser le soir du 22 décembre à votre retour du Pirée. Cette aventure vous a donné beaucoup de peine à vous aussi et j'espère que le Département et ceux qui vous entourent le comprendront... - Mais, nous savons bien que nous devons uniquement trouver dans une satisfaction personnelle du devoir accompli, le fruit de nos efforts. - Il faut à présent suivre tout ce monde pour prouver que l'expérience massive que nous avons tentée était justifiée. Il faut que chacun des boursiers rentre en Grèce avec un bagage important et profitable à l'humanité avec un amour accru pour notre patrie.

Tenez-moi au courant des prochains départs éventuels, mais, tachez qu'il ne soient pas immédiats. Faites attendre jusqu'en mars-avril ceux qui doivent encore venir pour trois mois, comme stagiaires.

Le temps est doux à Paris, fort heureusement et le chauffage des locaux où logent les boursiers, quoique réduit est suffisant. Tous sont heureux. Ils ont été touchés de vos vœux de bienvenue. Beaucoup d'entre eux, je suis sûr, vous écriront leurs impressions.

Ma femme a eu une grande émotion à recevoir, elle aussi, ses compatriotes. Elle est emballée sur leur moral et félicite le "jury" pour le choix qui a été fait. - Elle sera fière de présenter de nombreux boursiers à nos relations parisiennes. - Nous organisons un petit dîner la semaine prochaine en réunissant l'élite des boursiers pour la présenter à Abraham qui est heureux comme tout de cette initiative. - Nous avons déjeuné avec lui il y a quelques jours et il vous envoie ses meilleures amitiés.

Nous sommes toujours à l'hôtel 65 Bd St-Marcel. Pas encore d'appartement, mais Marx et Perchet s'occupent activement pour nous dépanner; j'espère qu'ils y arriveront, et prochainement.... - Madame G.V. Est partie dans la famille le 23 décembre, elle reviendra dans un mois.

Je vous prie d'être mon interprète auprès de M. Demangel, de vos professeurs, des membres, du personnel de l'Institut et de l'Ecole, de nos nombreux amis, pour leur dire tous les bons vœux que nous formons pour tous. - Pour vous deux, des souhaits affectueux et très cordiaux. Une fois de plus, Mme Merlier n'aura pas ma visite rue Sina. Je n'aurai pas mon fruit confit et mon petit café daki... Mais vous aurez bien d'autres visites.

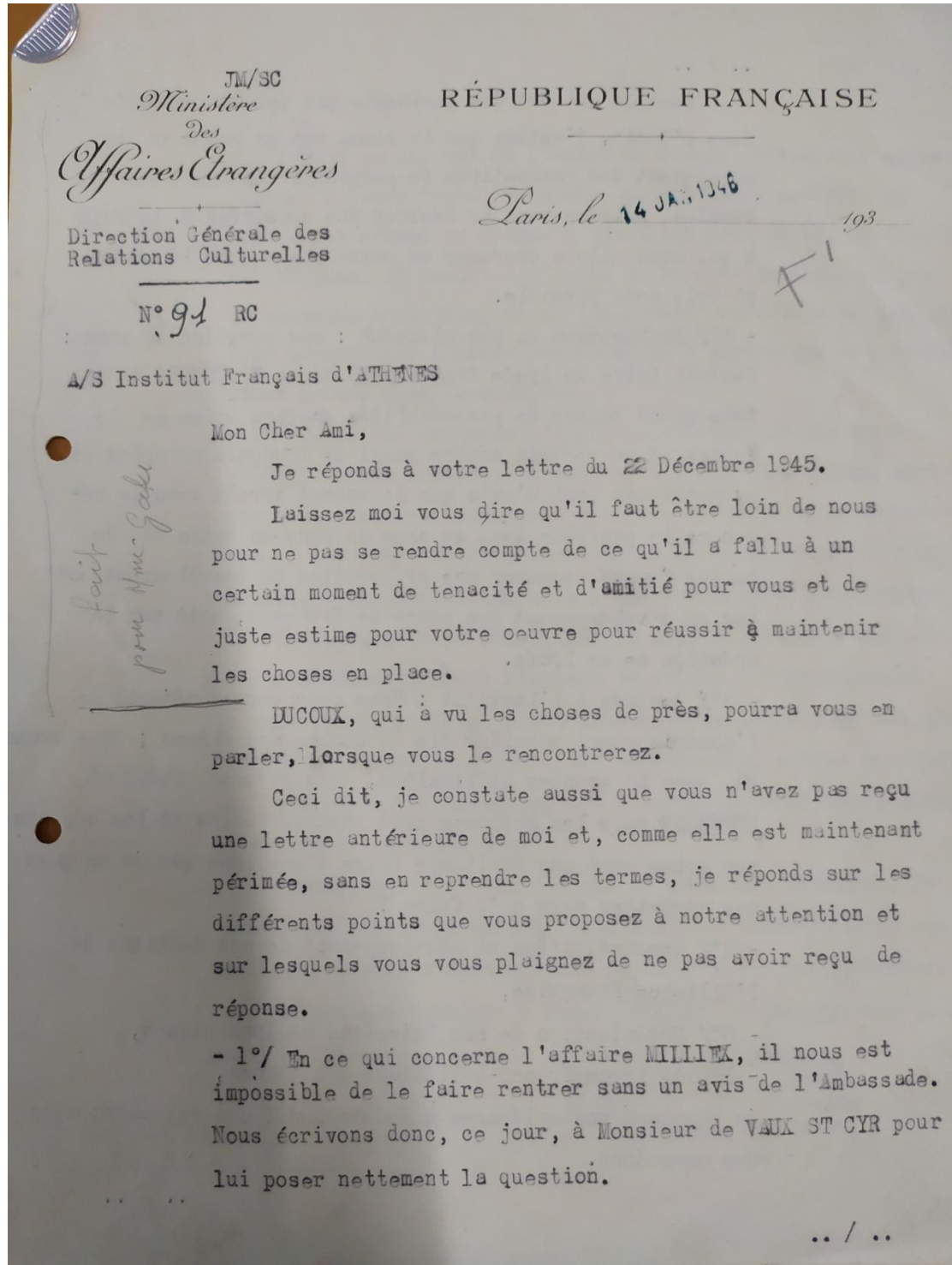
Je n'ai pas encore vu Fanny Roussel, je n'en ai pas eu le temps.

A vous deux nos meilleures pensées. Ecrivez-nous, vous en aurez le temps à présent .....

Admon

Εικόνα 2.4. Από το αρχείο του *Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*. Αλληλογραφία μεταξύ του Γαλλικού υπουργείου εξωτερικών (Διεύθυνσης πολιτιστικών σχέσεων) με το Γαλλικό ινστιτούτο της Αθήνας.

Αναφέρονται σε τρέχοντα εκπαιδευτικού ενδιαφέροντος καθώς και στο ζήτημα της επιστροφής του Ροζέ Μιλλιέξ από την Γαλλία στην Αθήνα.

Συνέχεια του εγγράφου.

.. / ..

Pour ce qui est des incidents qui se sont produits dans l'Ecole, j'estime que le mieux est de préparer dès maintenant des nominations de personnel répondant aux besoins, puisque vous ne désirez pas conserver M. LOSFIELD à qui nous allons chercher un autre poste dans la mesure où cela sera possible.

- 2°/ Préparation du Baccalauréat : une question se pose : faut-il faire un lycée franco hellénique à ATHÈNES ? Un très grand nombre de personnalités grecques amies de la France et un certain nombre aussi de français notables et sympathiques sont d'avis que le moment serait venu de résoudre le problème dans un sens ou dans un autre et, de toutes façons, assurer une préparation du baccalauréat soit par un développement des cours de français, soit par la création de ce lycée.

- 3°/ Rentrée à l'Institut : Nous nous sommes réjouis de l'accroissement considérable du nombre des élèves ; nous avons dû, avec de grandes difficultés, vous envoyer PICOT et LEVESQUE mais les problèmes sont insupportables et les départs par avion sont une véritable foire d'empoigne que je ne puis que regretter mais qu'y faire ?

- 4°/ Reconstitution et développement de nos Sections de l'Alliance Française,

- 5°/ Organisation de nos Émissions radiophoniques,

- 5°bis/ Ligue franco-hellénique des jeunes,

je transmets vos doléances à Madame DURRY qui est chargée de ces questions.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ. 3

Η Συνέντευξη που ακλουθεί δόθηκε στον Τρύφωνα Μήτρου από τον Γιώργο Ιγνατίου. Ο μάρτυρας κος Ιγνατίου περιέγραψε την προσωπική του εμπειρία, από την επαφή με το ζεύγος Μιλλιέξ.

Στοιχεία συνέντευξης:

Η συνέντευξη που ακολουθεί είναι εντάσσεται στην άμεση – εντοπισμένη, ποιοτικά μέθοδο. πραγματοποιήθηκε δια ζώσης στην Αθήνα, Σαββάτο, 1^η Αυγούστου και ώρα: 13:00. Καταγράφηκε σε χαρτί και ολοκληρώθηκε ομαλά.

1) Πως σχετίζεστε με την οικογένεια Μιλιέξ?

A) Λόγω της φιλικής σχέσης που διατηρούσε η μητέρα μου με το συγκεκριμένο ζεύγος κάναμε ένα μήνα διακοπές ένα καλοκαίρι στη δεκαετία του 1970, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα να ζήσω μια καθημερινότητα με το ζεύγος Μιλλιέξ η οποία μου άφησε ενδιαφέρουσες εμπειρίες

2) Σε οικογενειακές επαφές που είχατε με τους Μιλιέξ, αυτοί αναφέρονταν σε εμπειρίες που αφορούσαν την χρονική περίοδο από το ταξίδι με το πλοίο *Ματαρόα*, όπως για παράδειγμα την προετοιμασία του ταξιδιού, το πολιτικό πλαίσιο της περιόδου, τις ιδιαίτερες συνθήκες, καθώς και την πραγματοποίηση του ταξιδιού ?

A) Σχετικά με την προσφορά του Μιλλιέξ στη μετακίνηση δεκάδων φοιτητών μέσω του *Ματαρόα* στη Γαλλία η αναφορά που έγινε ήταν σε αδρές γραμμές και είχε να κάνει με την δυνατότητα πολλών νέων παιδιών-τότε-να πάνε σε ένα τόπο με καλύτερες συνθήκες για κείνα, να φύγουν από την Ελλάδα που δεν τους ευνοούσε, αλλά και να γυρίσουν ώστε να μεταλαμπαδεύσουν τις γνώσεις τους στην ελληνική κοινωνία που είχε ανάγκη από ένα νέο ξεκίνημα με ανθρώπους που θα είχαν τη δυνατότητα να παρέχουν γνώσεις, αλλά και γενικότερη καλλιέργεια. Η ενέργεια της προσφοράς έναντι των νέων παιδιών-κυρίως αριστερών-αποτελούσε για το ζεύγος Μιλλιέξ κάτι φυσιολογικό και όχι ένα σπουδαίο κατόρθωμα. Εντάσσονταν σε μια σειρά ενεργειών, όπως η κινητοποίηση σπουδαίων καλλιτεχνών και διανοουμένων να προσφέρουν ένα έργο τους στη δεκαετία του 1940 (*Ματίς κ.α.*) στο όνομα των αγώνων της ελληνικής κοινωνίας για ελευθερία ή στην ενέργεια της *Τατιάνας Γκρίτση - Μιλλιέξ*, η οποία συνάντησε τον *Παττακό* και τον έπεισε να ελευθερώσει τον *Κοσμά Πολίτη*, όταν είχε συλληφθεί από τη *Χούντα*.

3) Ποιες εντυπώσεις είχατε αποκομίσει από την οικογένεια Μιλιέξ ?

A) Οι εντυπώσεις που μου άφησε το ζεύγος Μιλλιέξ ήταν έντονες, με την έννοια πως δεν αποτελούσε ένα συνηθισμένο ζευγάρι, σύμφωνα με τα στερεότυπα της ελληνικής κοινωνίας. Η *Τατιάνα* ήταν μια έντονη προσωπικότητα σε όλες τις ενέργειές της, στον τρόπο που μιλούσε, αστειευόταν και αντιμετώπιζε την καθημερινότητα. Αποτελούσε τον κινητήριο μοχλό, αλλά και τον τελικό κριτή σε εκείνα που αφορούσαν το ζεύγος Μιλλιέξ. Ο *Ροζέ Μιλλιέξ* απέπνεε πολιτισμό, ήταν εξαιρετικά ευγενής, είχε φεμινιστικές απόψεις, αλλά είχε αφήσει τον "αρχηγικό" ρόλο στη γυναίκα του στον τρόπο που ζούσαν. Συμπερασματικά το συγκεκριμένο ζεύγος είχε

μια ζωντάνια, μια ανοιχτοσύνη στην επικοινωνία, κέφι για ζωή, αλλά και ένα διαρκές ενδιαφέρον σε όλες -σχεδόν-τις συζητήσεις του για τα γράμματα, τις τέχνες, τον ανθρωπισμό.

